

**T.C.
BARTIN ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İKTİSAT ANABİLİM DALI**

BARTIN İLİNDE ORGANİK TARIMIN EKONOMİK BOYUTU

YÜKSEK LİSANS TEZİ

**HAZIRLAYAN
FİTNET FİDAN**

**DANIŞMAN
YRD. DOÇ. DR. RAMAZAN ARSLAN**

BARTIN-2017

T.C.
BARTIN ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İKTİSAT ANABİLİM DALI

BARTIN İLİNDE ORGANİK TARIMIN EKONOMİK BOYUTU

YÜKSEK LİSANS TEZİ

HAZIRLAYAN
FİTNET FİDAN

DANIŞMAN
Yrd. Doç. Dr. RAMAZAN ARSLAN

“Bu tez 16/02/2017 tarihinde aşağıdaki jüri tarafından Oybirliği / Oyçokluğu ile kabul edilmiştir.”

JÜRİ ÜYESİ	İMZA
Yrd. Doç. Dr. Ramazan ARSLAN	
Prof. Dr. Hamza ÇEŞTEPE	
Yrd. Doç. Dr. M. Said CEYHAN	M. Ceyhan

KABUL VE ONAY

Fitnet FİDAN tarafından hazırlanan “Bartın İlinde Organik Tarımın Ekonomik Boyutu” başlıklı bu çalışma, 16/02/2017 tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda oy birliği / ~~oy~~ ~~çokluğu~~ ile başarılı bulunarak jürimiz tarafından Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

Başkan : Yrd. Doç. Dr. Ramazan ARSLAN
(Danışman)

Üye : Prof. Dr. Hamza ÇEŞTEPE

Üye : Yrd. Doç. Dr. M. Said CEYHAN

Bu tezin kabulü Sosyal Bilimler Enstitüsü Yönetim Kurulu'nun
sayılı kararıyla onaylanmıştır.

tarih ve....

Yrd. Doç. Dr. M. Said CEYHAN
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürü

BEYANNAME

Bartın Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü tez yazım kılavuzuna göre Yrd. Doç. Dr. Ramazan ARSLAN danışmanlığında hazırlamış olduğum “Bartın İlinde Organik Tarımın Ekonomik Boyutu” başlıklı yüksek lisans tezimin bilimsel etik değerlere ve kurallara uygun, özgün bir çalışma olduğunu, aksinin tespit edilmesi halinde her türlü yasal yaptırımını kabul edeceğimi beyan ederim.

16/02/2017

Fitnet FİDAN

ÖN SÖZ

Çalışmamın her aşamasında en büyük destekçim olan, bu zorlu süreci çekilir kılan, gerekli ilgi ve tavsiyelerini benden esirgemeyen, ihtiyacım olduğunda rahatça kapısını çalabildiğim çok değerli danışman hocam Sayın Yrd. Doç. Dr. Ramazan ARSLAN'a; tezin uygulama kısmında yardımlarını esirgemeyen başta Prof. Dr. Aziz KUTLAR'a, Yrd. Doç. Dr. Hande KÜÇÜKÖNDER ve Öğr. Gör. Fatma SÖNMEZ ÇAKIR'a; Bartın iline ait organik tarım verilerine ulaşmamı sağlayan, çiftçilerle yapmış olduğum anket çalışmasında köylere ulaşmam için araç tahsis eden Bartın İl Gıda Tarım ve Hayvancılık Müdürlüğü'ne özellikle Ziraat Mühendisi Mutlu KELEŞ'e ve her konuda manevi desteğini hissettiğim Semih KARAKOÇ'a teşekkür ederim.

Bu çalışmayı hazırlarken benden desteklerini esirgemeyen Emine ÇEKİ'ye; tez sürecini beraber geçirdiğim Elif AYDIN'a; yardımlarından dolayı arkadaşlarım Mustafa ŞEKER, Zafer BULUR ve Fatma TÜMİÇİN'e, bugünlere gelmemde çok büyük katkısı olan Mustafa CEBECİOĞLU'na ve hayatımın her aşamasında destek ve sevgilerinden dolayı canım aileme teşekkürlerimi borç bilirim.

Fitnet FİDAN

ÖZET

Yüksek Lisans Tezi

Bartın İlinde Organik Tarımın Ekonomik Boyutu

Fitnet FİDAN

Bartın Üniversitesi

Sosyal Bilimler Enstitüsü

İktisat Anabilim Dalı

Tez Danışmanı: Yrd. Doç. Dr. Ramazan ARSLAN

Bartın-2017, Sayfa: XIII + 147

Dünya nüfusunun hızla artmasıyla birlikte temel gıda maddelerine olan talebin artması, tarımsal ürün yetiştiren üreticilerin üretimde verimi arttırmak için çeşitli kimyasallar kullanmasına neden olmuştur. Kullanılan bir takım teknik ve uygulamalar, bir taraftan insanların gıda ihtiyacını giderirken diğer taraftan da çeşitli sağlık sorunlarına yol açmıştır. Bu olumsuz etkiler, başta İngiltere’de 1910’da olmak üzere birçok ülkede giderek alternatif tarım teknikleri arayışlarını başlatmıştır. Organik tarım fikrinin de bu gelişmeler sonucu ortaya çıktığı söylenebilir.

Günümüzde çoğu ülkelerde olduğu gibi ülkemizde de özellikle 1980’li yıllardan itibaren organik tarımla ilgili önemli çalışmalar yapılmış ve yapılmaktadır. Bu çalışmanın amacı, Bartın ilinde organik tarımın ekonomik boyutunu ortaya koymaktır. Çalışmanın temel kaynağını T.C. Gıda Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı ile Bartın İl Gıda Tarım ve Hayvancılık Müdürlüğü’nden elde edilen veriler oluşturmuştur. Ayrıca çalışmada kaynak tarama ve yüz yüze anket yöntemi uygulanmıştır.

Türkiye’de organik tarımın ekonomik boyutuna ilişkin bölgelerarası bir karşılaştırma yoluna gidilmiştir. Böylece hem bölge hem de o bölgede yer alan iller bazında organik tarımın ekonomik boyutu ortaya konulmaya çalışılmıştır. Bartın ilinde organik tarımın ekonomik etkilerini incelemek amacıyla iki farklı anket uygulaması tercih edilmiştir. Bunlardan biri, Bartın ilde yaşayan tüketicilerin organik tarım ürünlerine olan

bakış açılarını değerlendirmek amacıyla örnekleme yöntemine gidilerek 400 tüketiciye uygulanmıştır. Diğeri ise ilde organik tarımla uğraşan çiftçilerin memnuniyet durumlarını tespit etmek amacıyla toplam 60 çiftçiden 53'üne (%88.33) uygulanmıştır. Tüketicilere uygulanan anket sonuçlarına göre tüketicilerin organik ürün tüketimlerinde yaş ve gelirin istatistiksel açıdan önemli olduğu ($p<0.05$), diğeri faktörlerin ise önemli bir etkiye sahip olmadıkları görülmüştür. Çiftçilere uygulanan anketlerin analiz sonuçları ise bize, organik tarımın sürdürülebilirliğinin çiftçilerin bu ürünlerden elde ettiği yıllık gelirlerine bağlı olduğunu göstermiştir.

Anahtar Kelimeler: Organik Tarım, Ekonomi, Türkiye, Bartın

ABSTRACT

Postgraduate Thesis

Economic Dimension of Organic Agriculture in Bartın Province

Fitnet FİDAN

BartınUniversity

Institute of Social Sciences

Department of Economics

Thesis Advisor: Asst. Prof Ramazan ARSLAN

Bartın-2017, Page: XIII + 147

Increase in the food demand with the rapid increase in the global population caused the agricultural crop producers to use various chemical in order to enhance productivity. Some techniques and practices preferred on the hand satisfied food requirement of people and on the other hand led various health problems. These negative effects initiated the search for alternative farming techniques as from the 1910's in many countries, especially England. It can be said that the idea of organic farming occurred as a result of this conjuncture.

Significant studies have been conducted on organic farming in Turkey especially since the 80's as is the case in many countries. The purpose of this study is to set forth the economic aspect of organic farming in the province of Bartın. The data obtained from the R.T. Ministry of Food, Agriculture and Livestock and Bartın Provincial Directorate of Food, Agriculture and Livestock formed the basis for the study. Moreover, the methods of literature review and face-to-face survey were used in the study.

An interregional comparison was made for economic aspect of organic farming in Turkey. Thus, it was tried to suggest economic dimension of organic farming on the basis of both the region and the provinces in the region. Two different surveys were conducted to assess economic effects of organic farming in the province of Bartın. One of them was

realized on 400 customers by sampling method in order to evaluate perspective of the consumers in Bartın on organic farming products. The other was conducted to 53 of total 60 farmers (88.33%) in order to establish satisfaction levels of the farmers dealing with organic farming. It was seen in the consumer survey that age and income level were statistically significant ($p < 0.05$) for organic product consumption and other factors did not have an important effect. Analysis results of the survey on the farmers indicated that sustainability of organic farming depended on annual income of the farmers from these products.

Key words: Organic Farming, Economy, Turkey, Bartın.

İÇİNDEKİLER

Sayfa

KABUL VE ONAY	ii
BEYANNAME.....	iii
ÖN SÖZ.....	iv
İÇİNDEKİLER.....	ix
ŞEKİLLER DİZİNİ	xii
TABLolar DİZİNİ.....	xiii
EKLER DİZİNİ	xvii
SİMGELER VE KISALTMALAR DİZİNİ.....	xviii
GİRİŞ.....	1
BÖLÜM I	3
ORGANİK TARIMIN GENEL ÇERÇEVESİ.....	3
1.1.Organik Ürünün Tanımı ve Kapsamı.....	3
1.2.Organik Tarım Kavramı.....	3
1.3.Organik Tarımın Tarihsel Gelişim Süreci.....	5
1.4.Organik Tarımın Amaçları.....	7
1.5.Organik tarımın avantajları ve dezavantajları.....	8
1.5.1. Organik tarımın avantajları	8
1.5.2.Organik Tarımın Dezavantajları.....	10
1.6. Organik Tarımın İlkeleri	11
1.7. Organik Tarım ve Diğer Tarımsal Üretim Sistemlerinin Karşılaştırması.....	13
BÖLÜM II	17
DÜNYADA VE TÜRKİYE’DE ORGANİK TARIM	17
2.1. Dünyada Organik Tarım	17
2.1.1. Dünyada Organik Tarımsal Ürünlerin Üretim Yapısı ve Ticareti.....	18
2.1.2. Kıtalar Göre Organik Tarım Faaliyetleri.....	22
2.1.2.1. Avrupa Kıtasında Organik Tarım	26
2.1.2.2. Asya Kıtasında Organik Tarım.....	27
2.1.2.3. Afrika Kıtasında Organik Tarım.....	27
2.1.2.4. Okyanusya Kıtasında Organik Tarım	28
2.1.2.5. Latin Amerika Kıtasında Organik Tarım.....	28
2.1.2.6. Kuzey Amerika Kıtasında Organik Tarım.....	29

2.1.3. Organik Tarım Alanında Faaliyet Gösteren Uluslar Arası Kuruluşlar	29
2.1.3.1. Uluslararası Organik Tarım Hareketleri Federasyonu (IFOAM)	29
2.1.3.2. Birleşmiş Milletler Gıda-Tarım Örgütü (FAO).....	30
2.1.3.3. Uluslararası Ticaret Merkezi (ITC)	31
2.1.3.4. Organik Ticaret Birliği (OTA)	31
2.2. Türkiye’de Organik Tarım.....	32
2.2.1. Türkiye’de Organik Tarımla İlgili Yasal Düzenlemeler	34
2.2.2. Türkiye’de Organik Tarımın Ekonomik Boyutu.....	35
2.2.2.1. Organik Tarımın Üretim Boyutu	35
2.2.2.2. Organik Tarımın Tüketim Boyutu	37
2.2.2.3. Türkiye’de Organik Ürün İhracatı	37
2.2.2.4. Organik Ürün İthalatı.....	40
2.2.2.4. Türkiye’de Organik Tarım Destekleri	41
2.2.3. Türkiye’de Organik Tarım Sorunları	43
2.2.4. Türkiye’de Organik Ürün Kontrol ve Sertifikasyonu	43
2.2.4.1. Türkiye’de Faaliyette Bulunan Kontrol ve Sertifikasyon Kuruluşları	45
2.2.5. Bölgeler Bazında Organik Tarım	45
2.2.5.1. Karadeniz Bölgesi	45
2.2.5.2. Marmara Bölgesi	50
2.2.5.3. Ege Bölgesi.....	53
2.2.5.4. Akdeniz Bölgesi	56
2.2.5.5. İç Anadolu Bölgesiz	58
2.2.5.6. Doğu Anadolu Bölgesi	61
2.2.5.7. Güneydoğu Anadolu Bölgesi.....	64
BÖLÜM III.....	67
BARTIN’DA ORGANİK TARIM UYGULAMALARI	67
3.1. Bartın İli Hakkında Genel Bilgi.....	67
3.2. İlin Tarımsal Yapısı	68
3.3. Bartın’da Tarım Sektörünün Yeri	70
3.4. Bartın’da Organik Tarımın Gelişim Süreci	71
3.4.1. Bartın’da Organik Tarımın Uygulanma Yöntemi	72
3.4.2. Bartın’da Organik Tarım Teşvikleri ve Projeler	72
3.4.2.1. Projenin Hedef Grubu.....	74

3.4.2.2. Proje Bütçesi.....	75
3.4.2.3. Proje Kapsamında Çiftçilere Verilen Eğitimler.....	76
3.4.2.4. Projenin Hedefleri.....	77
3.5. Bartın’da Organik Tarımın Mevcut Durum Analizi	77
BÖLÜM IV	81
TÜKETİCİ VE ÜRETİCİLERİN ORGANİK TARIMA İLİŞKİN TUTUM VE MEMNUNİYET DURUMLARININ ÖLÇÜLMESİ.....	81
4.1. Literatür	81
4.2.Araştırmanın Amacı.....	85
4.3.Araştırmanın Metodu	86
4.4. Bartın İlindeki Tüketicilerin Organik Ürünlere Karşı Tutumları	86
4.4.1. Frekans Dağılımları.....	86
4.4.2.Hipotezler	96
4.4.2.1.Hipotezlerin Sınanması ve Yorumlar	96
5.5. Bartın’daki Organik Tarım Üreticilerinin Memnuniyet Durumu	105
5.5.1.Frekans Dağılımları.....	105
4.5.2. Araştırma Hipotezleri.....	110
4.5.2.1.Hipotezlerin Sınanması ve Yorumlar	111
BÖLÜM V	127
SONUÇ VE DEĞERLENDİRME	127
KAYNAKLAR.....	132
EKLER	140
ÖZGEÇMİŞ.....	147

ŞEKİLLER DİZİNİ

Şekil No	Sayfa No
1. Organik üretim döngüsü.	4
2. Tarımsal uygulama yöntemleri.	13
3. 2013 yılı dünya’da organik tarım alanlarının dağılımı.....	21
4. 1999-2014yılları arası dünya’da organik tarım arazilerindeki büyüme	21
5. Organik tarım arazisi ve diğer organik alanlar (2014)	22
6. Yıllar itibari ile bartın ili organik tarım bütçesi.....	75

TABLolar DİZİNİ

Tablo No	Sayfa No
1. Organik tarımın potansiyel faydaları.....	8
2. Sürdürülebilir tarımın ana belirleyicileri.....	14
3. Organik tarım temel göstergeler ve lider ülkeler.....	19
4. Organik tarım arazilerinin bölgesel payları (2014).....	23
5. Organik alanlar: Tarım arazisi ve daha fazla organik alanlar (2014).....	24
6. Bölgelere göre organik tarım arazisi: Büyüme 2013/2014.....	25
7. Türkiye’de organik tarım üretim (2002-2015).....	36
8. İhracat yapılan organik ürünler (2014).....	38
9. 2014 Yılında en çok organik ürün ihracatı yapılan ülkeler.....	39
10. İthal edilen en önemli on ürün (2013-2015).....	40
11. 2016 yılı organik tarımsal destekleme birim fiyatları.....	42
12. Karadeniz Bölgesi organik tarım verileri (2002-2015).....	47
13. Marmara Bölgesi organik tarım verileri (2002-2015).....	51
14. Ege Bölgesi organik tarım verileri (2002-2015).....	54
15. Akdeniz Bölgesi organik tarım verileri (2002-2015).....	57
16. İç Anadolu Bölgesi organik tarım verileri (2002-2015).....	59
17. 2014 yılı Doğu Anadolu Bölgesi organik tarım verileri.....	62
18. Güneydoğu Anadolu Bölgesi organik tarım verileri (2002-2015).....	65
19. Bartın ili arazi dağılımı.....	68
20. Bartın tarım arazisi dağılımı.....	69
21. Bartın İlinde Bazı Sektörlerin Cari Fiyatlarla Sektör Payları ve Gelişme Hızları... 70	
22. Bartın’da uygulanan proje kapsamında dağıtılan fidan sayısı.....	74
23. Bartın’da uygulanan proje kapsamında verilen eğitimler.....	76
24. Bartın ili organik tarım alanları (2015).....	77
25. İlçeler bazında organik tarım verileri (2015).....	79
26. Bartın’da üretilen organik ürün miktarı (2012-2015).....	80
27. Katılımcıların cinsiyet dağılımları.....	87
28. Katılımcıların yaş dağılımları.....	87
29. Katılımcıların yaşadıkları yere göre dağılımları.....	87

30. Katılımcıların aylık toplam gelire göre dağılımları.	88
31. Katılımcıların eğitim durumuna göre dağılımları.....	88
32. Katılımcıların mesleklere göre dağılımı.	89
33. Katılımcıların bugüne kadar organik ürün tüketme durumu.	89
34. Katılımcıların organik ürünleri en son tüketim zamanı.	90
35. Katılımcıların bugüne kadar tükettikleri organik ürünler.....	90
36. Tüketicilere göre organik ürünü belirleyen unsurların dağılımı.....	91
37. Katılımcıların organik ürün satın alma yerleri.	92
38. Katılımcıların Organik Ürünlere Yönelik Bakış Açıları.	93
39. Katılımcıların organik ürün tercih etme nedenleri.	94
40. Katılımcıların organik ürünlere yönelik memnuniyet durumları.	95
41. Organik ürün tüketimi ile cinsiyet ilişkisini gösteren Mann Whitney U Testi tablosu	97
42. Eğitim durumu ile organik ürün tüketimi arasındaki ilişkisini gösteren Kruskal Wallis Tablosu.....	97
43. Aylık gelir ile organik ürün tüketme durumunu gösteren Kruskal Wallis testi	98
44. Yaş aralıkları ile organik ürün tüketme ilişkisini gösteren Kruskal Wallis testi.....	98
45. İkamet edilen yer ile organik ürün kullanma ilişkisini gösteren Kuruskal Wallis testi	99
46. Aylık organik ürün harcamaları ve cinsiyet ilişkisini gösteren Mann Whitney U Testi tablosu.....	99
47. Aylık organik ürün harcamaları ve aylık gelir ilişkisini gösteren Kuruskal Wallis testi.	100
48. Aylık organik ürün harcamaları ve meslek ilişkisini gösteren Kuruskal Wallis testi.	101
49. Aylık organik ürün harcamaları ve eğitim düzeyi ilişkisini gösteren Kuruskal Wallis testi.	101
50. Organik ürün tercih etme nedenleri ve cinsiyet ilişkisini gösteren Mann Whitney U Testi tablosu.....	102
51. Organik ürün tercih etme nedenleri ve meslek grubu ilişkisini gösteren Kruskal Wallis Testi tablosu.	103
52. Organik ürün tercih etme nedenleri ve yaş grubu ilişkisini gösteren Kruskal Wallis Testi tablosu.....	104

53. Organik ürün tercih etme nedenleri ve eğitim düzeyi grubu ilişkisini gösteren Kruskal Wallis Testi tablosu.	104
54. Katılımcıların demografik özelliklerinin dağılımları.	105
55. Katılımcılara yöneltilen “organik olarak yetiştirdiğiniz ürünlerin fiyatlarını yüksek buluyor musunuz” sorusuna verilen cevapların frekansı.....	106
56. Katılımcıların organik üretime başlama nedenlerine göre dağılımı	107
57. Katılımcıların devlet destekleri hakkındaki görüşlerinin dağılımı	107
58. Katılımcıların organik tarım için verilen eğitimler hakkındaki düşüncelerinin dağılımları.....	108
59. Katılımcıların yıllık ürettikleri organik ürün miktarına göre dağılımları	108
60. Katılımcıların yıllık organik ürünlerden elde ettikleri gelire göre dağılımları.....	109
61. Katılımcıların ürettikleri ürünleri pazarlarken sorun yaşama durumuna göre dağılımları.....	109
62. Katılımcıların organik üretim yapmaya devam etme düşüncesine göre dağılımları.	110
63. Eğitim durumu ve organik üretime başlama nedeni arasındaki ilişki	112
64. Yaş aralığı ile organik tarıma başlama nedeni arasındaki ilişki	113
65. Organik üretime başlama nedeni ve meslek arasındaki ilişki.....	114
66. Toprağın verimliliğini organik üretimin nasıl etkilediği düşüncesi ve meslek arasındaki ilişki.....	116
67. Toprağın verimliliğini organik üretimin nasıl etkilediği düşüncesi ve eğitim durumu arasındaki ilişki.....	117
68. Devlet destekleri hakkındaki görüşlerle eğitim durumu arasındaki ilişki	118
69. Devlet destekleri hakkındaki görüşlerle yaş aralığı arasındaki ilişki	119
70. Devlet destekleri hakkındaki görüşlerle meslek arasındaki ilişki	120
71. Organik ürünlerin fiyatlarının diğer ürünlere göre daha yüksek olduğu düşüncesi ile yaş aralığı ile ilişkisi	121
72. Organik üretimin iş gücü üzerindeki etkisi ve eğitim durumu arasındaki ilişki....	122
73. Organik ürünlerin pazar sorunu yaşama durumu ve meslek arasındaki ilişki.	123
74. Organik ürünlerin pazar sorunu yaşama durumu ve organik üretim yapmaya devam etme düşüncesi arasındaki ilişki	124
75. Yıllık üretilen organik ürün miktarı ve organik üretim yapmaya devam etme düşüncesi arasındaki ilişki	125

76. Organik ürünlerden yıllık elde edilen gelir ve organik üretim yapmaya devam etme düşüncesi arasındaki ilişki	126
---	------------

EKLER DİZİNİ

**Ek
No**

**Sayfa
No**

1. Bartın İlinde Tüketicilerin Organik Ürünler Yönelik Tutumlarını İnceleyen Anketi..... 140
2. Bartın İlinde Organik Ürün Üreticilerinin Memnuniyetinin Ölçülmesine Yönelik Anketi 143

SİMGELER VE KISALTMALAR DİZİNİ

p : istatistiksel anlamlılık değeri

KISALTMALAR

IFOAM	:	Uluslararası Organik Tarım Hareketleri Federasyonu
ETO	:	Ekolojik Tarım Organizasyonu Derneği
GDO	:	Genetiği Değiştirilmiş Organizmalar
AB	:	Avrupa Birliği
ABD	:	Amerika Birleşik Devletleri
OTA	:	Organik Ticaret Birliği
ITC	:	Uluslararası Ticaret Merkezi
FAO	:	Birleşmiş Milletler Gıda-Tarım Örgütü
GSYİH	:	Gayri Safi Yurtiçi Hasıla
FİBL	:	Organik Tarım Araştırma Enstitüsü
AT	:	Avrupa topluluğu
TL	:	Türk Lirası
KG	:	Kilogram

GİRİŞ

20. yüzyılda hızlı sanayileşme ve hızla artan nüfus, açlık ve çevre kirliliği gibi bir takım sorunları da beraberinde getirmiştir. Bunların en önemlisi açlık ve çevre kirliliğidir. Dünyadaki yiyecek ihtiyacını karşılamak amacıyla çeşitli yollara başvurulmuştur. Birim alandan daha fazla ürün elde edebilmek amacıyla daha fazla kimyasal gübre ve ilaç kullanılmıştır. Tarımda yeşil devrim adı verilen bu politika olumsuz etkilerini hızlı bir şekilde hissettirmeye başlamıştır. Toprağın organik yapısı bozulmuş ve çeşitli hastalıklar ortaya çıkmıştır.

1970'lerde ortaya çıkan Genetiği Değiştirilmiş Organizmalar (GDO), tüketicilerde endişe uyandırmış, bu durum tüketicileri organik ürünlere yöneltmiştir. Organik üretimin amacı, sadece çevre ve insan sağlığını korumak değil aynı zamanda toprağın organik yapısını bozmayan, çevreye uyumlu sürdürülebilir üretim yapmaktır. Organik tarım yönteminde, diğer tarım yöntemlerine göre üretilen ürünlerin böcekler tarafından zarar görmesinden dolayı, birim alandan daha az ürün elde edilmektedir. Bu durum organik ürünlerin fiyatlarının geleneksel ürünlere göre daha yüksek olmasına neden olmaktadır.

Organik tarım Türkiye'de, 1984-1985 yıllarında yurt dışından gelen talepler doğrultusunda başlamıştır. Organik olarak üretilen ilk ürünler geleneksel ihraç ürünleri olan kuru üzüm ve kuru incirdir. Türkiye'de organik üretimin daha sağlıklı bir şekilde yürütülmesi amacıyla 1992 tarihinde İzmir'de Ekolojik Tarım Organizasyonu Derneği (ETO) kurulmuştur.

Gelişmekte olan ülkelerde organik ürünler, ihracat potansiyeli oluşturmak amacıyla üretilmektedir. Türkiye için de aynı durum söz konusudur. Türkiye'de 1980'li yıllarda ihracat amaçlı üretilen organik tarımsal ürünler günümüzde düşük bir pay ile iç pazarlara arz edilmektedir. Organik tarımın dış ticareti özellikle son yıllarda büyük önem kazanmıştır. Türkiye'de organik tarımın ekonomik boyutu ile ilgili yapılmış çok fazla çalışma bulunmamaktadır. Bu çalışma, aynı zamanda bu konudaki literatür eksikliğini de gidermeyi hedeflemektedir.

Bu çalışma, Bartın ilinde organik tarımın ekonomik boyutunu ortaya koymayı amaçlamaktadır. Türkiye'deki organik tarımın mevcut potansiyelini ortaya koymak için gerekli olan veriler, Gıda Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı ile aynı bakanlığa bağlı Bartın İl

Gıda Tarım ve Hayvancılık Müdürlüğü'nden sağlanmıştır. Çalışmanın temel kaynağını da özellikle Bartın İl Gıda Tarım ve Hayvancılık Müdürlüğü'nden elde edilen temel veriler oluşturmaktadır. Her iki kaynaktan elde edilen veriler sınıflandırılmak suretiyle; genelde ülkenin, özelde ise bölgelerin organik tarımın potansiyeli ortaya çıkarılmaya çalışılmıştır. Dünya ölçeğindeki veriler ise Uluslararası Organik Tarım Hareketleri Federasyonu (IFOAM) ve Organik Tarım Araştırma Enstitüsü(FIBL) kaynaklarından elde edilmiştir.

Çalışma dört ana bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde organik tarım ile ilgili kavramlar hakkında genel bilgiler verilmiştir. Organik tarımın tanımı, ilkeleri, hedefleri, avantajları, dezavantajlarına değinildikten sonra organik tarımın tarihsel gelişimi ve diğer tarımsal uygulamalarla karşılaştırılması yapılmıştır. İkinci bölümde ilk olarak dünyada organik tarımın gelişim süreci ve ticaret yapısı incelenmiş, daha sonra Türkiye'de organik tarımın ekonomik boyutu üzerinde durulmuştur.

Üçüncü bölümde ise, Bartın'da organik tarım uygulamaları başlığı altında, ilk olarak Bartın ili hakkında genel bilgi verilmiş, organik tarımın mevcut durumunun yanı sıra uygulanan projelere değinilmiştir. Dördüncü ve son bölümde ise uygulama alanı ile ilgili literatür çalışmasının ardından organik ürün üretimi yapan çiftçilere ve tüketicilere olmak üzere toplam iki ayrı anket çalışması yapılmıştır.

Tüketicilerle yapılan araştırmanın ana materyalini Bartın ilinde ikamet eden tüketiciler oluşturmaktadır. Araştırmanın verileri yüz yüze yapılan anketler aracılığıyla toplanmıştır. Bireyler Bartın'a bağlı merkez, ilçe ve köylerde yaşayan bireyler arasından rastgele seçilmiştir. İl genelinde gelir sahibi bireylerin organik tarım ürünlerine olan bakış açıları ortaya konulmaya çalışılmıştır. Üreticilerle yapılan araştırmanın ana materyalini ise Bartın ilinde organik tarım üretimi yapan 60 çiftçi oluşturmaktadır. Organik ürün üreticilerinin memnuniyetinin ölçülmesine yönelik olarak hazırlanan anket Bartın'da 2016 yılı itibari ile organik üretim yapan 60 çiftçinin ikamet ettikleri yerler tespit edilip çiftçilere ulaşılmış, yüz yüze anket uygulanmıştır. Böylece gerekli veriler toplanmış ve anketler PASW Statistics 18 programında analiz edilmiştir. Verilerin hangi testlerle inceleneceğine karar vermek için Kolmogorov- Smirnov testine bakılmıştır. Verilerin normal dağılıma uygun olmadığı görüldükten sonra araştırma hipotezleri, Mann Whitney U ve Kruskal Wallis test tekniği ile sınanmıştır.

BÖLÜM I

ORGANİK TARIMIN GENEL ÇERÇEVESİ

1.1. Organik Ürünün Tanımı ve Kapsamı

Organik ürün, tanım ve kapsam bakımından oldukça geniş bir alana sahiptir. Bu kapsamda insan ihtiyacı için gerekli olan temel maddeler, doğal ürünler, doğal kozmetik ürünleri sağlık gereçleri, kağıt ve orman ürünleri, mobilyalar, tekstil ürünleri ve doğal iplik gibi ürünler bu çerçevede yer almaktadır (Ataseven ve Güneş, 2008: 27).

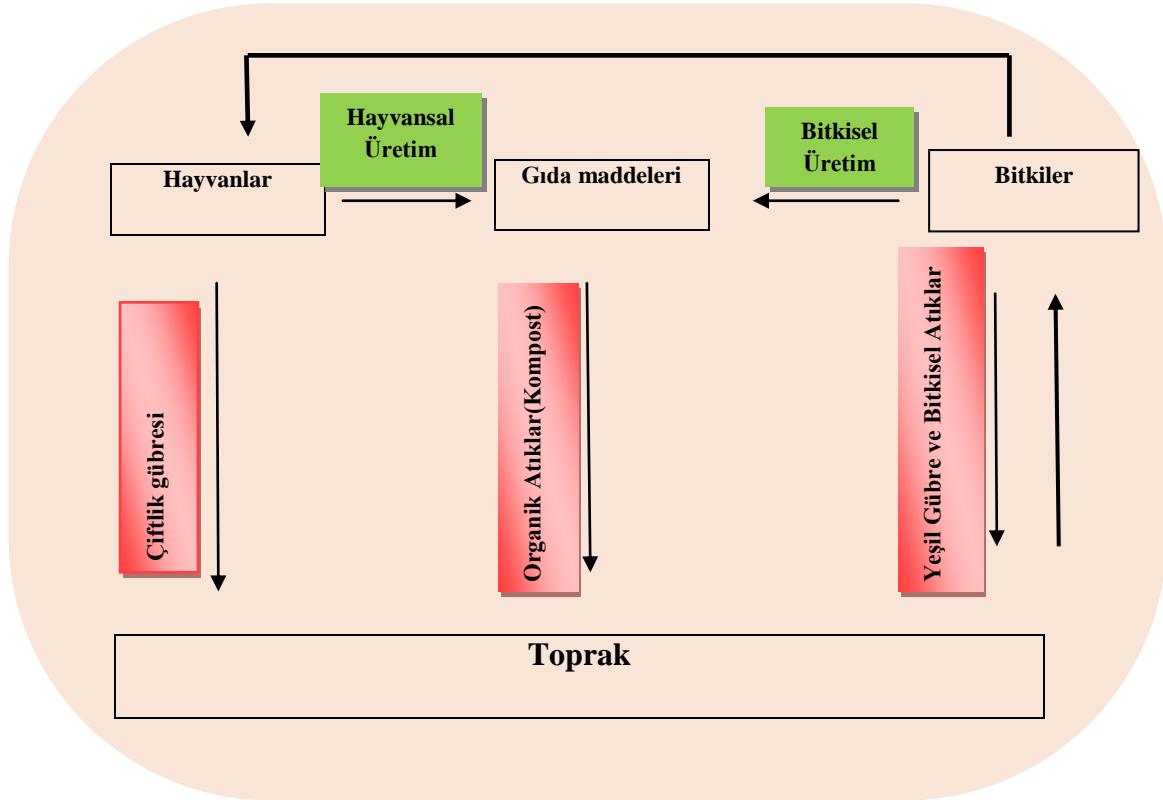
Organik ürün özelliğine sahip olup da tam olarak organik olmayan ürünler “doğal ürün” ve “doğadan toplanan” ürünler şeklinde sınıflandırılabilir. Üretimde kimyasal ilaç kullanılmadığına dair üreticilerin garanti verdiği, belli bir standardı olmayan ve sertifikalandırılmamış ürünlere doğal ürün denir. Doğadan toplanan yabani ürün ise doğada kendiliğinden yetişmiş ve sürdürülebilir oluşu, yetiştiği doğal ortama bağlı olan ürünlerdir (Ersun ve Arslan, 2011: 27).

1.2. Organik Tarım Kavramı

Organik tarım kavramı ülkelere göre farklılık gösterir. Örneğin; İngiltere’de “organik”, Almanya’da “ekoloji” ve Fransa’da “biyolojik” kullanılmaktadır. Fakat tüm bu kelimeler birbirleriyle eş anlamlı kelimelerdir. Organik tarım kavramı hakkında ortak kabul edilen bir tanım söz konusu olmadığı için bu tanımlar birtakım tartışmalara ve görüş ayrılıklarına neden olmuştur. (Demiryürek, 2011: 28). Organik tanımın farklı tanımları bulunmaktadır.

Atlı’ya göre “*organik tarım; tarımsal üretimde yapay üretim girdilerinin kullanımını ortadan kaldıran ve bunun yerine hayvan gübresi, yeşil gübre, ürün artıkları ile ekim nöbeti ve tarım dışı organik atıkların kullanılmasını öngören; hastalık, zararlılar ve yabancı ot mücadelesinde biyolojik mücadele yöntemlerinin kullanılmasını sağlayan, topraktaki organizma faaliyetlerinin ve toprak verimliliğinin artırılmasını amaçlayan, çevreye dost bir üretim şeklidir.*” (Atlı, 2006: 86). Ya da “*organik tarım; üretimde hiçbir şekilde kimyasal girdi kullanılmadan, üretim aşamasından tüketim aşamasına kadar kontrol ve sertifikasyon kuruluşları tarafından değerlendirilen, kontrollü ve sertifikalı bir üretim şeklidir.*” (Torun, 2011: 54-55).

En geniş tanımıyla “organik tarım; ekolojik sistemde hatalı uygulamalar sonucu kaybolan doğal dengeyi yeniden oluşturmaya yönelik, insana ve çevreye dost tüketim sistemini içermekte olup, esas olarak sentetik kimyasal tarım ilaçları, hormonlar ve mineral gübrelerin kullanımını yasaklanmasının yanında organik ve yeşil gübreleme, münavebe, toprağın muhafazası, bitkinin direncini artırma, doğal düşmanlardan faydalanmayı amaçlayan tüm bu olanakların kapalı bir sistemde oluşmasını öneren üretim şeklidir.” (Demir ve Gül, 2004: 1).

Şekil 1: Organik üretim döngüsü (Aksoy ve Altındışli, 1999: 3).

Şekil 1’de organik tarımda besin maddelerinin döngüsü ve bu döngünün içerisinde bitkisel atıkların çürütme yoluyla gübreye dönüştürülmesi ve hayvansal gübrenin kullanımı görülmektedir. Burada bitkisel ve hayvansal atıklar toprağa uygulanarak, bitki besin maddesi ve organik madde elde edilmesi sağlanmaktadır. Toprağa hiçbir şekilde zarar verilmeden, hem toprak verimliliği korunmakta hem de geliştirilmektedir (Er, 2009: 20).

Organik üretimin amacı sadece ürün miktarını arttırmak değil, aynı zamanda ürün kalitesini arttırmaya çalışmaktır (Köse ve Odabaş, 2005: 96). Organik tarımsal üretimde kapalı bir besin maddesi döngüsü oluşturabilmek için bitkisel ve hayvansal üretimin entegrasyonu sağlanmakta ve bunun sonucunda hem kaynak kullanım etkinliği arttırılmaya, hem de kirletici faktörler en aza indirgenmeye çalışılmaktadır (Şayan ve diğ., 2010: 43).

Organik tarım sisteminde, çiftçi veya üreticiler, haşerelerin ve hastalıkların yaygınlık kazanıp ürün kalitesine ve miktarına zarar vermemesi için gerekli önlemleri almaktadırlar. Organik tarımda zararlı böcekler ve zararlı hastalıklarla mücadele etmek gerekmektedir. Bunun için bitkisel ürün yetiştiriciliğinde sağlıklı ve dayanıklı bitkiler seçilir. Zararlı böceklerin risk oluşturacak duruma gelmesi durumunda sadece doğal ve kullanımına izin verilen ilaçlar kullanılabilir (Er, 2009: 21).

Organik tarım yöntemi, geleneksel yöntemlere kıyasla daha çok işgücüne dayalı bir sistemdir. Bu nedenle işgücü sıkıntısı çeken ve işgücünün pahalı olduğu bölgelerde bu durum sorun teşkil etmektedir (Parvathi ve Waibel, 2013: 314) . Öte yandan organik tarım bilgi birikimi yoğun bir tarım sistemidir. Rekabet edebilmek için üreticilerin kendilerini geliştirmeleri gerekmektedir. Yoksul çiftçilerin organik tarıma giden yolda en büyük kısıtları; bilgi eksikliği, piyasalara erişim, belgelendirme, tarımsal girdiler ve örgütsüzlüktür (Kilcher, 2007).

1.3.Organik Tarımın Tarihsel Gelişim Süreci

İnsanoğlunun varlığından itibaren süregelen tarım, insanoğlu ile birlikte değişmiş ve gelişmiştir. Teknoloji ve sanayi ile birlikte bu gelişme hız kazanmış özellikle 1960-70'li yıllarda tarımda yeşil devrim diye adlandırılan bir değişim başlamıştır. Bu değişimdeki amaç sadece verim artışıdır. Kimyasal ilaç ve mineralli gübrelerin kullanımı artmış ve bu durum doğal olarak birçok olumsuz etkiyi de beraberinde getirmiştir. Bu olumsuz etkiler, gelişmiş ülkelerde yoğun olarak kullanımından dolayı daha fazla kendini göstermiştir. Bu durum alternatif tarım arayışlarına neden olmuştur. Organik tarım ürünlerinin talebi, özellikle kuzey yarım kürede yoğunlaşmakta ve talep artışları ile birlikte organik tarım ürünleri arzının bir kısmı gelişmekte olan ülkelere karşılanmaktadır. (Demiryürek ve Bozoğlu, 2007: 316). Gelişmiş ülkelerin organik tarıma geçiş nedeni sağlık ve çevreye

karşı olan duyarlılıkları iken gelişmekte olan ülkelerin ise; gelişmiş ülkelerde meydana gelen bu durumu fırsata çevirerek pazar oluşturma düşüncesidir.

Alternatif tarım arayışları konusunda bağımsız olarak sürdürülen uygulamalar 1972 yılında Uluslararası Organik Tarım Hareketleri Federasyonunu (IFOAM)'ın kurulmasıyla beraber ortak kurallara göre yönlendirilmeye başlanmıştır (Sayın ve Özkan, 2001: 49). Dünya çapında organik tarım hareketini temsil eden IFOAM, Fransa'da kurulmuştur. Merkezi Tholey-theley/Almanya'dır. Dünya çapında gerçekleşen organik tarım hareketlerini çeşitli kurulu komite ve işbirlikleri aracılığıyla kontrol etmek IFOAM'ın en temel görevini oluşturmaktadır. Üyeler arasında bilgi ve uzmanlık alışverişini sağlamakla beraber topluma organik tarım hakkında bilgi sağlama ve organik tarımı uluslar arası birçok alanda temsil etmeyi de amaç edinmektedir (URL-1, 2015).

Dünya'da organik tarımın gelişim sürecini 1970'li yıllara kadar götürmek mümkündür (Sandallıoğlu, 2014: 44-45);

- İlk gelişme olarak 1972 yılında IFOAM kurulmuştur,
- 1973 yılında Organik Tarım Araştırma Enstitüsü (FIBL) kurulmuştur,
- 1980 ve sonrası dönemlerde organik tarım pazarı hızlı bir gelişme göstermiş ve talep yoğunluğu yaratmıştır,
- 1985 yılında organik tarımla ilgili Fransa'da ilk yasal düzenleme gerçekleştirilmiştir,
- 1990'lı yıllarda Avrupa Birliği ülkelerinde çevre dostu tarım politikaları desteklenmeye başlanmış ve organik ürün pazarındaki hızlı büyümeler gerçekleşmiştir,
- 1991 yılında 2092/91 Avrupa Birliği Konsey Tüzüğü yürürlüğe girmiş ve 1999 yılında hayvancılık da bu tüzüğe dâhil edilmiştir,
- 1992 yılında AB'ye organik ürün ihraç edecek olan ülkelerin uymaları gereken mevzuat yayımlanmıştır,
- 2000 yılında Japonya'da Tarım Bakanlığı Bitkisel ürünler için belirlenen standartları yayımlanmıştır,
- Dünya'daki gelişmeler ışığında Avrupa Birliği'nde 834/2007 Organik Üretim ve Etiketleme ile İlgili Konsey Tüzüğü 1 Ocak 2009 tarihinden itibaren yürürlüğe girmiştir,

- Ve 899/2008 Konsey Tüzüğü'nün uygulanması konusundaki şartların 1 Ocak 2009 tarihinden itibaren Yürürlüğe girmesini, önemli gelişmeler olarak sıralamak mümkün olacaktır.

1.4. Organik Tarımın Amaçları

Organik tarımın temel amacı, doğal kaynakları koruyarak insan sağlığı için güvenilir ve sağlıklı gıda maddeleri üretmektir. Bu üretim sisteminin temel elemanlarını toprak, bitki, çiftlik hayvanları, doğal yaşam ortamları, biyolojik madde döngüsü, böcekler ve çiftçiler şeklinde sıralamak mümkündür. Organik tarımsal üretimin kesin kuralları ve standartları mevcuttur ve üretimde kullanılacak girdiler sınırlıdır. İnsan sağlığı üzerinde zararlı olacak her türlü maddelerinin kullanılmasını yasaklamaktadır (Kırımhan, 2005: 38).

Organik tarımın amaçları genel olarak aşağıdaki gibi sıralanabilir (Merdan, 2014: 13; Turhan, 2005: 18).

- Yeteri kadar ve kaliteli besin üretimini sağlamak,
- Sürdürülebilir bir ekosistemi yararlı bir şekilde geliştirmek,
- Doğada biyolojik çeşitliliğin sürekliliğini sağlamak,
- Çevre ile uyum içerisinde bir çalışma gerçekleştirmek,
- Toprakta verim artışı sağlamak ve üretkenliğin devamlılığını gerçekleştirmek,
- Organik üretim yöntemlerinin, kapsamlı sosyal ve ekolojik tesirlerini faydalı bir şekilde kullanmak,
- Bitki ve hayvanların dahil olduğu bir tarım sistemiyle biyolojik döngünün artırılması ve teşvikinin artırılmasını sağlamak,
- Temiz su kaynaklarının en iyi şekilde kullanılmasını sağlamak,
- Üretimde mümkün olduğunca yenilenebilir kaynakları kullanmayı tercih etmek,
- Bitkisel ve hayvansal üretim arasında bir denge sağlamak,
- Çevre kirlenmelerini ve bütün kirlilik yaratacak durumları minimum seviyeye indirmek,
- Yüksek kalitede ve yeterince dayanıklı, nitelikli tekstil ürünleri üretimini sağlamak,
- Her bir bireyin yaşam kalitesini arttırmayı, temel ihtiyaçlarını karşılamayı sağlamak,

- Kırsal bölgedekilere iş olanağı sağlamak, organik tarımsal faaliyette bulunan üreticilerin gelir seviyesini ve yaşam kalitesini arttırmak,
- Üretici teşkilatlanmasını güçlendirmek,
- Organik tarım faaliyetlerinin ve uygulamalarının yaygınlaştırılarak uygulanan üretim teknolojileri için düzenlenen eğitimleri ve bunlarının yaygınlaştırılmasını sağlamak,
- Organik tarımda zararlılarla savaşma konusunda alınan tedbirlerin daha çevre dostu bir sisteme kavuşturulmasını sağlamak,
- Bitkisel üretimde daha çevre dostu ve bitki yaşamını destekleyici yöntemler geliştirip bunların teşvikini sağlamak şeklinde sıralanabilir.

1.5. Organik tarımın avantajları ve dezavantajları

1.5.1. Organik tarımın avantajları

Organik tarımın en önemli avantajı yoğun girdi kullanılmadığı için çevrenin korunması, sağlıklı beslenme ve üretim maliyetlerinin az olmasıdır. Bununla birlikte organik tarım ile verimin % 10-30 arasında düşebileceği belirtilmektedir. Fakat sonraki yıllarda tekrar yükselmeye başlamakta ve bazı ürünlerde geleneksel üretimdeki düzeylerine ulaşabilmektedir (Marangoz, 2008: 5).

Organik tarımın potansiyel yararlarına ilişkin dört boyut mevcuttur. Bunlar ekonomik boyut, çevresel boyut, sosyal boyut, tarımsal boyut olarak dört parametre üzerinden değerlendirilmiştir (Tablo 1).

Tablo 1: Organik tarımın potansiyel faydaları.

Değişkenler	Potansiyel Yararlar
Tarımsal Boyut	Biyolojik çeşitliliğin korunması, toprak verimliliğinin uzun dönemde de korunması, etkili besin kalitesine kavuşma, bitkideki zararların ve hastalıkların azalması ve kendi kendini karşılayacak düzeyde üretim sistemi
Çevresel Boyut	Kirliliği en aza indirmek, yenilenebilir kaynakları tercih etmek, toprak yapısının korunması, yabani hayatın korunmaya çalışılması, çevreye uyumlu dayanıklı tarımsal üretim sistemi
Sosyal Boyut	Sağlık sorunlarının giderilmesi, toplumsal yapının güçlenmesi, köyden kente göçün azaltılması, istihdam artışı, kaliteli iş
Ekonomik Boyut	Daha güçlü yerel ekonomi, gelir güvenliği, geri dönüşüm artışı, finansal israftan kaçınma

Kaynak: (Sarıkaya, 2007: 112).

Organik tarımın avantajları genel olarak aşağıdaki gibi sıralanabilir;

- Türkiye’de çiftçi ailelerinin büyük bir kısmı düşük ücretle çalışmaya razı olacak işgücü olarak kullanılabilir. Türkiye’de ve özellikle Güneydoğu Anadolu Bölgesinde nüfus yapısına bakıldığında iş gücü yoğun olarak mevcut olduğundan ve organik tarım ürünlerinin emek yoğun işçilik gerektirdiği kabul edilecek olunursa bu durum önemli bir avantaj olarak göze çarpmaktadır,
- Türkiye’de sentetik kimyasal kullanımı fazla değildir. Bu nedenle organik tarıma geçiş daha kolay olacaktır. Özellikle Güneydoğu ve Doğu Anadolu Bölgesi’nde bu tür alanların yaygın olduğu bilinmektedir,
- Türkiye, coğrafi bakımdan organik tarımsal üretime olabildiğince müsait bir ülkedir. Uygun doğal koşullar sağlandığı zaman türlü mahsuller yetiştirilebilir. Türkiye’de iklim çeşitliliği fazladır. Bu durum değişik yörelerde değişik ürünlerin yetiştirilmesine olanak sağlamaktadır. Örneğin; Antalya Bölgesi’nde sebze ve meyve, Güneydoğu Anadolu Bölgesi’nde pamuk, fıstık ve sebze, Trakya Bölgesi’nde ayçiçeği, buğday gibi ürünlerin üretildiği bu bölgelerde aynı şekilde organik tarım üretimi de yapılabilir,
- Türkiye’de tarımsal üretim, birçok farklı metotlarla(elle, araç-gereçle vs.) yapılabilme imkanına sahiptir. Ülkede, tarımsal üretimin hala eski metotlarla yapıldığı bölgeler mevcuttur. Özellikle Güneydoğu ve Doğu Anadolu Bölgesi’nde nüfusun tarım işçisi durumunda olması ve hala eski metotlarla üretimin devam etmesi, organik tarımsal üretime geçilmesini basitleştirebilmektedir,
- Dünya pazarlarındaki ürünlerin bir kısmının üretimi fazla Türkiye’de yapılmaktadır. Özellikle fındık, incir, kayısı, üzüm gibi ürünlerin üretiminde Türkiye hala söz sahibi konumundadır,
- Yenilenebilir enerji kaynakları açısından Türkiye, stratejik bir konuma sahiptir,
- Türkiye’nin bazı bölgelerinde, yılda birden fazla mahsul sağlayacak bir coğrafyanın varlığı en önemli avantajlar arasındadır,
- Türkiye aktif nüfusa sahip ve yeniliklere açık bir ülkedir,
- Avrupa Birliği mevzuatına uyumlu bir biçimde yapılması gereken yasal düzenlemeler süratle yapılmaya çalışılmaktadır,
- Organik tarım çalışmalarının denetimini gerçekleştiren kontrol ve sertifikasyon kuruluşları görevlerini yerine getirmektedir,

- Türkiye'deki toprak ve su kaynakları henüz çok fazla kirliliğe maruz kalmamış durumdadır,
- Türkiye'de hala organik hayvancılığın yürütülebileceği çayır ve otlakların varlığı mevcuttur,
- Organik tarımın yaygınlaşması bölgeler arası gelişmişlik farklarının azalmasına katkıda bulunacak ve köyden kente göçlerin önünü kesecektir (Albeni, 2011: 18-19).

1.5.2.Organik Tarımın Dezavantajları

Organik tarım uygulamalarında, diğer tarım uygulamalardan farklı olarak kimyasal girdi kullanımının yasak olması, üretilen ürünlerin doğal düşmanlar tarafından zarar görmesine neden olacaktır. Bu durum organik tarım uygulamasını diğer tarım yöntemlerinin yanında dezavantajlı konuma düşürmektedir. Aşağıda organik tarımın başlıca dezavantajları maddeler halinde verilmiştir;

- Organik tarıma geçiş döneminde ürün alınmamaktadır. Bu durum üretici veya satıcı firmaları maddi olarak olumsuz yönde etkilemektedir,
- Organik tarımda, üretimin yapıldığı ilk yıllarda verimin düşük olması üreticilere maliyet yüklemektedir,
- Organik tarım konusunda tüketicilerdeki bilgi eksikliği, organik ürünlerin aranan mallar sınıfında olmasını zorlaştırmaktadır,
- Organik tarım metoduna göre bitkisel üretimin, ana yollara 1 kilometre mesafedeki arazilerde, ağır sanayi tesisleri, maden işletmelerine ve kentsel atıkların toplu olarak atıldığı alanlara 3 kilometre mesafedeki tarım arazilerinde yapılması yasaktır. Bu durum işletme kuracak olan firmalara zorluk çıkarmaktadır (Kurt, 2006: 12).

Organik tarımın avantajlarının, dezavantajlarına göre daha fazla olduğu görülmektedir. Organik tarımın avantajlarından maksimum faydayı sağlamak ve dezavantajlarından en iyi şekilde korunmak için, organik tarımın ilkelerine ve kurallarına uygun hareket etmek gerekmektedir.

1.6. Organik Tarımın İlkeleri

Organik tarımı, diğer tarım yöntemlerinden ayıran en önemli özelliklerinden biri organik tarımın benimsediği ilkelerdir. Organik tarımın sahip olduğu bu ilkelerin uygulanıp uygulanamaması konusunda en güven verici nokta kontrol ve sertifikasyon kuruluşları tarafından denetleniyor olmasıdır.

Organik tarımın ilkeleri maddeler halinde sıralanacak olursa;

- Bütün üretim sistemlerinde, sürdürülebilir bir düzen kurularak yüksek kalitede ve yeterli ölçüde üretim gerçekleştirmek,
- Üretim sistemi içerisinde yer alan canlılar ve tabii döngüler ile uyumlu bir şekilde çalışmak,
- Geçmiş bilgilerden yararlanarak, geleneksel tarım sistemlerinin önemini benimsemek ve bu bilgileri muhafaza edip, bu bilgiler ışığında hareket etmek,
- Üretim kapasitesinin esası olarak toprak verimliliğini ele almak ve kimyasal girdi kullanmak yerine, hayvansal gübre, yeşil gübreleme, uygun toprak işleme ve kompost gibi yöntemlerden faydalanarak uzun dönemde toprağın verimliliğini ve organik yapısını korumak,
- Bitkilerdeki hastalık ve zararlılara karşı mücadelede bulunulan, uygun cins, ırkların seçilerek bitkisel ve hayvansal üretimin, uyumlu bir biçimde devam etmesini sürdürmek,
- Tarımsal üretimin sonucunda insan, hayvan ve çevre sağlığını tehdit edecek her türlü kirliliği en alt düzeye düşürmek ve bununla beraber sentetik kimyasal gübre, ilaç, hormon ve katkı maddelerini kullanmaktan kaçınmak,
- Hayvansal üretimde, hayvanların ihtiyaçlarını giderebilecekleri doğal yaşam düzenini bozmamak,
- Üretim gerçekleştirilirken çevredeki tarımsal ve doğal türleri korumak,
- Su kaynaklarının kirliliğini azaltmak ve su kaynaklarını doğru kullanmak,
- Organik ürün özelliklerini, organik tarım metotları ile üretilen ürünlerin seyrettiği tüm basamaklarda korunmasını sağlamak,
- Organik üretim gerçekleştiren işletmelerdeki herkese, asıl ihtiyaçlarını sağlayabilecekleri güvenli ve sağlıklı bir şekilde çalışabilecekleri ortam sağlamak,

- Ekolojik bakımdan dengeli, sosyal açıdan eşit bir üretim, işleme ve dağıtım süreçlerinin inşa edilmesini özendirmek, üretim ve dağıtımda yerel ve bölgeselliği teşvik etmek,
- Ulusal ve uluslararası kurallara göre üretim yapmak. Ürünlerin bağımsız kontrol firmaları tarafından denetlenip, tüketicilere organik ürün güvencesiyle organik ürün sunulmasını sağlamak ve tarımda sürdürülebilirliği sağlamak (URL-2, 2015).

Organik tarım aşağıdaki üç faydayı sağladığı sürece tarımda sürdürülebilirlik ilkesini sağlamış olacaktır (Kırımhan, 2005: 41). Bunlar;

1. Organik Tarımda Ekolojik Sürdürülebilirlik

- Dışarıdan girdi kullanımı yerine doğal madde ve besin döngüsünden yararlanılması,
- Doğal kaynakların(toprak, su) kirlenmesini önlemek amacıyla kimyasal madde kullanılmaması,
- Biyolojik çeşitliliğin korunması ve zenginleştirilmesi,
- Toprağın organik maddesinin artırılması ve verimliliğinin korunup geliştirilmesi,
- Toprak erozyonu ve toprak sıkışmasının önlenmesi,
- Yenilenebilir enerji kaynaklarından faydalanılması,
- Hayvansal ürün üretiminin, hayvan haklarına uygun bir şekilde gerçekleştirilmesidir.

2. Organik Tarımda Sosyal Sürdürülebilirlik

- Yeterli üretim ve sürekli gelir,
- Sağlıklı beslenme için güvenilir gıda,
- Kadın ve erkekler için uygun çalışma ortamı,
- Yerel bilgi ve geleneklerin oluşturulmasıdır.

3. Organik Tarımda Ekonomik Sürdürülebilirlik

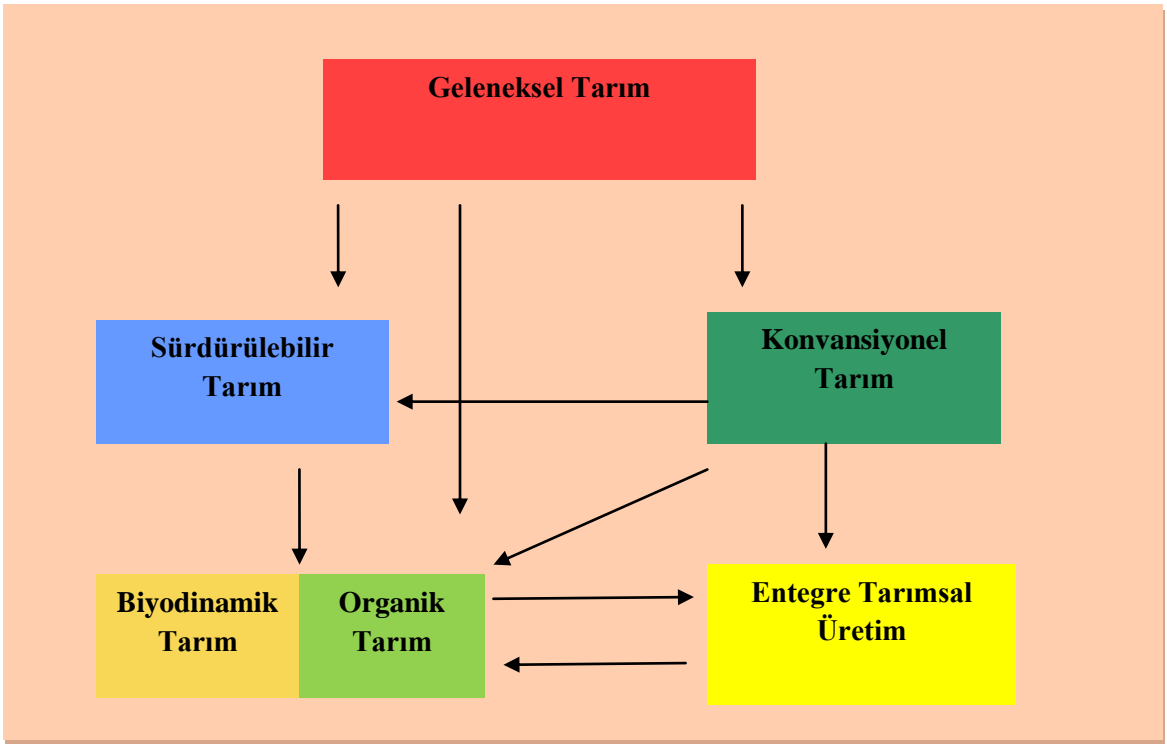
- Yeterli miktarda ve kalitede ürün,
- Dış girdilerin az giderli kullanılması ve ekonomik yatırım,
- Ürün çeşitliliğinin gelir güvenliği ve sürekliliği için artırılması,
- Değer artışı için kalitenin geliştirilmesi,

- Rekabetin gelişmesi amacıyla yüksek verimliliğe sahip olmaktır.

Organik tarımsal sistemler sürdürülebilir tarımsal uygulamalardır. Bundan dolayı ekolojik, ekonomik ve sosyal fayda sağlaması beklenmektedir. Bu üç faydayı dengeli bir şekilde sağladığında sürdürülebilirlik ilkesini sağlamış olacaktır (Kırımhan, 2005: 40).

1.7. Organik Tarım ve Diğer Tarımsal Üretim Sistemlerinin Karşılaştırması

Organik tarımın diğer tarımsal üretim sistemlerinden ayrımı daha iyi kavrayabilmek açısından, bazı tarımsal üretim sistemlerine değinmek faydalı olacaktır.

Şekil 2: Tarımsal uygulama yöntemleri (Kırımhan, 2005: 45).

1. Geleneksel Tarım: Tarımsal kimyasallar (kimyasal ilaç ve gübreler) kullanılmadan önce uygulanan metotları da içine alan yetiştiricilik yöntemidir. Bu yöntemde yüksek verim ve mekanizasyon bulunmaktadır. Yine bu yöntemde yüksek verimli çeşitler doğal ıslah yöntemleri ve adaptasyon araştırmalarıyla sağlanmıştır (Er ve Başalma, 2013: 18).

2. Konvansiyonel(Klasik) Tarım: Diğer ismiyle alışılmış tarımsal uygulamalar, günümüzde yaygın olarak kullanılan tarımsal sistemdir. Genetiği değiştirilmiş yüksek

verimli bitki ve hayvan çeşitlerinin halen sıkı bir şekilde kimyasal girdi kullanılmasıyla devamlılığını sürdürmektedir. Bu yöntem, toprakta belli başlı sorunlara neden olmaktadır. Bunlar; toprağın fazla kullanımına bağlı olarak toprak tahribatı, aşırı ve yanlış sulama yöntemlerinin yapılmasına bağlı olarak tuzlaşma ve toprakta sodyum birikimi sorunlarına yol açmaktadır (Kırımhan, 2005: 44).

3. Sürdürülebilir Tarım: Sürdürülebilir tarım kavramı yalnız uzun vadede doğal kaynakların korunması değil, aynı zamanda ekonomik, sosyal ve çevresel yönden denge sağlamayı hedefleyen bir sistemdir. Sürdürülebilir tarım uygulamalarındaki gaye, ehliyetli ölçüde ve kalitede tarımsal üretim sağlamak ve çevreye verilen zararı en aza indirmektir (Karaca, 2013: 2).

Tablo 2: Sürdürülebilir tarımın ana belirleyicileri.

Göstergeler	Belirleyicileri
Üreticinin geliri (uzun dönem)	<ul style="list-style-type: none"> *Üreticilerin kazanmış oldukları net gelirlerinin uzun dönemli olması *Üreticilerin pazarlama kuvvetlerinin artırılması ve dış ticaretin geliştirilmenin sağlanması *Kaynakların dinamikliğini gerçekleştiren üretim randımanının sağlanması
Doğal kaynaklar	<ul style="list-style-type: none"> *Gıda kalitesi ve güvenliği *Toprağın fiziki durumu *Ürün türlerinin bolluğu *Su kaynaklarının düzgün kullanımı
Çevre	<ul style="list-style-type: none"> *Kirlenici kimyasal atıklardan arınma *Sulardaki tuzluluk durumu *Doğal kaynaklar üstünde tarımın etkisi
İdaresel özellikler	<ul style="list-style-type: none"> *Sürdürülebilir tarım uygulamalarının gerçekleştirilmesi için eğitim çalışmalarına yaygınlık kazandırmak
Sosyo-ekonomik özellikler	<ul style="list-style-type: none"> *Tarımda insan odaklı bir sistemin sağlanması ve işgücünün eğitimi için çalışmaların geliştirilmesi

Kaynak: (Turhan, 2005: 15).

Tablo 2’de de özetlendiği gibi sürdürülebilir tarımda üreticilerin uzun dönemdeki gelirleri son derece önemlidir. Sürdürülebilir yaşam için geleceğe yönelik plan ve programlar yapılmalı ve bu plan ve programlar insanların hürriyetlerini kısıltamamalı, aynı şekilde yaşam seviyelerini düşürmemelidir. Sürdürülebilir bir tarım için önemli olan, kaynakların korunmasıdır. Aksi gibi bir durum söz konusu olursa, bu durum insanların uzun dönemde zorluklarla karşılaşmasına neden olacaktır. Dolayısıyla çevreye zarar verebilecek her türlü uygulamalar için gerekli tedbirler alınması önemli görülmektedir (Turhan, 2005: 14).

Sürdürülebilir tarımın tek bir şekilde yapılması söz konusu değildir, bugüne dek çeşitli uygulamalar (organik tarım, iyi tarım uygulamaları) sürdürülebilirlik çatısı altında değerlendirilmektedir (Kütahya Valiliği İl Gıda Tarım ve Hayvancılık Müdürlüğü, 2015).

4. Organik Tarım: Prensip ve standartları bulunan, sürekli olarak kontrol ve denetim gerektiren, toprağın verimine, bitkinin sağlıklı üretimine ve insan sağlığına önem veren, kimyasal girdi kullanımının yasak olduğu tarımsal uygulamadır (Kırımhan, 2005: 44).

5. Biyodinamik Tarım: Bir çeşit organik tarım uygulaması olup, belirli bir ölçüde ruhsal boyut içermektedir. Yani burada sadece biyodinamik tarım yöntemiyle üretilen ürünlerin kalitesi değil, bu üretimi gerçekleştiren çiftçilerin ruh sağlığı ve huzuru da söz konusu bir durumdur (Er ve Başalma, 2013: 19).

6. Entegre(bütünleşik) Tarımsal Üretim: Mevzuat çerçevesinde, sınırlı da olsa tarımsal kimyasalların kullanımına izin veren ve çok sert kuralları olmayan bir tarımsal üretim çeşididir (Er, 2009: 23-24).

Organik tarımı, diğer tarımsal uygulamalardan ayıran özellikler aşağıdaki gibidir (Er ve Başalma, 2013: 21):

- Organik olarak yetiştirilen ürünler, diğer tarımsal üretim yöntemleriyle üretilen ürünlere göre; koku, renk, doku ve aroma bakımından üstündür.
- Özellikle bebek ve çocuklarda birtakım metabolizma rahatsızlıklarına sebep olan bazı kimyasalların kalıntıları ve birikintilerinin kullanımı, organik tarımda yasaktır.

- Organik tarımda kullanılan her türlü üretim girdilerinin fiyatları ve masrafları daha yüksek olabilir.
- Organik tarım emek yoğun bir tarımsal sistem olduğundan dolayı üretimde iş gücüne olan talep daha yüksektir.
- Organik tarımda toprak verimliliği diğer tarımsal üretim sistemlerine göre daha önemlidir
- Organik ürünlerin üretimi düşük buna rağmen talebi yüksek olduğundan bu ürünlerin birim fiyatlar yüksektir.
- Organik tarımda toprak ve suyun korunmasına çok fazla önem verilir bu yüzden toprak erozyonu daha çok görülmektedir.
- Organik tarımda polikültür (çok ürünlü tarım) sistemleri daha iyi uygulanır.
- Organik tarım işletmelerinde organik gübrelere olan ihtiyaç sebebiyle bitkisel üretimle hayvansal üretim bir arada yapılabilir.
- Organik yetiştiricilikte ekim nöbeti uygulamaları şart olduğundan dolayı işletmelerin tek ürün yetiştirme riskleri ortadan kalkmış olmaktadır.

BÖLÜM II

DÜNYADA VE TÜRKİYE'DE ORGANİK TARIM

2.1. Dünyada Organik Tarım

Dünyada, yirminci yüzyılın başlarında meydana gelen hızlı sanayileşme ve hızlı nüfus artışları önemli çevre sorunlarının doğmasına yol açmıştır. Çözüm yolu olarak ise yeşil devrim adı verilen tarım politikaları hedef olarak belirlenmiş ve fazla kimyasal girdi kullanılarak, birim üretim alanından maksimum verim almaya ve yeni tarım alanlarının üretime kazandırılmasına yönelik çalışmalar başlatılmıştır. Bunun sonucu olarak, yoğun ve bilinçsiz kimyasal ilaç kullanımı, toprağın yanlış işlenmesi, kalıntı riski, toprağın fiziksel yapısındaki bozulmalar, organik madde ve canlılığın kaybedilmesi ve çoraklaşma gibi son derece önemli olan çevre sorunlarının doğmasına neden olmuştur (Er, 2009: 31).

Bütün bu yaşanan olumsuz etkiler, kimyasal girdilerin yoğun olarak kullanıldığı, gelişmiş ülkelerde göstermiştir. Bu nedenle alternatif tarım teknikleri arayışları başlamıştır. Çevreye uyumlu tarım teknikleri ve ekolojik tarım fikri ilk olarak İngiltere'de 1910'lu yıllarda güdeme gelmiştir (Aksoy, 1999: 3). Bu durumu 1940 yılında Albert Howard'ın "Tarımsal Vasiyetnamesi" yayınlaması takip etmiştir. Diğer Avrupa ülkelerinde ise alternatif tarım arayışları konusunda öncülük eden isim Dr. Rudolf Steiner olarak görülmektedir. Bir antropolog olan Steiner, 1924 yılında Biyodinamik Tarım Yöntemi hakkında bir kurs düzenlemiş, bunu takiben 1928 yılında Tarım Enstitüsünü kurmuştur. Bir diğer alternatif tarım arayışı ise 1930'lu yıllarda İsviçre'de görülmektedir. Müeller ve Rusch, ekolojik tarımın ilkelerinin bir kısmını oluşturan "Kapalı Sistem Tarım (en az girdi gereksinimi olan tarım şekli)" konusu ile ilgili bir takım çalışmalar ortaya koymuşlardır. Aynı konu ile ilgili Lemaire-Boucher Fransa'da bir takım çalışmalar yürütmüşlerdir (Aksoy ve Altındişli, 1999: 7).

1972 yılında, Organik Tarım Araştırma Enstitüsü (FİBL) kurulmuş ve 2001 yılında FİBL'in diğer versiyonu FİBL Deutschland kurulmuştur. Organik tarım alanında bir diğer benzer organizasyon da Avrupa'daki en büyük araştırma enstitüsü olan The Louis Balk Institute (LBI)'dür. Bu kuruluş, insan sağlığının daha çok felsefi yönü üzerinde durmuştur. Bu enstitü ilk başlarda bio-dinamik tarım üzerinde çalışmalar yaparken daha sonra organik tarıma yönelmiştir (Rehber, 2011: 19).

Akdeniz ülkelerine bakıldığında, Avrupa Birliği'ne üye ülkelerin haricinde, İsrail ve Mısır ekolojik tarımın en çok geliştiği ülkelerdir. Mısır'da SEKEM adlı organik tarıma öncülük eden firma, 1974 yılından itibaren dış ve iç pazarın gelişmesinde çok önemli rol oynamıştır. İsrail örneğinde ise üretime geçiş sürecinde üreticilerden gelen bilinçli talepler, özendirici politikaların önüne geçtiği görülmektedir (Aksoy, 1999: 5).

Dünyada organik ürünlerin ticareti 1980'li yıllarda gelişme göstermesine bağlı olarak 1990'lı yılların sonlarına doğru deli dana, dioksin ve Genetik Yapısı Değiştirilmiş Organizmalar (GDO) gibi konuların tüketiciler üzerinde endişe yaratması ve tüketicilerden gelen tepkiler nedeniyle organik ürünlere olan tüketici taleplerinde çok ciddi artışlar meydana gelmiştir. Bu sebepten dolayı organik tarım, pek çok uluslararası kurum ve kuruluşlarının gündeminde yer almıştır (Er, 2009: 32).

Organik tarım 1990'larda yasal düzenlemelerin etkisiyle farklı ülkelerde hükümetler tarafından, farklı düzeylerde desteklenmeye başlamıştır. Dünya çapında en büyük fuarlardan biri olan BioFach 1990 yılında ilk defa Almanya'da düzenlenmiştir (Rehber, 2011: 20).

ABD, Kanada, Avustralya, Japonya ve AB ülkeleri gibi gelişmiş ülkelerde organik ürünlerin iç pazarlarının sürekli artış göstermesi ve gelişmesini sağlayan faktör, tüketici talepleri ve bozulan doğal yapının sürdürülebilir hale getirilmeye çalışılması olarak açıklanabilir. Fakat gelişmekte olan ülkeler için, aynı durum söz konusu değildir. Gelişmekte olan ülkelerde, organik üretimin başlama amacı iç pazar talebini karşılamaktan çok dış pazar için ihracat imkânı kazanmaktır. Organik tarım üretimi yapan ülkeler ihracata ilk olarak geleneksel ürünler ile başlamışlardır. Örneğin; Hindistan'da çay, Danimarka ve Afrika ülkelerinde muz, Tunus'ta hurma, zeytinyağı, Türkiye'de; kurutulmuş ve sert kabuklu meyveler, organik olarak üretimi ve ihracatı gerçekleşen ilk ürünlerdir (İpek ve Yaşar Çil, 2010: 140-141).

2.1.1. Dünyada Organik Tarımsal Ürünlerin Üretim Yapısı ve Ticareti

Dünyada organik ürün pazarının gelişmesinde, birçok etken rol oynamaktadır. Bunlardan en önemlisi; ihracat odaklı gelişen organik tarımsal üretime bağlı olarak iç pazarların da gelişmeye başlamasıdır. Organik ürünlere yönelik talebin artması, organik ürünlerin uluslararası ticaretini de geliştirmiştir (Demiryürek, 201: 27-36). Organik

ürünlerin 2013 yılına ait temel göstergeleri ve buna bağlı olarak lider ülkeler aşağıda yer almaktadır.

Tablo 3: Organik tarım temel göstergeler ve lider ülkeler.

Gösterge	Dünya	Lider Ülkeler
Sertifikalı organik tarım verilerine sahip olan ülkeler	2013: 172 Ülke	
Organik tarım arazisi	2014: 43,7 milyon Hektar (1999: 11 milyon hektar)	Avustralya (17,2 milyon hektar) Arjantin (3,2 milyon hektar) ABD (2,2 milyon hektar,2011)
Toplam tarım arazisi içindeki payı	2014: % 0,98	Falkland Adaları (Malvinas)(%36,3) Lihtenştayn (% 30,9) Avusturya (% 19,4)
İlaveten, tarıma açık olmayan arazilerdeki ürünler (özellikle yabani ürün toplayıcılığı)	2014: 37,6milyon hektar (1999: 4,1 milyon)	Finlandiya(9 milyon hektar) Zambiya(6,8 milyon hektar) Hindistan (4 milyon hektar)
Üreticiler	2013: 2 milyon üretici 2012: 1,9 milyon üretici 2011: 1,8 milyon üretici	Hindistan 650.000 Uganda 190.552 Meksika 169.703
Organik pazar büyüklüğü	2014: 80 Milyar \$ 1999: 15,2 Milyar \$	ABD (24,3 milyar Euro) Almanya (7,6 milyar Euro) Fransa (4,4 milyar Euro)
Kişi başına tüketim	2014: 17\$	İsviçre(221 Euro) Danimarka (164 Euro) Lüksemburg (162 Euro)
Organik ürünlerle ilgili yasal düzenlemelerin bulunduğu ülkeler	2013: 87 Ülke	
IFOAM' a bağlı ülke sayısı	2015: 117 Ülkeden 784 bağlı kuruluş	Almanya: 91 bağlı kuruluş Çin: 57 bağlı kuruluş ABD: 40 bağlı kuruluş Hindistan: 44 bağlı kuruluş

Kaynak: (FİBL ve IFOAM, 2016: 23).

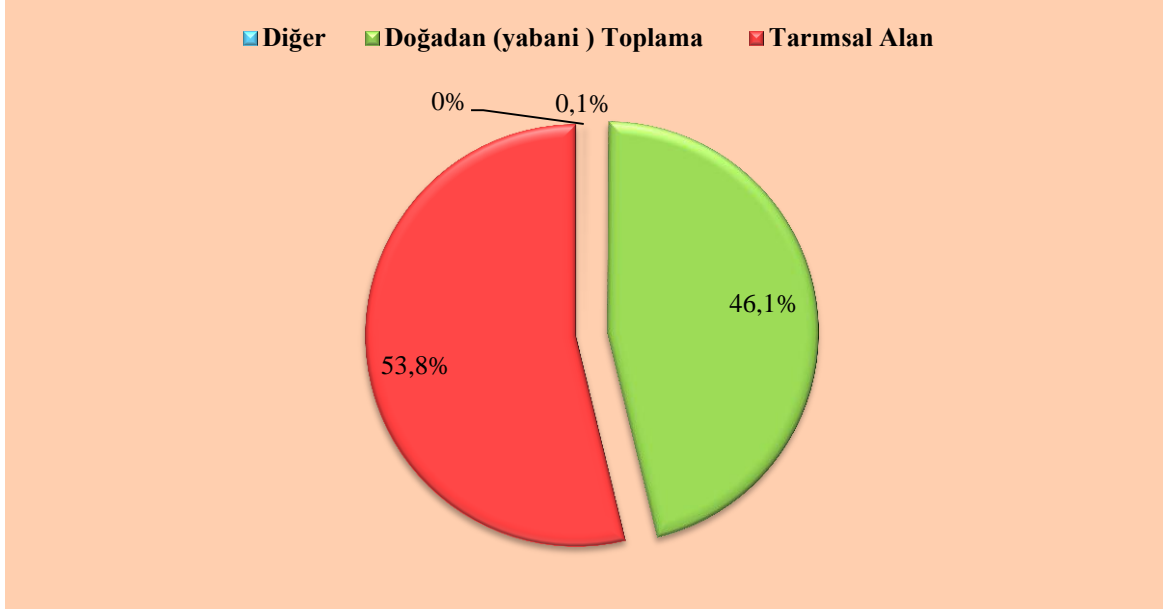
Dünyada organik tarımla ilgili temel göstergeler ve lider ülkeler incelendiğinde Tablo 3'de 2014 yılında sertifikalı organik tarım verilerine sahip olan 172 ülke mevcuttur. 2013 yılında bu sayı 170 iken 2014 yılına kadar 2 ülke daha eklenmiştir. Dünya genelinde 43,7 milyon organik tarım arazisi bulunmakta ve Avustralya'nın 17,2 milyon hektarlık

alanla diğerk ülkelere fark attığı göze çarpmaktadır. Organik tarımın toplam tarım arazisi içindeki payı 2014 yılında % 0,98'e ulaşmıştır. Birbirine yakın paylara sahip olarak Falkland Adaları (Malvinas), Lihtenştayn ve Avusturya lider ülkeler olarak görölmektedir.

2014 yılında 37,6 milyon hektarlık alandan tarıma açık olmadığı halde organik ürün elde edilmektedir ve Finlandiya 9,1 milyon hektarlık alanla lider ülke konumundadır. Üretici sayısına bakıldığında, 2011 yılında 1,8 milyon üretici mevcutken 2013 yılında üretici sayısının 2 milyona yükseldiği görölmektedir.

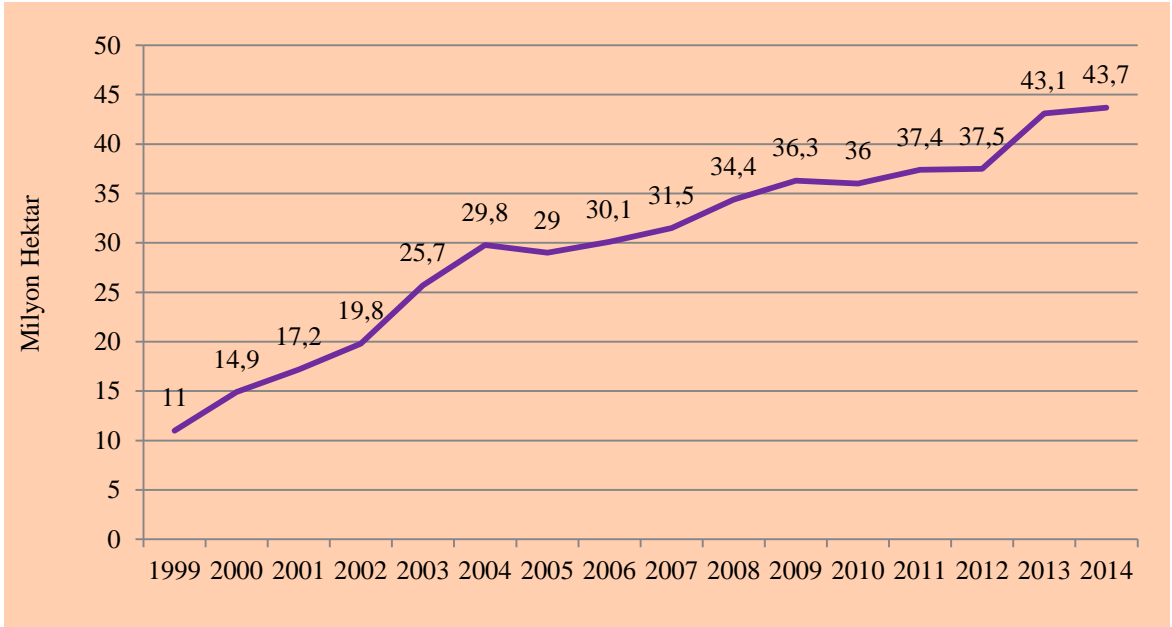
Dünya genelinde organik tarım pazar büyüklüğü; 1999 yılında 15.2 milyar Dolar iken, 2014 yılına gelindiğinde bu büyüklük neredeyse 5 kat artmış ve 80 milyar Dolar'lık bir pazar büyüklüğüne ulaşmıştır. Pazar büyüklüğü açısından ABD 24,3 milyar Euro ile lider ülke konumunda iken Almanya ikinci, Fransa ise 4,4 milyar Euro ile pazar büyüklüğü açısından üçüncü konumdadır. Kişi başına organik tarım tüketimi 2014 yılında 11\$'dır. Kişi başına organik tarım tüketiminde lider ülke İsviçre'dir. Organik ürünlerle ilgili yasal düzenlemelerin bulunduğu ülke sayısı ise 87'dir. 2015 yılında 117 ülkeden IFOAM' bağlı 784 kuruluş mevcuttur. Bu kuruluşların büyük bir kısmının Almanya'da bulunmasından dolayı Almanya'nın lider ülke olduğu görölmektedir (Tablo 3).

Dünya üzerinde organik tarım alanları tarımsal alan, doğadan toplama ve diğerk alanlar olarak dağılış göstermektedir. Organik tarım alanlarının yüzdelerik dağılımları Şekil 3'deki gibidir.

Şekil 3: 2013 yılı dünyada organik tarım alanlarının dağılımı (FİBL ve IFOAM, 2016: 52).

2014 yılında, dünyada organik tarım alanlarının dağılımına bakıldığında toplam organik tarım alanlarının % 53,8'lik kısmı tarımsal alan olarak kullanılmaktadır. % 46,1'lük kısım ise doğadan yabani toplama yöntemi ile varlığını devam ettirmektedir. Kalan % 0,1'lik pay ise diğer alanlar için kullanılmaktadır (Şekil 3).

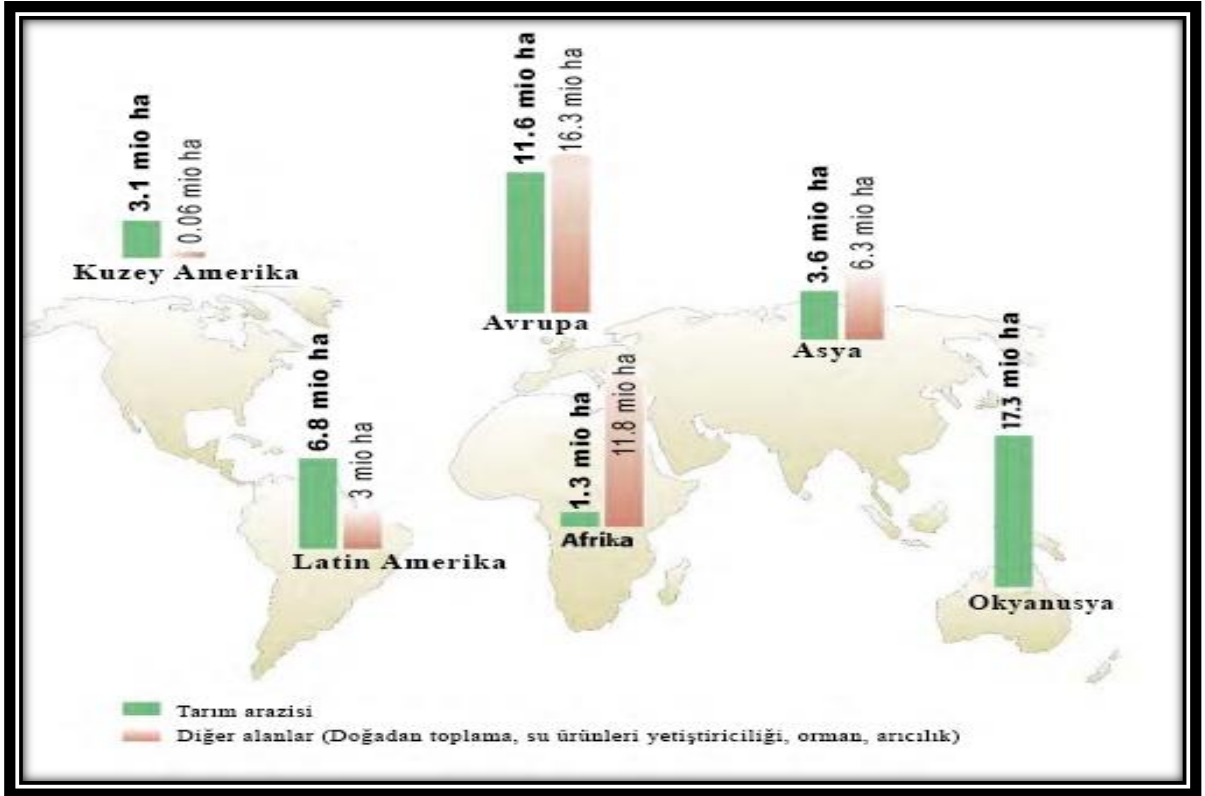

Şekil 4: 1999-2014 yılları arası dünyada organik tarım arazilerindeki büyüme (FİBLve IFOAM, 2016: 46).

Şekil 4’de de görüldüğü gibi dünyada organik tarım arazilerindeki büyüme 1999 yılından itibaren 2014 yılına kadar düzenli bir artış göstermiştir. 1999 yılında organik tarım arazilerinin büyüklüğü 11 milyon hektar iken 2014’de 43,7 milyon hektara yükselmiştir.

2.1.2. Kıtalara Göre Organik Tarım Faaliyetleri

Kıtalara göre organik tarımsal alanların ve diğer organik alanların dağılımı şekil 5’de verilmiştir.

Şekil 5: Organik tarım arazisi ve diğer organik alanlar (2014) (FİBL ve IFOAM, 2016: 33).

2014 verilerine göre; dünya çapında 43,7 milyon hektarlık alan organik tarım arazisi olarak kullanılmaktadır. Kıtalara göre organik tarım arazisi ve diğer alanlar incelendiğinde, organik tarım arazisi bakımından en fazla büyüklüğe sahip olan kıta; 17,3 milyon hektarlık alanla Okyanusya’dır. Bu durumu 11,6 milyon hektarlık alanla Avrupa Kıtası takip etmektedir. Kıtalar arasında en düşük paya 1,3 milyon hektarlık alanla Afrika kıtası sahip olarak görülmektedir. Diğer alanların büyüklüğüne gelince en yüksek alan 16,3 milyon hektarla Avrupa Kıtası’nda bulunmaktadır. En düşük alan ise 0,06 milyon hektar ile Kuzey Amerika kıtasına aittir (Şekil 5).

Tablo 4: Organik tarım arazilerinin bölgesel payları (2014).

Bölge	Organik tarım arazisi (hektar)	Küresel organik tarım arazisinde bölgelerin payları
Afrika	1.263.105	%2,9
Asya	3.567.474	%8,2
Avrupa	11.625.001	%26,6
Latin Amerika	6.785.796	%15,5
Kuzey Amerika	3.082.419	%7,1
Okyanusya	17.342.416	%39,7
Toplam	43.662.446	%100

Kaynak: (FİBL ve IFOAM, 2016: 38)

2014 yılı organik tarım arazilerinin bölgesel payları Tablo 4’de verilmiştir. Organik tarım arazilerinin hektar olarak büyüklüğü toplam 43.662.446’dır. Bunun en büyük kısmı Okyanusya bölgesinde (%39,7) yer almaktadır. Okyanusya Bölgesini %26,6 ile Avrupa ve %15,5 ile Latin Amerika Bölgesi izlemektedir. Afrika Bölgesi %2,9 ile en düşük bölge payına sahiptir. Bunu %7,1 ile Kuzey Amerika ve %8,2 ile Asya Bölgesi takip etmektedir.

Dünyada bölgeler arası organik alanlar incelendiğinde beş farklı durum göze çarpmaktadır. Bunlar; tarım için kullanılan alanlar, su yetiştiriciliği, ormanlık alanlar, tarım dışı araziler, doğadan toplayıcılık ve diğer tarımsal araziler şeklinde ayrılmaktadır.

Tablo 5: Organik alanlar: Tarım arazisi ve daha fazla organik alanlar (2014).

Bölge	Tarım (ha)	Su Ürünleri Yetiştiriciliği (ha)	Orman (ha)	Tarım Dışı Arazi (ha)	Doğadan (yabani) Toplama (ha)	Diğer Tarımsal Arazi (ha)	Toplam (ha)
Afrika	1.263.105	-	42.796	-	11.790.631	-	13.096.531
Asya	3.567.474	35.047	123	-	6.300.019	1.507	9.904.170
Avrupa	11.625.001	5.49	19.533	8.112	16.227.559	-	27.937.253
Latin Amerika	6.785.796	3.127	-	-	3.007.369	-	9.796.292
Kuzey Amerika	3.082.419	-	137	-	63.954	-	3.146.510
Okyanusya	17.342.416	-	-	-	765	-	17.343.181
Toplam	43.662.446	43.222	62.589	8.112	37.442.296	1.507	81.220.172

Kaynak: (FİBL ve IFOAM, 2016:53).

Bölgeler arası tarım alanlarında en yüksek paya sahip bölge 17.342.416 hektarlık alanla Okyanusya bölgesidir. En düşük pay ise 1.263.105 hektarlık alanla Afrika'nındır. Dünyada organik alanlarının toplamda 43.662.446 hektarlık kısmı tarımsal alan olarak kullanılmaktadır (Tablo 5).

Aynı şekilde Tablo 5'de organik alanların su ürünleri yetiştiriciliği için ayrılan alana bakıldığında en büyük paya 42.796 hektarlık alanla Asya'nın sahip olduğu görülmektedir. Kuzey Amerika, Okyanusya ve Afrika'da su yetiştiriciliği için ayrılan alan mevcut değilken en düşük pay ise 3.127 hektarlık alanla Latin Amerika'ya aittir. Dünya'da toplamda organik su yetiştiriciliği gerçekleştirilen alan 43.222 hektardır. Organik alanların orman için ayrılmış kısmı, toplamda 62.589 hektar olup en fazla alana sahip bölge, 42.796 hektar ile Afrika bölgesidir. Organik alanların tarım dışı kullanılan kısmı toplamda 8.112 hektar iken doğadan yabani toplama yapılan 37.442.296 hektar alanın neredeyse yarısı Avrupa Bölgesi'nden sağlanmaktadır. Avrupa Bölgesi doğadan yabani toplama alanlarında birinci sırada yer almaktadır. Diğer tarımsal araziler için ayrılan kısım toplamda 1.507

hektardır. Tüm bu alanlar göz önüne alındığında üretim gerçekleştirilen organik alanlar, toplamda 81.220.172 hektardır.

Tablo 6: Bölgelere göre organik tarım arazisi: Büyüme 2013/2014.

Bölge	2013 Organik Tarım Arazisi(ha)	2014 Organik Tarım Arazisi(ha)	+/- Hektar	+/- Yüzde %
Afrika	1.208.825	1.263.105	+54.280	+4,5
Asya	3.408.912	3.567.474	+158.563	+4,7
Avrupa	11.365.411	11.625.001	+259.590	+2,3
Latin Amerika	6.814.030	6.785.796	-28.234	-0,4
Kuzey Amerika	3.047.710	3.082.419	+34.710	+1,1
Okyanusya	17.321.733	17.342.416	+20.683	+0,1
Toplam	43.162.855	43.662.446	+499.591	+1,2

(FİBL ve IFOAM, 2016: 46).

Organik tarım arazilerinin 2013 yılına ait bölgeler bazındaki verilerini, 2014 yılına ait verilerle karşılaştırıp, artış ve azalışlarını yüzdesel olarak görmek mümkün olacaktır. 2014 yılına ait organik tarım arazisi 17.342.416 hektarlık alanla en fazla Okyanusya Bölgesi'ndedir. Bir önceki yıl 17.321.733 hektar iken 20.683 hektarlık bir artış göstermiş ve % 0,1 büyüme gerçekleşmiştir. Organik tarım arazilerinin payı 2013 yılında en düşük Afrika Bölgesi'ne aitken 2014 yılında da bu durum değişmemiş %4,5'lik bir artış göstermesine rağmen gene en düşük paya sahip bölge olarak yerini almıştır. Tüm bölgelerde az çok artışlar yaşanırken, bu durum Latin Amerika'da tam tersidir. 2013 yılında organik tarım arazisi 6.814.030 hektar iken 2014 yılında 28.234 hektar azalma gerçekleşmiş ve 6.785.796 hektara düşmüştür. Yani; % 0,4'lük bir azalma gerçekleşmiştir. 2013 yılında organik tarım arazileri bölgeler toplamında 43.162.855 hektar iken 2014 yılına gelindiğinde 43.662.446 hektara yükseldiği yani 499.591 hektarlık artış gerçekleştirdiği ve % 1,2 büyüme sağladığı görülmektedir (Tablo 6)

Kısaca özetlemek gerekirse, 2013-2014 yılları karşılaştırmasında Afrika, Asya, Avrupa, Kuzey Amerika, Güney Amerika ve Okyanusya kıtalarında organik tarım arazilerinde büyümeler gerçekleşmiş fakat Latin Amerika kıtasında küçülme gerçekleşmiştir.

Dünya genelinde, organik tarım alanlarındaki organik tarım arazilerinin payı giderek artmaktadır. Organik ürünlere ait pazarlar ise sadece en büyük pazarların yer aldığı Avrupa'da veya Kuzey Amerika'da değil, aynı zamanda gelişmekte olan ekonomilerde de büyüme göstermektedir (Kilcher ve diğ., 2011: 10).

2.1.2.1. Avrupa Kıtasında Organik Tarım

Avrupa ülkelerinin çoğunda, organik tarımın 1990'lı yıllardan itibaren gelişme gösterdiği bilinmektedir. Almanya, Avrupa'daki en büyük pazar hacmine sahip ülkedir. Almanya'da süt ürünleri ile sebze ve meyve pazarlarında günden güne artış görülmektedir. Avrupa'nın organik et ve süt ihtiyacı Danimarka'dan karşılanmaktadır (Durmaz, 2010: 22-23).

Avrupa'da kişi başına organik gıda tüketimi açısından ilk sırada Danimarka yer almaktadır (İTO, 2006: 109). Danimarka, oldukça gelişmiş bir organik ürün pazarına sahiptir. Bunun sebebi organik ürünlerin sertifikalı ve etiketli olmasıdır. Bu durum, tüketicilerin organik ürünlere olan güvenini arttırmaktadır. Tüketicilerin istedikleri zaman rahatça organik ürünlere ulaşabilmesi organik pazarların gelişmesinde etkili olmuştur. Diğer bir etken ise organik tarım ürünleri ile geleneksel ürün fiyatları arasındaki farkın, diğer ülkelere oranla daha düşük olmasıdır (Ece, 2008: 17).

İngiltere'de ise durum tam tersidir. Organik tarım ürünlerinin tüketimi konvansiyonel ürünlere göre çok düşüktür (İTO, 2006: 81).

Organik tarımın Fransa'daki kurucuları Raoul Lemaire ve Jean Boucher olarak bilinmektedir. Bu iki kurucu 1950 ve 60'lı yıllarda çiftçilere organik tarım anlatma kapsamında gübre olarak deniz yosunu kullanmalarını önermişlerdir. 1962 yılında Fransa Organik Tarım Kurumu kurulmuştur (Türk, Atay ve Sarı, 2005: 22).

Avrupa’da, organik tarım sektöründe olumlu gelişmeler yaşanmaktadır. Bu olumlu gelişmelerin kaynağı; yasal korumalar, eylem planları, araştırma ve danışmanlık hizmetleri için verilen destekler gibi çeşitli politika ve önlemlerdir (Kilcher ve diğ., 2011: 10).

2.1.2.2. Asya Kıtasında Organik Tarım

Bu kıtadaki sanayisi gelişmiş Japonya, Hon Kong, Singapur, Güney Kore gibi ülkeler, organik tarım alanında esas talebi oluşturan kesim iken Hindistan, Endonezya, Çin gibi ülkeler ise gelen talepler doğrultusunda üretici konuma gelmeye çalışmaktadırlar (Sertoğlu, 2009: 133).

Asya’nın en büyük organik ürün pazarı Japonya’dadır. Meyve ve sebze, yeşil çay ve pirinç gibi organik ürünlerin üretimini kendileri gerçekleştirirken, diğer ürünler ithal yollarla sağlanmaktadır. Çin’in iç piyasalarında organik ürünler gelişme gösterirken, işlenmiş ürünler dış piyasalara sunulmaktadır (Durmaz, 2010: 23). Son yıllarda Çin, Endonezya, Tayland ve Vietnam’da organik su ürünleri yetiştiriciliğinde gelişmeler olmuştur. Özellikle karides yetiştiriciliği popüler hale gelmiştir (Hue ve Ortiz Escobar, 2007: 23).

Japonya tarımda fazla korumacı olduğu için konvansiyonel ürün fiyatları yüksek iken bir de bunlara taşıma ve diğer masrafların eklenmesi, organik ürünlerin aşırı yüksek fiyatlarla satılmasına neden olmaktadır (Sertoğlu, 2009: 133).

2.1.2.3. Afrika Kıtasında Organik Tarım

Afrika’da organik tarım, ender olarak sertifikalandırıldığı için birçok ülkede güncel istatistikler mevcut değildir. Fakat gelişmiş ülkelerin talepleri üzerine, Afrika’nın güneyindeki ülkelerde, organik tarım üretimi önem kazanmıştır. Afrika’daki Mısır ve Güney Afrika dışındaki ülkelerde organik pazar gelişmemiştir. Bu durumun sebebi gelir seviyesinin düşük olmasıdır. Afrika’da sertifikalandırılmış organik ürünler en büyük pazar konumundaki Avrupa Birliği ülkelerine ihraç edilmektedir (Koç, 2009: 16).

Mısır’da organik ürün üretilmesine önderlik sağlayan SEKEM adlı firma sayesinde, iç ve dış pazarlarda gelişmeler yaşanmıştır. SEKEM, kendi bünyesinde birçok şirket kurmuş ve bu şirketler sayesinde organik hammadde üretimi gerçekleştirmiş ve 150’den fazla çiftlikte çeşitli ürünler yetiştirmiştir (Ece, 2008: 21).

Afrika’da son yıllarda Uganda, Tanzanya, Kenya, Zambiya ve Etiyopya gibi beş ülkede organik üretim açısından gelişmeler başlamıştır. Ürün kolları açısından, Kenya’da meyve sebze ve kahve üretimi yapılırken Uganda’da taze ve kuru meyve, pamuk susam ve kahve üretimi gelişme göstermiştir (Durmaz, 2010: 25).

2.1.2.4. Okyanusya Kıtasında Organik Tarım

Bu bölgede Avustralya, Yeni Zelanda, Fiji, Papua Yeni Gine, Tonga ve Vanuatu gibi ülkeler yer almaktadır. Avustralya’da yetiştirilen en önemli ürünler; tahıllar meyve ve sebzeler, süt ürünleri, şarap ve tıbbi bitkilerdir. Yeni Zelanda da ise kivi, elma, yaban mersini, taze işlenmiş sebzeler, su ürünleri ve süt ürünleri önde gelen organik ürünlerdir. Okyanusya’daki organik ürün sanayindeki gelişmeler, deniz aşırı ülkelerden gelen talepler doğrultusunda gelişme göstermiştir. En önemli pazarı Avrupa ülkeleri oluştururken, gelişme gösteren pazarlar arasında Japonya, ABD, Singapur ve Hong Kong yer almaktadır. Özellikle sığır etinin en önemli ihracat pazarını ABD oluşturmaktadır. Avustralya ve Yeni Zelanda’da bir takım teşvik edici devlet destekleri olsa da parasal destek verilmemektedir (Koç, 2009: 15).

Bu kıtada, gıda ürünlerinin yanı sıra pamuk ve kişisel bakım ürünleri gibi organik ürünlerin ithalatında artışlar görülmektedir (Durmaz, 2010: 24).

Kıtanın organik ürün arzı ve talebi arasında zıt bir durum söz konusudur. Dünya genelinde organik tarım için ayrılan arazilerin %40 gibi büyük bir kısmının Okyanusya’da bulunmasına rağmen, talepten %1’lik pay bile alamamaktadır (Sertoğlu, 2009: 133).

2.1.2.5. Latin Amerika Kıtasında Organik Tarım

Latin Amerika’nın birçok ülkesinde organik tarım yapılmaktadır. Organik tarım alanı oranının, en yüksek olduğu ülkeler Uruguay ve Arjantin şeklinde sıralanmaktadır. Latin Amerika’da birkaç ülke dışında, diğer ülkelerdeki hükümetler tarafından organik tarımsal üretim için, doğrudan sübvansiyon ve destek sağlamamaktadır. Latin Amerika’da, organik tarım sektörünün en önemli faaliyeti ihracattır (Koç, 2009: 16).

Brezilya, Meksika ve Kosta Rika gibi ülkeler, organik çiftçi sayısı yüksek olan ülkelerdir. Bu ülkelerde; kahve, kakao, muz ve susam ürünlerinin organik üretimi

yapılmaktadır. Dünya çapında talebi yüksek olan organik kahve; Kolombiya, Brezilya, Bolivya, Nikaragua, Guatemala ve El Salvador'da üretilmektedir (Hue ve Ortiz Escobar, 2007: 22).

2.1.2.6. Kuzey Amerika Kıtasında Organik Tarım

Bölgedeki en önemli pazar, Kanada pazarıdır. Kanada pazarı, yıllık %20 büyüyen bir pazar hacmine sahiptir. Ürettiği ürün dallarından; keten, soya fasulyesi ve buğday üretiminin %80'ini ABD ve AB ülkelerine ihraç ederken, Kanada pazarlarında satılan organik meyve ve sebzenin % 90'ını ithal etmektedir (Sertoğlu, 2009: 132).

Kanada'daki organik ürünlerin % 90'ı ithal yollarla karşılanırken, kendi üretmiş olduğu ürünlerin %90'ını ihraç etmektedir (Durmaz, 2010: 24).

2.1.3. Organik Tarım Alanında Faaliyet Gösteren Uluslar Arası Kuruluşlar

Dünyada organik tarım alanında faaliyette bulunan dört önemli kuruluş mevcuttur. Bunlar; IFOAM, FAO, ITC ve OTA' dır. Bu bölümde, kuruluşlar hakkında ayrıntılı bilgiye yer verilecektir.

2.1.3.1. Uluslararası Organik Tarım Hareketleri Federasyonu (IFOAM)

Uluslararası Organik Tarım Hareketleri Federasyonu'nun (IFOAM) kurulma amacı; dünyadaki organik tarım hareketlerini tek çatı altında toplamak ve organik tarım hareketinin sağlıklı bir şekilde yürütülmesini sağlamaktır. IFOAM, dünya çapında organik üretime yönelik kuralları, yazıya döken ilk kuruluştur (Aksoy, 1999: 5).

1970'lere dayanan organik tarımın uluslararası ticaretinin başlaması ile birlikte, organik tarımın ne anlama geldiği, sertifikasyonu ve akreditasyonu da dahil olmak üzere bir garanti sistemi geliştirmek, bir ihtiyaç haline gelmiştir. Bu kapsamda, 1970'li yılların sonlarında ilk olarak IFOAM standartlarını hazırlayan bir komite oluşturulmuş ve zamanla bu standartlar IFOAM üyeleri tarafından sürekli tartışılıp, genişletilip, güncellenmiştir (Geiger, 2007: 182).

IFOAM, tüm dünyada çok çeşitli sertifika programları ile tüketicilere orijinal organik ürünler aldıklarına dair güven veren bir garanti sistemi kurmuştur (Geiger, 2007: 182).

IFOAM'ın organik ürün ticaretinin gelişmesi yolundaki en önemli adımlarından biri, düzenlemiş olduğu Organik Gıda Dünya Pazarı (BIOFACH) fuarındır. Bu fuarda gıda ve gıda dışı birçok ürün ve farklı ülkelere ait çeşitli aktiviteler yer almaktadır (Aksoy ve Altındışli, 1999: 14).

IFOAM, temel standartlar çerçevesinde belirlemiş olduğu ilkeleri, modern tarımdaki teknikler değiştikçe, gelişmeler yaşandıkça ve değişen tüketici tercihleri doğrultusunda güncellemektedir. Avrupa Birliği, Birleşmiş Milletler Tarım Gıda Örgütü ve Dünya Ticaret Örgütü ile iş birliği içerisinde organik tarımdaki tüm gelişmeleri yakından takip etmektedir (Nadarlı, 2011: 90).

2.1.3.2. Birleşmiş Milletler Gıda-Tarım Örgütü (FAO)

Birleşmiş Milletler Gıda-Tarım Örgütü (FAO), 1945 yılında İtalya'nın Roma kentinde kurulmuştur. FAO'nun kuruluş amacı tarımda verimliliği arttırmak ve bireylerin yaşam standartlarını iyileştirmektir. Diğer amaçları arasında ise dünyada açlığı önlemek, insanların istediklerinde yiyeceğe sahip olmalarını sağlamak ve üretilen yiyeceklerin sağlıklı bir şekilde üretilmesini sağlamak yer almaktadır. FAO organik tarım konusunda ülkelerin sahip oldukları, kazanım ve değerlerin birbirlerine aktarılmasına katkıda bulunmaktadır (Çetin, 2005: 18).

FAO, son yıllara kadar uygulamış olduğu politikalarda sürdürülebilirlik ve gıda güvenliği kavramları üstünde dururken, 1999 Eylül'de FAO bölümler arası bir masa oluşturulmuştur. FAO ve Dünya Sağlık Örgütü (WHO) işbirliği ile organik ürünlere yönelik Codex Alimentarius bünyesinde çalışmalar yapmışlardır (Aksoy, 1999, s. 6). Bu kapsamda temel gıda güvenliğini kontrol altında tutmak amacıyla, uygulanacak olan genel standartları belirlemede "Codex Alimentarius Commission" görevli kılınmıştır (Türk, Atay ve Sarı, 2005:19).

FAO Orta-Batı Afrika ülkelerinde birtakım kalkınma projeleri yürütmekte ve bu proje kapsamında organik muz yetiştiriciliğini, alt proje olarak desteklemektedir (URL-3, 2016).

2.1.3.3. Uluslararası Ticaret Merkezi (ITC)

Bu kuruluşun amacı, gelişmekte olan ülkelerin dış pazarlardan faydalanmasını sağlamak ve ihracat olanaklarını geliştirmektir (Nadarlı, 2011: 93).

Uluslararası Ticaret Merkezi (ITC), sürdürülebilir kalkınma hedefleri doğrultusunda, gelişmekte olan ve geçiş ekonomilerine, ithalat ve ihracat potansiyellerini geliştirmeleri hususunda yardımcı olmakta ve programlar hazırlamaktadır. ITC tarafından hazırlanan bu programlar, Ürün ve Pazar Geliştirme, Ticaret Hizmetlerinin Geliştirilmesi, Ticaret Bilgisi, İnsan Kaynakları Gelişimi, Uluslar arası Satın alma ve Tedariğin Yönetimi, İhtiyaçların Tespiti ve Programın Tasarlanması gibi başlıca altı programı kapsamaktadır. Bu programların en önemlisi Ürün ve Pazar Geliştirme olup, organizasyonun bu tür faaliyetleri, organik ürünleri de kapsamaktadır. Bu kapsamda, gelişmekte olan ülkeler organik ürün pazarına ilişkin pazar araştırmaları yapmakta ve bu araştırmalar ışığında kalkınma projeleri oluşturmaktadırlar. Bu projelerin temel amacı ise, az gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerin sahip oldukları tarımsal ürünlerin ihracat performanslarında artış sağlamaktır (Ersun ve Arslan, 2011: 44).

2.1.3.4. Organik Ticaret Birliği (OTA)

Kuzey Amerika Organik Gıdalar Üretim Birliği olarak ortaya çıkan ve kâr amacı gütmeyen kuruluş, 1994 yılında Organik Ticaret Birliği (OTA) olarak ismini değiştirmiştir (DiMatteo ve Gershuny, 2007: 254).

Organik Ticaret Birliği'nin kuruluş amacı, organik ürünlerin standartlarını korumak ve pazar marjını arttırmaktır. Birliğin kapsadığı bölgeler; Kanada, Kuzey Amerika ve Meksika'dır. Bu bölgelerde yer alan organik üretici, taşıyıcı, işleyici, çiftçi birlikleri, dağıtıcı ve perakendeci gibi çeşitli üyeleri mevcuttur (Çetin, 2005: 17).

Organik Ticaret Birliği (OTA) ve üyelerinin amaçları;

- Organik standartlara uygun bir şekilde ticaret ortamı oluşturmak,
- Sürdürülebilirliği teşvik edip çevre ile uyum içinde yaşamak,
- Ekonomik açıdan organik tarımın gerekliliğinin kabul edilmesini sağlamak,
- Organik çiftliklerin, organik tarımın temelini oluşturduğunu anlatmak,
- Organik pazar ve ürün seçimi hakkında bilgi sağlamaktır (URL-4, 2016).

2.2. Türkiye’de Organik Tarım

1980’li yıllarda, organik tarım ürünlerinin dünya ticaretinde önem kazanmasına bağlı olarak Avrupalı firmalar Türkiye’den organik tarım ürünü talebinde bulunmuşlardır. 1980’lerin ortalarından itibaren yabancı firma temsilcileri sözleşmeli tarım modeline uygun olarak, Türkiye’deki çiftliklere organik üretimi tanıtmış ve benimsetmişlerdir (Demiryürek, 2004: 66).

Türkiye’de organik tarım uygulamaları, çekirdeksiz kuru üzüm ve kuru incir üretimi ile ilk kez Ege Bölgesi’nde başlamıştır. Türkiye’de organik olarak üretimi gerçekleştirilen ürünler, pazarlayıcı firmalar ve üreticiler arasında yapılan “sözleşmeli üretim” çerçevesinde üretilip pazarlanmaktadır (Atış, 2005: 172).

Organik faaliyetlerin, Türkiye’de ilk Ege Bölgesi’nde başlamış olması, organik ürünlerin işleme tesislerinin çoğunun İzmir’de yer almasını sağlamıştır. İhraç edilen ürünlerin büyük bir kısmının ihracatı, İzmir limanından gerçekleşmektedir. Bu nedenle organizasyon kuruluşları, kontrol ve sertifikasyon şirketleri gibi tüm kuruluşların merkez ofisleri İzmir’de yer almaktadır (URL-5, 2016).

1994 yılında, Tarım ve Köyişleri Bakanlığı’nca çıkarılan yönetmelik, yasal çerçeveyi belirlemiş ve sorumluluğu Tarım ve Köyişleri Bakanlığına vermiştir. 1996 yılının Ocak ayında çıkarılan başka bir yönetmelik ile organik ürünler, ihracat sırasında beyanı zorunlu gruba alınmış ve buna bağlı olarak ihracata ilişkin bilgileri tek çatı altında toplamak amacıyla Ege İhracatçı Birlikleri yetkili kılınmıştır (Aksoy, 2001: 4).

Türkiye’de organik tarımın sağlıklı ve düzgün bir şekilde işleyişini sağlamak amacıyla, 1992’de Ekolojik Tarım Organizasyonu Derneği (ETO) kurulmuştur (Yürüdür, Kara ve Arıbaş, 2010: 405). Derneğin üretici, ihracatçı, tüketici, araştırmacı gibi organik tarımla ilgilenen, çeşitli üyeleri mevcuttur. Dernek 1992’den bu yana, organik tarım ile ilgili çok sayıda toplantı, eğitim ve yayım faaliyetleri düzenlemektedir (Ataseven ve Güneş, 2008: 27).

Türkiye’de organik tarımın gelişmesinde üç önemli kurum ve kuruluş göze çarpmaktadır. Bunların en önemlisi, başta Gıda Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı olmak üzere, ETO ve Ege İhracatçı Birlikleri şeklindedir.

Organik tarım ihracatına dair bilgileri tek bir çatı altında toplamak amacıyla yetkili kılınan Ege İhracatçı Birlikleri'nin açıkladığı dış ticaret istatistikleri ile Gıda Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı'nın açıkladığı üretim istatistikleri arasında farklılıklar olduğu göze çarpmaktadır. Bunun sebepleri arasında;

- Ege İhracatçı Birlikleri'nin açıkladığı istatistikî değerler işlenmiş ürün değerini yani; yaş, kurutulmuş, dondurulmuş ürün değerlerini aksettirirken, Gıda Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı'nın açıkladığı istatistikî değerler işlenmemiş ürün değerlerini aksettirmektedir.
- Türkiye'de üretilen organik ürünlerin bir kısmı yurtiçi pazarına sunulmakta ve Ege İhracatçı Birlikleri, ürünlerin ihracat değerlerini yansıttığı için bu kısım Ege İhracatçı Birlikleri'nin kayıtlarında yer almamaktadır.
- Organik tarım ürünleri kayda bağlı olduğundan, bazı firmaların kayıt yaptırmamasından dolayı bu kısımda istatistiklerde yer almaması gibi hususlar bulunmaktadır (Gündüz ve Koç, 2001: 32).

Organik tarımın daha dengeli işleyişini sağlamak için öncelikle iç pazar oluşturulması gerekmektedir. İç pazar oluşumu için gösterilen çabaya rağmen istenilen seviyeye ulaşılamamasında talep yetersizliğinin rolü göz ardı edilemez. Büyük şehirlerde, butik tarzında organik ürün satışı gerçekleştiren birkaç mağazanın faaliyete başlaması ve bazı süpermarketlerde organik ürün stantlarının yer alması, olumlu gelişmeler olarak görülse de, henüz tam anlamıyla bir iç pazarın varlığından pek söz etmek mümkün değildir (Kayahan, 2001: 26).

Türkiye'de organik ürün pazarının gelişimini etkileyen birtakım faktörler bulunmaktadır. Bunlar:

- Üretim aşamasından tüketim aşamasına kadar, gerek çiftçi eğitimi, gerek teknik eleman eğitimi, gerekse de üretici örgütlenmesi konusunda birçok eksikliklerin mevcut olması,
- Organik tarımla ilgili bilgi ve eğitim düzeyi konusunda, üreticilerin yetersiz olması,
- Türkiye'deki işletmelerin küçük olması,
- Danışmanlık hizmetlerinin yeteri kadar geliştirilmemiş olması,

- Organik tarımsal üretimde kullanılan girdilerin büyük bir kısmının, yabancı kaynaklardan sağlanması,
- Organik üretim yapan üreticilerin ithal girdiler doğrultusunda üretim yapması,
- Yerli kaynaklar açısından organik tarımı teşvik edecek yeterli destek sistemlerinin mevcut olmamasıdır.

Ayrıca planlamanın iyi olmamasına bağlı olarak öncelikli yörelerin belirlenmemesi, pazarlama sorunları, ürün çeşidinin sınırlı olması, üretici ve tüketicilerin yeterli bilgi ve eğitime sahip olmaması gibi faktörler de sayılabilir (Marangoz, 2008: 56-57).

2.2.1. Türkiye’de Organik Tarımla İlgili Yasal Düzenlemeler

Organik tarımla ilgili yasal düzenlemeleri dönemlerle ele almak faydalı olacaktır. Dört dönem olarak verilen yasal düzenlemeler ayrıntılı olarak aşağıda yer almaktadır.

1. Dönem (1984-1999): Bu dönemde herhangi bir ulusal düzenleme yapılmamıştır. Organik tarım, Türkiye’de dış talepler doğrultusunda başladığı için organik tarımla ilgili faaliyetler ithalatçı ülkelerin mevzuatlarına uyumlu bir şekilde yapılmıştır. 1991 yılında, Avrupa Birliği’nin konsey tüzüğü gereğince, Avrupa Topluluğuna (AT) organik ürün ihraç eden ülkelerin, kendi ulusal mevzuatlarını çıkarmaları zorunlu hale getirilmiştir (Emir ve Demiryürek, 2014: 25).

2. Dönem (1999-2002): Bu dönemde gelişme olarak 1994 yılında, yönetmelik düzeyinde bazı yasal düzenlemeler yapılmıştır. 24 Aralık 1994 tarihli ve 22145 sayılı “*Bitkisel ve Hayvansal Ürünlerin Ekolojik Metotlarla Üretimi*” isimli yönetmelik yayınlanmıştır. Daha sonra bu yönetmelik, 29.06.1995 tarih ve 22328 sayılı Resmi Gazete’de yayınlanan düzeltme metni ile değiştirilmiştir. AB mevzuatındaki gelişmelere uyum sağlamak amacıyla, söz konusu yönetmelikte değişikliğe gidilmiştir. Bu kapsamda, 11 Temmuz 2002 tarih ve 24812 sayılı “*Organik Tarımın Esasları ve Uygulamasına İlişkin Yönetmelik*” yürürlüğe girmiştir (Demiryürek ve Bozoğlu, 2007: 317). Bu yönetmeliğin amacı, bozulan doğal dengeyi tekrar tesis etmek, insan, hayvan ve bitki sağlığını korumaya yönelik organik ürünler ve bu ürünlerin üretimi için kullanılacak olan girdilerin üretimini sağlamak, yurt genelinde organik üretimi yaygın hale getirmek, organik ürünlere yönelik talebin artmasını sağlamak, tüketiciye kaliteli, sağlıklı ve organik ürünler sunmak, organik ürün ihracatının gelişmesini sağlamak amacıyla üretilen ürünün her aşamasının

kontrolünün yapılması, denetlenmesi gibi konularda uyulacak esasları belirlemektir (Dolun, 2003: 11).

3. Dönem (2003-2008): Bu dönemdeki en önemli gelişme, 03 Aralık 2004 tarihli ve 5262 sayılı Organik Tarım Kanunu'nun uygulanmaya başlamış olmasıdır. 10 Haziran 2005 tarihli Organik Tarım Esasları ve Uygulanmasına İlişkin Yönetmelik Resmi Gazete'de yayınlanmış ve daha önce yürürlükte olan yönetmelik geçersiz hale getirilmiştir. Akabinde, yönetmelik 17 Ekim 2006, 25 Ekim 2008 ve 17 Ekim 2009 tarihlerinde üç değişiklik yapılmıştır (URL-2, 2016).

4. Dönem (2009 ve sonrası): AB'nin yeni mevzuatına uyumlu 18.08.2010 tarih ve 27676 sayılı yönetmelikte ilk değişiklik 6 Ekim 2011 tarihli olmak üzere, sırasıyla 14 Ağustos 2012 ve 24 Mayıs 2013 tarihli bir takım değişiklikler yapılmıştır (Emir ve Demiryürek, 2014: 25).

2.2.2. Türkiye'de Organik Tarımın Ekonomik Boyutu

Türkiye'de organik tarımın ekonomik boyutu başlığı altında; organik tarımın üretim boyutu, organik tarımın tüketim boyutu, organik tarımın dış ticareti ve organik tarım desteklemeleri alt başlıklarına değinilecektir. Bu kapsamda kullanılacak olan değerler güncel olarak verilmeye çalışılmış ve en güncel verilere sahip olan 2015 yılı baz alınmıştır.

2.2.2.1. Organik Tarımın Üretim Boyutu

Türkiye'de organik tarım üretimi son yıllarda hızlı bir gelişme göstermektedir. Organik ürünlerin üretimi de ihracatında olduğu gibi sert kabuklu meyveler, dondurulmuş meyveler, yaş meyve ve sebzeler, baharatlar ve bakliyat sektörleri üzerinde yoğunlaşmaktadır. Zeytinyağı, gülyaağı, gülsuyu, pamuk ve tekstil ürünleri diğer üretimi ve ihracatı gerçekleştirilen ürünlerdir. Yurtiçinde, özellikle süt ve süt ürünlerine yönelik talep giderek artış göstermektedir (Merdan, 2014: 77).

Türkiye'de organik tarım üretimi yapan küçük işletmeler, genellikle küçük ve parçalı arazilerde üretim yapmaktadır. Bu da birtakım sorunlara neden olmaktadır. Bu sorunların en önemlisi, danışmanlık ve kontrol sertifikasyon masraflarının karşılanmasının küçük işletmeler için zor olmasıdır. Çünkü; kontrol ve sertifikasyon, organik üretimin en

önemli unsurudur ve yüksek maliyet gerektirmektedir. Bu durum, küçük işletmelerin pazara girmesini zorlaştırmakta, buna bağlı olarak rekabetin azalmasına neden olmaktadır (Nadarlı, 2011: 98-99).

Türkiye’de organik üretim yapan çiftçi sayısı yıllara göre değişiklik göstermektedir. Bunun nedeni, çiftçilerin bir takım sıkıntılardan dolayı organik tarımdan vazgeçmeleridir. Organik üretimde ise ilk yıllara göre organik ürünlerin sayısının giderek artması, ilk yıllarda verimin düşük olması fakat daha sonraki yıllarda gerekli tedbirlerin alınıp, verim düzeyinin yükseltilmesi ile açıklanabilmektedir (Öztürk ve İslam, 2014: 79).

Tablo 7: Türkiye’de organik tarım üretim (2002-2015).

Yıllar	Organik Ürün Sayısı (Adet)	Toplam Çiftçi Sayısı	Organik Üretim Çiftçi Sayısı (Adet)	Toplam Üretim Alanı (Hektar)	Organik Üretim Alanı (Hektar)	Organik Üretim Miktarı (Ton)
2002	150	2.588.666	12.428	164.960.378	89.827	310.125
2003	179	2.765.287	14.798	167.346.718	113.621	323.981
2004	174	2.745.424	12.751	167.099.180	209.573	377.616
2005	205	2.679.737	14.401	165.826.141	203.811	421.934
2006	203	2.609.723	14.256	164.930.261	192.789	458.095
2007	201	2.613.234	16.276	167.277.814	174.283	568.128
2008	247	2.380.284	14.926	157.360.407	166.883	530.224
2009	212	2.328.731	35.565	154.360.407	501.641	983.715
2010	216	2.318.506	42.097	156.309.390	510.033	1.343.737
2011	225	2.292.380	42.460	152.048.523	614.618	1.659.543
2012	204	2.214.537	54.635	153.449.052	702.909	1.750.127
2013	213	2.183.270	60.797	147.293.244	769.014	1.620.466
2014	208	2.206.874	71.472	149.276.892	842.216	1.642.235
2015	197	-	69.967	157.230.212	515.268	1.829.291

Kaynak: (URL-9, 2017).

Dış piyasaların talepleri üzerine organik kuru üzüm ve organik kuru incir gibi ürünlerle başlayan organik ürün çeşitleri, yıllar itibari ile artış göstermiştir. 2002 yılında 150 ürün çeşidiyle üretilen organik ürün sayısı, 2015 yılında 197 çeşide yükselmiştir. 2002 yılından itibaren toplam çiftçi sayısı her yıl azalmıştır. Yani tarımsal üretim yapan

çiftçilerin yıllar itibari ile üretim yapmaktan vazgeçtikleri tabloda görülmektedir. Buna karşın organik üretim yapan çiftçi sayısının yıllar itibari ile artış gösterdiği görülmektedir. Bu durumda toplam çiftçi sayısı içerisinde, organik üretim yapan çiftçilerin payının giderek arttığı söylenebilmektedir. Aynı durum üretim alanları içinde geçerlidir. Yani toplam üretim alanları yıllar itibari ile azalış gösterirken, organik üretim yapılan alanlar artış göstermektedir. 2002 yılında 12.428 üretici tarafından 89.827 hektarlık alanda, toplamda 310.125 ton organik ürün üretimi gerçekleştirilirken, 2015 yılında çiftçi sayısı 2002 yılına göre yaklaşık 6 kat artmış ve üretim alanının 515 268 hektara çıkmasıyla birlikte üretim miktarı da 1.829.291 tona yükselmiştir (Tablo7).

2.2.2.2. Organik Tarımın Tüketim Boyutu

Dünyada organik gıda tüketimi günden güne artış gösterirken, az gelişmiş ve gelişmekte olan ülkeler başta olmak üzere birçok ülkede, yaygın bir pazar mevcut değildir. Yapılan araştırmalar sonucunda; Türkiye’de organik ürünler için tüketicilerin ödemeye razı olacakları tutar alternatiflerine oranla daha fazladır. Türkiye’nin İstanbul, Ankara ve İzmir gibi bazı gelişmiş bölgelerinde, organik tarım için gerekli pazarların yoğunluk kazandığı görülmektedir. Fakat Türkiye’nin genelinde, tüketicilerin organik ürün satın alma alışkanlığının yaygın olmadığı tespit edilmiştir. Bu durumun temel sebebi ise tüketicilerin organik tarım konusunda gerekli bilgiye sahip olmamaları ve organik ürün fiyatlarını yüksek bulmalarındır (Aydın, Emir ve Demiryürek, 2015: 202).

2.2.2.3. Türkiye’de Organik Ürün İhracatı

Türkiye’de üretilen organik ürünlerin bir kısmı taze olarak iç ve dış pazarlarda satılırken bir kısmı ise kurutulmuş olarak işlenmekte veya konserve şeklinde ihraç edilmektedir. Hammadde olarak ihraç edilmek yerine kurutulup dayanıklı hale getirilmesi, ülke ekonomisi, ihracatçı ve üretici açısından daha kârlı bir durum olarak görülmektedir (İslam, 2010: 69).

Türkiye’de üretilen organik ürünlerin büyük bir kısmı yurtdışına ihraç edilmektedir. Bu ürünlerin yurt dışı pazarlarına sorunsuz bir şekilde girip rahatça dolaşabilmesi için, alıcı ülkenin standartlarına göre üretilip, sertifikalandırılmış olması gerekmektedir. Bundan dolayı, Türkiye dışındaki belli başlı mevcut standartların bilinip, üretimin bu standartlara uygun bir şekilde gerçekleştirilmesi, ürünlerin pazarlanmasındaki farklılıkları ortadan kaldırmış olacaktır (Kızıllarslan ve Olgun, 2012: 7).

Türkiye’de organik üretim artmasına rağmen, henüz talebi karşılamaya yetmemektedir. Bu durum, gelişmekte olan ülkeler açısından çok önemli bir pazar fırsatı oluşturmaktadır. Gelişmekte olan ülkelerdeki tarım alanları, gelişmiş ülkelerdeki tarım alanlarına kıyasla daha az zarar gördüğü için, gelişmekte olan ülkeler organik üretim ve organik ürün ihracatı konusunda rekabet üstünlüğüne sahiptir. Türkiye’de ilk organik tarım ürünü ihracatı 1985 yılında İzmir’de yapılmıştır. İlgili yıllarda ihracata konu olan ürünler üç kalemden oluşmaktadır. Bunlar; kuru kayısı, kuru üzüm ve kuru incirdir (Nadarlı, 2011: 105).

Tablo 8: İhracat yapılan organik ürünler (2014).

Ürün	Miktar(Kg)	Tutar (\$)
İncir ve İncir Ürünleri	4.523.936	21.626.691
Fındık ve Fındık Ürünleri	1.642.488	17.046.378
Kuru Üzüm	4.118.835	13.557.823
Kayısı ve Kayısı Ürünleri	1.975.009	11.102.466
Meyve ve Meyve Ürünleri	1.292.370	8.595.480
Pamuk ve Tekstil Ürünleri	132.447	1.814.432
Antep Fıstığı	21.807	854.089
Mercimek ve Çeşitleri	365.123	709.020
Kebere	76.125	604.698
Buğday ve Buğday Ürünleri	845.340	364.871
Sebze ve Sebze Ürünleri	56.256	347.835
Ceviz	22.258	343.069
Toplam	15.071.994	76.966.852
Genel Toplam (Diğerleri Dâhil)	15.552.638	78.779.537

Kaynak: (URL-6)

Tablo 8’de 2014 yılı içerisinde en çok ihracatı yapılan organik ürünler yer almaktadır. Organik ürünlerdeki dış ticarete bakıldığında, kurutulmuş meyvelerin önemli paya sahip olduğu görülmektedir. Bu alanda, Türkiye’nin geleneksel ihraç ürünleri olan üzüm, incir, kayısı ve fındık gibi ürünler öne çıkan ürünlerdir. İhracatı gerçekleşen 12 ürün

içerisinde 4.523.936 kg ihracat miktarı ile en yüksek olan olan ürün incir ve incir ürünleridir. İkinci sırayı 4.118.835 kg ile kuru üzüm takip etmektedir. İhraç edilen ürünler arasında antep fıstığı 21.807 kg ile en düşük miktara sahip olan ürün olarak görülmektedir. Toplamda 15.552.638 kg ürün ihracı gerçekleşirken, bu ihracattan sağlanan gelir ise 78.779.537\$ tutarındadır(Tablo 8).

2015 yılı rakamlarına göre 13.548.757 kg ürün ihracı gerçekleşmiş ve 69.229.817 \$ ihracat geliri sağlanmıştır. Bu veriler, sadece ihracatçı firmaların organik olarak beyan ettikleri partilere ait olup, gerçekleşen ihracat verilerinin tamamını yansıtmamaktadır (URL-6, 2017).Türkiye'nin 2014 yılında en çok ürün ihracı yaptığı ülkeler, Tablo 9'da yer almaktadır.

Tablo 9: 2014 Yılında en çok organik ürün ihracatı yapılan ülkeler.

Ülke	Miktar (kg)	Tutar (\$)
Almanya	3.335.466	19.248.646
Birleşik Devletler	3.782.712	19.053.760
Fransa	1.488.675	8.507.402
Hollanda	1.254.091	7.075.308
İsviçre	1.190.599	6.217.360
Birleşik Krallık	998.137	4.446.227
İsveç	808.811	4.360.203
İtalya	389.770	2.775.607
Japonya	296.571	1.910.147
Danimarka	250.452	1.201.498
Avustralya	211.130	1.038.758
Belçika	136.720	471.784
Toplam	14.143.134	76.306.700
Genel Toplam(Diğerleri Dâhil)	15.552.638	78.779.537

Kaynak: (URL-6, 2017)

Tabloda göze çarpan iki ülke söz konusudur. Birinci sırayı 3.782.712 miktarındaki ihracat payı ile Birleşik Devletler almıştır. Türkiye'nin 3.335.466 miktarda ürün ihracı

gerçekleştirdiği Almanya ise ikinci sırada yer almaktadır. Türkiye'nin Belçika ile gerçekleştirdiği ihracat miktarının en düşük düzeyde kaldığı görülmektedir. Türkiye'nin toplam ihracatı 15.552.638 olup, bu ihracattan 78.779.537\$ gelir sağlanmıştır (Tablo 9).

2.2.2.4. Organik Ürün İthalatı

Dünya genelinde organik üretim gelişmekte olan ülkelerde yoğunluk göstermekte ve gelişmiş ülkelerde pazarlara sunulmaktadır. Gelişmekte olan ülkeler organik ürün ihracatçısı konumundayken gelişmiş ülkeler ithalatçı konumdadır. İlk yıllarda önemli organik ürün ihracatçısı olan Türkiye, yeterli düzeyde işlenmiş organik ürüne sahip olmaması nedeniyle 2004 yılından itibaren çeşitli kalemlerde organik ürün ithalatı gerçekleştirmiştir (Nadarlı, 2011:102-104).

Organik tarım sektörü, küresel kapsamda bir iç pazar olmaktan sıyrılıp olgunlaşma yolunda ilerlemektedir. Türkiye normalde meyve ve sebze gibi ürün kategorilerinde net ihracatçı konumunda iken, aynı ürünlerin organik üretimi söz konusu olduğunda net ithalatçı konumuna düşmektedir. Katma değeri oldukça yüksek olan bebek mamaları ve işlenmiş ürünlerde bu durum daha da ön plana çıkmaktadır (Sertoğlu, 2009: 164).

Tablo 10: İthal edilen en önemli on ürün (2013-2015).

2013		2014		2015	
Ürün	Miktar (Kg)	Ürün	Miktar (Kg)	Ürün	Miktar (Ton)
Elma Suyu Konsantresi	5.807.050	Bebek Gıdası ve İçeceği	1.532.148	Buğday	78.106
Kolza Tohumu	5.260.000	Kuru Üzüm	268.000	Mısır	52.035
Fasulye ve Çeşitleri	4.673.500	Komposto (Erik, İncir, Kayısı, Vişne)	178.592	Ayçiçeği ve Ürünler	24.346
Mısır	3.051.000	Meyve Çeşitleri (Armut, Çilek, Erik, Mandalina, Greyfurt)	122.502	Soya	17.593
Çocuk Maması	1.410.070	Kuru Meyve (Dut, İncir, Erik, Hurma)	53.118	Mercimek	11.867
Mercimek ve Çeşitleri	1.273.290	Sebze	24.120	Keten Tohumu	7.405
Keten Tohumu	633.790	Tıbbi İtri Bitkiler (Defne, Kekik, Keçiboynuzu Gamı)	23.612	Nohut	3.625

Tablo 10: devam ediyor

Kuru Üzüm	364.588	Çörekotu ve Çörekotu Ürünleri	12.850	Bebek Gıdası ve İçeceği	1.942
Nar Suyu ve Nar Konsantresi	320.040	Aga ve Şurubu	8.500	Aspir	1.130
Nohut	259.588	Fındık	7.000	Arpa	970

Kaynak: (URL-6, 2017)

2013 yılında en fazla ithal edilen ürün, 5.087.050 kg miktar ile elma suyu konsantresidir. 2014 yılında bebek gıdası ve içeceği birinci sırada yer alırken, 2015 yılında buğday bitkisi birinci sırada ithal edilen organik ürün olarak görülmektedir. Tablo genel olarak göz önünde bulundurulduğunda, söz konusu üç yıl hemen hemen aynı ürünler ithal edilmekte, fakat miktarları yıllara göre farklılık göstermektedir.. (Tablo10).

2.2.2.4. Türkiye’de Organik Tarım Destekleri

Geleneksel üretimden organik üretime geçiş sürecinde, ürünlerin verimindeki düşüş çiftçilerin gelirinde de belli bir düşüşe yol açmaktadır. Bu düşüşü engellemek ve çiftçileri organik tarıma teşvik etmek amacıyla birtakım özel uygulamalar yapılmaktadır (Çaha ve Serin, 2013: 44-45).

Organik tarımın devamlılığını ve tercih edilen bir sistem olmasını sağlamak için üreticilerin bu sisteme özendirilmesi ve teşvik edilmesi gerekmektedir. Tersine bir durum düşünüldüğünde, üreticiler bu sistemi benimsemeyecek ve devam ettirmeyecektir. Organik tarımın Dünya’da ve Türkiye’de devamlılığının sağlanması amacıyla, birtakım destekleme ödemesi ve uygulamaları başlatılmış ve devam ettirilmektedir (Kızıllarslan ve Olgun, 2012: 7-9).

Faiz indirimli tarımsal kredi kullanımına ilişkin usul ve esaslar her yıl Resmi Gazete’de yayımlanmaktadır. 2011 yılından itibaren, çiftçiler cari faiz oranından %50 indirimli işletme ve yatırım kredisi kullanabilmektedir. Düşük faizli selektif kredi imkânının uygulanmaya başlaması ile organik tarım üreticileri de destekleme kapsamına girmişlerdir. Bu kredilerden yararlanmak isteyen çiftçiler için, organik tarım yaptıklarına dair yetkilendirilmiş kuruluş tarafından aldıkları belge yeterli olacaktır. 2016 yılı itibari ile de uygulanan bu indirimli krediler devam etmektedir. Resmi Gazete’de yayımlanan 29564

sayılı T.C. Ziraat Bankası A.Ş ve Tarım Kredi Kooperatiflerince tarımsal üretime dair düşük faizli yatırım ve işletme kredisi kullandırılmasına ilişkin bakanlar kurulu kararı ile organik tarım faaliyetinde bulunan üreticilere, üst limit 5.000.000 olmak üzere, 2016 yılı için cari faiz orandan %50 indirimli kredi kullandırılması sağlanmıştır (URL-6, 2016).

Dünyada olduğu gibi Türkiye’de de organik tarımın daha iyi benimsenmesi ve üreticilerin daha çok organik tarıma teşvik edilmesi amacıyla sağlanan destekler büyük önem taşımaktadır. 2004 yılından itibaren üreticilere düşük faizli tarımsal kredi imkânı sunulmuş ve ülkemizde 2005-2007 yılları arasında, Doğrudan Gelir Desteğine ilave olarak organik tarım desteği sağlanmıştır. 2008 yılından itibaren ise alan bazlı desteklemeye geçilmiştir (Gıda Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı Bitkisel Üretim Genel Müdürlüğü, s. 8).

Tablo 11: 2016 yılı organik tarımsal destekleme birim fiyatları.

Organik Tarım Desteği	1. Kategori Üretim	100TL/da
	2. Kategori Üretim	70TL/da
	3. Kategori Üretim	30TL/da
	4. Kategori Üretim	10 TL/da
Organik Hayvancılık Desteği	Arılı Kovan	10TL/kovan

Kaynak: (Bartın İl Gıda Tarım ve Hayvancılık Müdürlüğü, 2016).

08 Nisan 2015 tarih ve 29320 sayılı Resmi gazetede yayınlanan 2015/7495 karar sayılı Bakanlar Kurulu Kararı ile 2015 yılında organik tarım yapan üreticilere, genel tarımsal desteklere ilave olarak türler bazında yapılacak ödemeler, Tablo 11’de gösterilmiştir. Organik tarım desteği, üretim kategorilerine göre ayrı ayrı belirlenmiştir. Toplamda beş kategori halinde ele alınan organik tarım destekleri, 1. Kategori Üretim’lerinde yer alan ürünler 100TL, 2. Kategori Üretim’leri için 70TL, 3. Kategori Üretim’leri içinde yer alan ürünler için 30TL ve 4. Kategori Üretim’leri için 10TL şeklindedir. Organik Arıcılıkta kovan başına yapılacak olan destekleme fiyatı ise 10 TL’dir (Tablo11).

Doğrudan desteklerin yanında, dolaylı destek olarak Çevre Amaçlı Tarımsal Arazilerin Korunması (ÇATAK) programı uygulanmaktadır. Bu program kapsamında,

çevre dostu üretimin yaygınlık kazanması ve bu alanda faaliyette bulunmak isteyen üreticilerin desteklenmesi amaçlanmaktadır (Altındışli ve Aksoy, 2010: 225).

2.2.3. Türkiye’de Organik Tarım Sorunları

Öncelikle belirtilmelidir ki organik tarımdaki en önemli sorun, çiftçilerin örgütlenememesinden kaynaklanmaktadır. Çiftçiler örgütsüz olduğundan dolayı küçük ve parçalı alanlarda yapılan üretim büyük sertifikasyon ve denetim masraflarına neden olmaktadır. Üreticilerin bu tür sorunlarla karşı karşıya gelmemesi için iki seçenek mevcuttur. Bunlardan ilki; güçlü sermayeye sahip şirketlerin, yabancı organik ürün pazarlayan firmalarla sektöre girmesidir. Diğer seçenek ise, üreticilerin hızlı bir şekilde örgütlenerek kooperatif örgütler aracılığı ile üretime katılmasıdır (Bayram, Yolcu ve Aksakal, 2007: 205).

Ayrıca organik ürün üretimi gerçekleştiren çiftçilerin, üretimden aldıkları prim düşük olmasına rağmen, aracılardan yüksek kazançlar elde etmesi ürünlerin iç piyasada tüketiciye yüksek fiyatlarla ulaşmasına neden olmaktadır. Bu durum ise organik tarımın iç piyasada gelişme sağlayamamasına neden olmaktadır. Ayrıca organik tarım, dış piyasaların taleplerine göre şekillendiği için üretimde belirleyici faktör, dış talep olmaktadır. Bir diğer olumsuz faktör, organik tarımla ilgili üretim teknikleri ve metotları, sağlık, çevre değerleri hakkında üreticilerin yeterli bilgiye sahip olmamasıdır (Subaşı, 2003, s. 24-25).

Türkiye’de organik ürünlerin fiyatlarının, konvansiyonel ürünlere oranla yüksek olması ve halkın düşük gelir seviyesinden dolayı iç talepte istenilen düzeye ulaşamamıştır. Ayrıca yüksek fiyatların yanı sıra, tüketiciler için organik ürün kişisel zevk olarak görülmektedir. Bu düşüncenin kırılması için tüketicilerin bilinçlendirilmesi sağlanmalıdır (Bayram, Yolcu ve Aksakal, 2007: 206).

Türkiye’de, organik tarım konusunda verilmesi gereken eğitimlerin henüz gelişmemiş olması, yenilik ve fırsatlardan yararlanma konusunda aksaklıkların yaşanmasına neden olmaktadır (Er ve Başalma, 2013:296).

2.2.4. Türkiye’de Organik Ürün Kontrol ve Sertifikasyonu

Organik tarım standartları ülkeler ve bölgeler arasında farklılık göstermektedir. Bir ülke diğer ülkenin standartlarını bilmezse, bu durum organik tarımın dış ticaretini

engelleyebilir. Tüketici talepleri ve teknoloji geliştikçe, organik tarım standartları da gelişme göstermiştir. Bu standartlar, ülkeye ve bölgeye göre zorunlu veya gönüllü olabilmektedir. Fakat çoğu yönetmelikler, üreticilerden organik ürünlerini belgelendirme kuruluşları tarafından belgelendirmesini istemektedir (Sawyer ve diğ.,2008:47).

Bilindiği üzere organik tarım, kontrollü ve sertifikaya bağlı yürütülen bir üretim şeklidir (Kayahan S. , 2001, s. 14). Organik üretim sürecinde öncelikle üretim yapılacak arazinin, kimyasal girdi kullanılan arazilere belli bir mesafede olmasına dikkat edilmesi gerekmektedir. Üretim yapan firma veya çiftçinin bilgileri yeterli görüldükten sonra, kontrol ve sertifikasyon kuruluşları ile görüşme yapılmakta ve sözleşme imzalanmaktadır (Çaha ve Serin, 2013: 45).

Organik tarım esasları ve uygulanmasına ilişkin yönetmelik hükümlerine göre, ürünün güvence altına alınmasındaki iki temel unsur, kontrol ve sertifikasyondur. Kontrol ve sertifikasyon işlemleri, aynı kuruluşlar tarafında gerçekleşeceği gibi ayrı ayrı kuruluşlar tarafından da gerçekleştirilmektedir. Müteşebbisler, yaptıkları organik faaliyetleri ile ilgili her türlü bilgi ve belgeleri, sözleşmeli olduğu kontrol ve sertifikasyon kuruluşu veya kontrol kuruluşuna vermek ve işletmesinde bulundurmak zorundadır. Sözleşme yapılan müteşebbis, yetkilendirilmiş kuruluş tarafından yapılacak ilk kontrolü takiben uygun görülmesi halinde, yetkilendirilmiş kuruluş tarafından organik müteşebbis ve üretilen ürünlere ürün sertifikası verilmektedir (URL-7, 2010).

Sertifikalandırma işlemi eğitilmiş personel aracılığıyla yapılır. Yapılan kontrollerle, gerek çiftçi ve gerekse sonraki aşamalarda ürünü işleyen kişi ve firmaların belli standartlara uygunluğu gözetilir. Bu şekilde yetiştirilmiş ve etiketlenmiş ürün hakiki organik üründür. Gerek iç ve gerekse dış piyasalarda, bir ürünün organik olarak satışının yapılabilmesi için, organik ürün sertifikasına sahip olması gerekmektedir. Sertifika sistemi ürünlerin organik standartlara göre üretilip, işlenip, paketlenildiği konusunda garanti sağlamaktadır (Marangoz, 2008, s. 14-15). Geleneksel üretimden organik üretime geçiş süresi boyunca, ürünlerin sertifika alması geciktirilmektedir. Bu sürece geçiş süreci denilmekte ve bu süre tek yıllık bitkilerde 24 aya, çok yıllık bitkilerde ise 36 aya kadar uzatılabilmektedir. Geçiş sürecindeki ürünler, özel bir etiketle piyasaya sürülmektedir (Çaha ve Serin, 2013: 45).

Organik tarım Türkiye’de yurtdışı talepler doğrultusunda başlamıştır. Buna bağlı olarak Türkiye’de faaliyet göstermekte olan kontrol ve sertifikasyon kuruluşlarının bir kısmı yurtdışı kaynaklıdır ve yabancı kuruluşlarla birlikte çalışmaktadır (Pezikoğlu ve Yavuz, 2006:341).

2.2.4.1. Türkiye’de Faaliyette Bulunan Kontrol ve Sertifikasyon Kuruluşları

Kontrol ve Sertifikasyon kuruluşları, bir yandan organik üretimin kurallara uygun, üretimden tüketime her aşamasında kontrollü, kaliteli ve sertifikalandırılan ürünler olmasını sağlarken, diğer yandan sonuçları değerlendirilen ürünleri uygun bulunduğu takdirde etiketlendirmek durumundadır (Kirazlar, 2001:13).

Türkiye’de 2015 yılında faaliyet gösteren 35 adet kontrol sertifikasyon ve denetim şirketi bulunmaktadır. Bu firmaların neredeyse yarısının merkezleri İzmir’de yer almaktadır (URL-6, 2015).

2.2.5. Bölgeler Bazında Organik Tarım

Türkiye’de organik tarımın ekonomik boyutunu ortaya koyarken, mevcut bölgeler arası karşılaştırmalar yöntemine başvurulmuştur. Bu şekilde her bölgede bulunan her il 2002-2015 dönemi itibariyle ele alınmış ve ekonomik boyut ortaya çıkmıştır. Bunun için her bölgedeki iller 2002-2015 dönemi itibariyle tek tek ele alınmış, her il için; çiftçi sayısı (ÇS), toplam organik alanları (TA) ve üretim miktarına (ÜM) ait veriler tabloya yerleştirilmiştir. Söz konusu yıllardaki veriler Gıda Tarım ve Hayvancılık Bakanlığının 2002-2015 kayıtlarına ait olup, bölgelere göre tablolaştırılmıştır.

2.2.5.1. Karadeniz Bölgesi

Karadeniz bölgesinde küçük aile işletmelerinin yaygın oluşu, iklim ve toprak şartları, organik yetiştiricilik açısından en yüksek potansiyele sahip bölge olarak görülmektedir. Ayrıca çevre kirliliğinin henüz tehlikeli boyutlara ulaşmamış olması diğer bir avantajlı durumdur. Fakat bölgedeki en büyük sorun çiftçilerin bilgi düzeyi, eğitimi ve örgütlenmemiş olmasıdır (Er, 2009, s. 283).

Karadeniz gölgesinde 18 il bulunmaktadır. Bu illere ait veriler 2001-2015 dönemi ile değerlendirildiğinde; organik tarımsal üretimin Rize, Tokat, Gümüşhane, Ordu, Bayburt

ve Samsun illerinde yoğun olduğu gör÷lmektedir. Bu illerin Orta ve Doğu Karadeniz bölgesinde yer aldığı bilinmektedir. Bu durumda bölge genelinde organik tarımın Orta ve Doğu Karadeniz’de daha yaygın olduğu söylenebilir. Organik tarıma ait en düşük rakamlar Karabük, Çorum ve Bartın iline aittir. Tüm iller göz önüne alındığında çiftçi sayısının en az olduğu il Karabük, en fazla olduğu il ise Rize’dir. Toplam organik tarım alanları bakımından en fazla alana sahip il tokat olarak gör÷lmektedir. En düşük alan ise Karabük iline aittir. Toplam üretim miktarı bakımından Rize ili 8960 ton üretimle 2015 yılında lider il konumundadır. En düşük üretim miktarı ise 2015 yılındaki 1 tonluk üretimle Çorum ilinde gerçekleşmiştir (Tablo 12).

Tablo 12: Karadeniz Bölgesi organik tarım verileri (2002-2015).

İller	KOD	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Bolu	ÇS	29	83	69	1	1	1	9	10	197	4	4	5	8	10
	TA	221,35	406,1	472,03	5,56	5,01	5,14	21,74	37,12	1633,40	11,92	15,18	27,30	94,41	130
	ÜA	556,50	876,25	1028	337,70	161,45	92,01	483,15	353,20	2126,19	180,44	300,62	564,96	125,63	209
Düzce	ÇS	103	145	80	114	161	112	117	111	80	77	74	77	91	108
	TA	622,70	656,22	1961,30	647,18	708,77	524,53	546,14	602,62	362,35	373,41	309,94	312,04	382,94	390
	ÜM	2397,60	1362,35	682,25	1411,90	1869,35	1614,42	1790,08	1636,26	956,91	776,57	1262,37	998,08	953,43	1148
Zonguldak	ÇS	-	-	39	53	72	84	73	75	75	92	373	474	878	794
	TA	-	-	155,98	217,13	262,32	347,36	227,52	242,18	241,05	303,40	960,21	1174,71	1779,21	1374
	ÜM	-	-	229,20	450,40	750,77	799,69	754,91	522,82	456,80	653,26	2162,64	1933,40	2758,01	2144
Karabük	ÇS	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	2	2
	TA	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	0,20	9,04	26
	ÜM	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	0	49,01	67
Bartın*	ÇS	-	-	-	-	-	-	-	11	5	6	7	14	11	47
	TA	-	-	-	-	-	-	-	11	5	9,1	9	18	29,5	33,5
	ÜM	-	-	-	-	-	-	3,20	11	0,6	1,7	5,2	15	30	50
Kastamonu	ÇS	1305	2106	1125	1726	559	849	540	434	398	462	396	241	240	90
	TA	459,82	784	874,20	1451	1412,41	737,96	731,19	79519,14	79332,52	79585,23	79391,31	83651,72	80675,32	149
	ÜM	16669,2	3200,41	8848,10	17764,68	1039,60	6620	4202,70	3777,16	3849	4615,39	6309,45	5784,30	6123,58	1746

Tablo 12: (devam ediyor).

İller	KOD	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Çorum	ÇS	-	-	-	-	-	-	-	4	-	-	-	-	20	1
	TA	-	-	-	-	-	-	-	1,03	-	-	-	-	987,54	979
	ÜM	-	-	-	-	-	-	-	2,24	-	-	-	-	73,30	19
Sinop	ÇS	78	75	33	-	-	1	9	5	4	-	1	-	1	-
	TA	158,67	163,50	97,67	-	-	1100	6,66	1657,21	1005,03	-	1000	-	1160	-
	ÜM	450,70	1192,41	600	-	-	550	66,90	1958,50	1596,51	-	155	-	450,01	-
Samsun	ÇS	4	15	68	65	56	51	115	131	160	310	353	442	622	676
	TA	132,19	109,69	882,75	682,46	1475,72	4505,95	4532,92	797,21	628,99	2250,40	2272,78	2064,54	2285,86	2087
	ÜM	596,63	142,75	1579,73	1538,18	1408,40	42902,68	4370,23	2315,17	2237,69	3068,45	3449,50	7145,57	5650,43	4200
Amasya	ÇS	-	-	-	-	3	12	13	13	8	6	6	6	8	29
	TA	-	-	-	-	21,77	9,92	10,46	430,86	32,52	6,26	29,26	7,33	1207,08	283
	ÜM	-	-	-	-	478,50	66,16	173,18	847,07	144,90	36,95	222,17	106,33	131,82	626
Tokat	ÇS	1	0	2	1	11	2	3	105	101	120	113	115	153	157
	TA	1929	1849	2250	3000	3032,20	2728	2461,70	3467,88	302,40	5303,03	7291,39	298,65	1564,21	3354
	ÜM	1500	100	720	65	97	51,30	108,51	782,61	621,12	815,57	1555,40	713,70	6074,70	5593
Ordu	ÇS	130	117	71	73	69	184	270	323	345	329	344	446	429	455
	TA	1139,10	1246,10	768,61	748,10	783,12	1152,98	1637,93	1998,37	1529,25	1502,40	2544,58	1825,36	1988,34	1879
	ÜM	2041,67	1905,71	1126,50	1292	1775	3209,63	3942,28	2306,85	2345,03	1897,98	4741,28	3430,78	4412,04	4741
Giresun	ÇS				1	19	23	24	16	11	12	17	54	16	19
	TA				110	115,93	125,39	119,53	36,38	60,41	62,33	86,34	92,11	76,81	133
	ÜM				3	265,50	407	433,70	185,85	44,55	71,43	229,87	345,18	127	235

Tablo 12: (devam ediyor).

İller	KOD	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Gümüşhane	ÇS	-	158	136	131	70	156	99	84	69	72	54	8	33	25
	TA	-	82,40	815,24	539,14	381,89	1672,04	801,11	922,96	940,89	956,70	853,60	339,42	429,32	522
	ÜM	-	2089	5085,98	5096,80	3734,30	15279,25	10920,70	7758,01	9679	9431,78	6900,04	3363,68	2695,62	5296
Trabzon	ÇS	479	87	117	72	108	157	138	280	242	256	186	185	257	271
	TA	1235,38	1348,81	1476,61	710,16	718,34	833,84	811,69	1038,90	339,67	356,59	236,33	231,73	361,71	403
	ÜM	1853,13	1102,10	758,57	760,10	1066,60	1096,40	1586,51	1503,60	643,23	876,76	5793,39	631,90	706,43	885
Bayburt	ÇS	-	-	-	-	26	19	25	20	24	138	161	141	113	122
	TA	-	-	-	-	248,46	80,77	360,16	288,40	276,30	1691,49	1873,26	1619,27	1283,46	1354
	ÜM	-	-	-	-	484,71	120,13	2292,27	1445,12	1512,96	13341,41	10197,89	5404,11	6134,90	4383
Rize	ÇS	-	1	9	25	23	31	62	1051	663	86	548	1441	1409	4016
	TA	-	-	9,22	27,74	23,65	30,91	43,88	1590,85	218,49	46,51	161,04	603,89	1282	1888
	ÜM	-	0,15	15	47,42	146,95	179	184,07	2748,55	1802,50	388,94	1416,90	2827,89	2618,69	8960
Artvin	ÇS	-	120	177	110	97	153	129	754	959	811	392	363	548	567
	TA	-	683,40	758,90	466,83	402,14	536,99	506,76	3390,55	329,36	262,68	672,30	689,42	1186,49	979
	ÜM	-	382,9	101,9	248,90	223,20	359,70	387,27	4788,35	5619,73	3977,98	1823,40	1717,64	4205,43	1958

ÇS: Çiftçi sayısı (Adet)

TA: Toplam organik alanlar (Hektar)

ÜM: Organik üretim miktarı (Ton)

*Bartın iline ait veriler, Bartın İl Gıda Tarım ve Hayvancılık Müdürlüğü'nden sağlanmıştır.

Kaynak: (URL-6, 2017)

2.2.5.2. Marmara Bölgesi

Marmara Bölgesi'nde, çeşitli sanayi tesislerin kurulu olduğu İstanbul, Kocaeli, Bursa gibi iller yer almaktadır. Bu nedenle çevre toprak ve su kirliliği yoğundur. Fakat bölgedeki çiftçilerin tarım bilgisi ve tarım kültürü oldukça yüksektir. Organik tarım açısından, bölgede gerekli önlemlerin alınması durumunda, potansiyelin iyi olacağı görülmektedir (Er, 2009: 276).

Marmara Bölgesi'nde 11 il bulunmaktadır. 2002-2015 dönemi boyunca söz konusu bölgedeki Çanakkale, Balıkesir, Bilecik ve Sakarya illerinde organik tarım yapılırken, diğer illerde ise organik tarım üretimi yıllara göre farklılık göstermektedir. 2002-2015 dönemi değerlendirildiğinde organik tarım en fazla Çanakkale, Balıkesir ve Bursa illerinde yaygındır. En düşük organik tarım rakamları 2014 yılında kayıtlara geçen Edirne ilinde görülmektedir. Bunu Yalova ve Kırklareli illeri takip etmektedir. Çiftçi sayısı, toplam organik tarım alanları ve üretim miktarları bakımından Edirne ili en düşük paya sahip ildir. Çiftçi sayısının en fazla olduğu il Çanakkale iken üretim miktarı ve toplam organik alan da aynı şekilde Çanakkale ilinde en fazladır. Kocaeli'nin 2002 yılında 1002 gibi yüksek çiftçi sayısı ile kayıtlarda gözükürken sonraki yıllarda çiftçi sayısında çok büyük düşüşler yaşaması tabloda dikkat çekici bir durum olarak göze çarpmaktadır (Tablo 13).

Tablo 13: Marmara Bölgesi organik tarım verileri (2002-2015)

İller	KOD	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Çanakkale	ÇS	115	225	260	322	347	314	337	363	379	280	268	252	334	331
	TA	729,3	739,06	1246,41	1879,89	2117,53	1803,44	1924,26	3529,96	3854,21	1427,57	2438,66	1553,10	2100,87	1709
	ÜM	364,35	2550,21	2334,02	6988,57	5138,18	5478,76	6676,32	7917,61	14002,75	27791,13	17217,86	15164,29	8246,36	12659
Balıkesir	ÇS	147	146	51	51	3	14	27	66	63	55	53	65	71	57
	TA	1923,58	383,74	156	101,62	25,63	123,98	166,22	309,97	468,23	918,44	3813,32	6316,27	831,59	1141
	ÜM	73440	10105,20	2485,80	2265,8	400,10	249,60	800,02	486,67	494,90	1100,19	2289,55	860,31	1874,92	1121
Edirne	ÇS	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	1
	TA	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	30	30
	ÜM	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	2,70	4
Tekirdağ	ÇS	-	-	-	1	1	1	1	1	2	2	2	-	4	8
	TA	-	-	-	13,3	15,47	23,38	23,38	23,40	37,37	26,38	37,97	-	85,46	96
	ÜM	-	-	-	30	135	1400,86	150	150	169	110	131	-	426,32	572
Kırklareli	ÇS	-	-	-	-	-	-	2	3	3	3	3	-	5	8
	TA	-	-	-	-	-	-	202,85	8,24	12,04	28,30	25,09	-	123,12	318
	ÜM	-	-	-	-	-	-	28,50	30,93	75,95	91,52	138,98	-	508,91	535
İstanbul	ÇS	1	22	17	16	3	2	8	8	10	10	14	-	19	16
	TA	0	123,99	147,71	142,09	17,05	23,52	58,39	52,39	73,65	95,47	91,10	-	152,37	67
	Ü.M	0	118	228	999	45,49	159,08	746,78	746,73	631,33	535,60	422,11	-	1434,69	731
Bursa	ÇS	317	230	195	200	261	365	387	249	177	125	101	117	108	84
	TA	3,68	648,24	596,05	566,45	373,40	661,54	1204,50	478,47	518,40	1520,97	2445,49	41619,78	927,22	355
	ÜM	449,44	9313,27	10657,75	10907,33	4470,07	10043,35	14974,10	7226,97	7358,37	8989,10	7685,22	8320,17	4992,65	2861

Tablo 13: (devam ediyor).

İller	KOD	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Yalova	ÇS	-	-	-	2	4	2	4	19	22	5	3	3	4	5
	TA	-	-	-	5000,99	4,03	18,80	7,14	46153,13	27,20	4,30	8,71	17,07	14,19	9
	ÜM	-	-	-	18,28	17,92	31,13	108,69	148,13	288,40	226,25	239,04	441,91	918,47	320
Kocaeli	ÇS	1002	2	-	-	1	2	2	2	6	3	5	6	5	5
	TA	264,40	88,60	-	-	2,04	2,04	5,54	7,14	515,20	17,34	39,55	60,55	249,51	32
	ÜM	290	102,50	-	-	181,50	74,61	88,61	19,35	169,07	57,32	244,60	373,66	165,01	79
Bilecik	ÇS	112	120	96	38	81	15	20	22	17	21	34	39	113	51
	TA	33,90	239,83	118,45	18,07	37,56	14,56	17,70	23,09	23,75	29,36	47,23	59,31	1283,26	79
	ÜM	171,50	492,38	74	52,97	360,75	19,40	265,33	365,01	279,48	369,06	647,95	652,60	6134,90	1898
Sakarya	ÇS	3	1	1	8	15	10	118	34	70	63	53	32	29	29
	TA	1,90	21,10	21,10	55,50	208,53	77,62	579,33	132,51	244,31	259,34	205,02	163,24	147,64	127
	ÜM	85	170	0	87	580	250,89	1373,95	338,99	665,56	515,58	561,08	441,69	537,39	450

ÇS: Çiftçi sayısı (Adet) TA: Toplam organik alanlar (Hektar) ÜM: Organik üretim miktarı (Ton)

Kaynak: (URL-6, 2017).

2.2.5.3. Ege Bölgesi

Türkiye'deki termik santrallerin büyük çoğunluğunun Ege Bölgesinde bulunması, doğal kaynaklar ve çevre kirliliğinin yoğun olmasına sebep olmaktadır. Bu durum, bölge için organik üretim açısından olumsuz bir durumdur. Fakat organik üretim kavramının ilk bu bölgede gelişme göstermiştir. Özellikle kuru üzüm ve kuru incir potansiyeli, Ege Bölgesinde oldukça yüksektir. Ege Bölgesi, İzmir başta olmak üzere Türkiye'nin dünyaya açılan kapısıdır. Organik tarım için de aynı durum geçerlidir. Ege Bölgesi'ndeki organik tarım ile uğraşan çiftçilerin örgütlü yapıya sahip oluşu, AB ve dış dünya ile bağlantıyı güçlü kılmıştır (Er, 2009: 278).

Ege bölgesi sınırları içinde yer alan 8 il bulunmaktadır. Bu illerin verileri 2002-2015 dönemi ile değerlendirildiğinde tüm illerde organik tarım yapıldığı görülmektedir. Aydın ili çiftçi sayısı bakımından, söz konusu yıllar arasında sürekli artış yaşamıştır. Çiftçi sayısının en fazla olduğu İl 2015 yılındaki 5035 çiftçi sayısı ile Aydın'dır. Toplam organik alan bakımından en yüksek rakam, 2006 yılında İzmir iline ait olmasına rağmen 2002-2015 dönemi boyunca Aydın ilinin lider olduğu görülmektedir. Organik üretim miktarı bakımından Aydın, Manisa ve İzmir illeri bölgede söz sahibi illerdir. Buna karşın, Uşak ve Kütahya illeri bölgenin gerisinde kalmıştır. Bölge bütün olarak göz önünde bulundurulduğunda, organik tarımın iki il dışında tüm illerde yoğun bir şekilde yapıldığı görülmektedir (Tablo 14).

Tablo 14: Ege Bölgesi organik tarım verileri (2002-2015).

İller	KOD	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
İzmir	ÇS	1247	1214	1224	1223	1416	1294	1156	940	866	691	832	947	1161	1294
	TA	7545,71	10169,82	10108,46	22558,78	38864,05	26329,81	23355,84	16227,84	16834,15	9009,54	11583,71	10913,32	144005,77	19145
	ÜM	19447,43	16369,07	22580,86	26823,77	23407,63	19057,60	38833,81	32672,10	28669	24522,75	37104,12	29914,26	50282,61	35784
Aydın	ÇS	1406	1445	1199	979	1003	1137	897	1320	1382	1600	1672	2775	4231	5035
	TA	8738,58	8435,44	7122,27	6951,45	18110,94	8244,29	7509,45	11648,35	7652,66	9263,89	9968,09	14400,88	21694,65	27992
	ÜM	22985,39	21832,17	32525,23	17929,74	26272,52	31597,58	23530,74	25459,42	26591,95	40088,54	48791,47	55607,70	80300,16	120000
Muğla	ÇS	110	201	218	194	60	70	291	49	71	77	89	104	141	106
	TA	7197,83	19244,05	21506	13506,70	9203,84	3258,53	5782,05	5091,59	8206,58	7113,37	2921,77	3322,81	10748,44	2091
	ÜM	1220,45	5159	380,23	1238,50	1313,77	1493,67	1613,40	1439,78	1827,82	2231,30	2025	2123,76	2799,95	1438
Manisa	ÇS	1032	686	625	466	592	1126	869	1119	1064	1050	962	1085	1178	1259
	TA	7284,69	2073,25	3659,46	3855,92	7434,87	6760,83	3713,87	12392,50	5469,12	9783,83	5354,42	6585,46	7297,90	7494
	ÜM	16769,83	13446,15	14663,60	19290,80	24818,05	42091	25422,51	28967,91	26641,83	34578,27	25761,37	35611,69	45020,68	72808
Denizli	ÇS	140	140	10	35	32	90	71	127	130	154	112	93	119	97
	TA	325,40	320,22	699,80	215,79	251,14	319,42	307,82	399,80	396,22	536,12	595,48	558,89	550,93	537
	ÜM	370,895	2972,13	413,12	289,73	424,33	635,28	840,05	1326,86	1486,97	2003,74	2106,32	2421,69	2665,04	2786
Uşak	ÇS	-	32	13	-	-	-	-	-	-	-	-	-	47	10
	TA	-	59,13	18,80	-	-	-	-	-	-	-	-	-	148,28	38
	ÜM	-	8	350	-	-	-	-	-	-	-	-	-	202,85	100
Kütahya	ÇS	279	257	154	124	118	135	125	31	10	1	34	32	34	100
	TA	712,17	673,40	380,40	11750,40	1740,30	2215,06	141,55	12022	20,85	12000	12032,87	45,44	724,85	265
	ÜM	13612,15	14162,50	12168,50	8105,08	7895	7044,08	3495,20	226,15	187	10	279098	382,44	991,56	447

Tablo14: (devam ediyor).

İller	KOD	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Afyon	ÇS	648	919	406	338	279	267	264	312	293	320	317	229	248	170
	TA	722,26	1630,92	1913,29	707,36	479,37	344,65	4013,67	306,37	636,57	820,69	1148,56	883,83	1088,34	1018
	ÜM	4205	6790,21	4520,96	4317,30	3934,76	3141,39	4035,54	3231,71	2908,52	3463,75	4775,30	3894,40	7777,99	8427

ÇS: Çiftçi sayısı (Adet) TA: Toplam organik alanlar (Hektar) ÜM: Organik üretim miktarı (Ton)

Kaynak: (URL-6, 2017)

2.2.5.4.Akdeniz Bölgesi

Akdeniz Bölgesi Türkiye'deki zirai potansiyeli en yüksek olan bölgedir. Bu sebeple en fazla zirai ilaç, gübre ve kimyasallar bu bölgede uygulanmaktadır. Bu durum, organik tarım açısından risk teşkil etmektedir. Gerekli önlemlerin alınması durumunda, bölgenin iç kısımları organik tarım için uygun hale gelecektir. Bölgedeki çiftçilerin, tarım kültürü ve zirai bilgilerinin yüksek olması organik üretim için avantaj olarak görülmektedir (Er, 2009, s. 280).

Akdeniz Bölgesinde 8 il yer almaktadır. 2002-2015 dönemi incelendiğinde Isparta ve Mersin illerinde çiftçi sayılarının yüksek olduğu görülmektedir. Adana ilinde çiftçi sayısı yıllar itibari ile artış göstermiş fakat Antalya, Burdur, Isparta illerinin çiftçi sayıları özellikle son yıllarda azalış göstermiştir. Çiftçi sayısı bakımından, Osmaniye en düşük paya sahiptir. Osmaniye ili, organik tarım konusunda bölgenin gerisinde kalmıştır. Organik üretim miktarının en fazla olduğu il 2013 yılındaki üretim miktarı ile Antalya'dır. Söz konusu yıllar göz önünde bulundurulduğunda Antalya ve Adana'da çiftçi sayısı fazla olmamasına rağmen, organik alanların diğer illere göre daha çok olduğu göze çarpmaktadır (Tablo 15).

Tablo15: Akdeniz Bölgesi organik tarım verileri (2002-2015).

İller	KOD	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Antalya	ÇS	129	112	68	56	122	133	85	33	48	51	43	39	39	33
	TA	13223,85	11840,28	65444,76	53105	24710,10	10299,20	5905,16	2761,84	5335,51	4417,46	7250,05	10010,28	12421,07	6687
	ÜM	6699,92	3973,21	7782,02	6563,88	6985,01	3091,74	5780,06	5524,94	4507,95	5015,54	32117,67	32927,90	3188,01	3371
Burdur	ÇS	147	133	157	122	86	111	133	218	197	124	92	104	60	21
	TA	2355,45	363,68	270,55	164,68	223,10	415,61	5049,71	1022,66	1633,40	812,81	319,75	241,04	158,93	183
	ÜM	571,29	606,59	561,74	402,69	436,63	9065,44	1363,38	1964,22	2126,19	960,41	962,09	1043,20	707,97	1328
Isparta	ÇS	476	422	94	204	88	159	227	249	205	214	246	137	117	97
	TA	1013,08	976,67	260,52	3692,70	299,15	1650,37	1652,60	6553,13	893,06	997,56	1944,67	582,61	740,65	315
	ÜM	16554,85	21998,90	11237,90	8372,09	5151,83	5669,61	411,36	4750,06	6354,97	2692,72	3000,79	2842,15	3151,86	1039
Mersin	ÇS	114	40	23	35	62	175	357	296	206	181	200	211	211	241
	TA	4232,65	3456	7911,39	3021,03	3822,08	541,96	14518,93	6947,87	9451,92	18177,97	13668,73	11150,83	100876	3474
	ÜM	2761,10	2900,40	3824,90	3727,7	3509,10	6599,80	9060,20	10047,12	7643,15	4836,09	7417,73	9513,69	19370,34	5711
Adana	ÇS	8	18	3	36	25	33	49	36	37	37	58	67	170	176
	TA	23,10	59,25	54,31	227,95	91,63	1400,86	3166,18	3143,38	7980,12	36253,90	37811,60	34140,89	2268,92	913
	ÜM	247,68	0	1704,30	734,30	3068,33	4733,59	7952,67	5593,11	7113,90	9083,67	10132,97	21924,73	18699,2	10721
Hatay	ÇS	4	4	5	6	6	5	6	57	40	60	8	9	25	41
	TA	238,25	411,10	897,60	937,48	865,88	445,17	122,65	1387,08	805,38	1916,45	71,71	2231,30	929,67	414
	ÜM	794	1117	3035	4811	4768	1324,61	1249,80	10803,05	6245,79	10059,85	489,29	2593,96	2335,71	2824
Osmaniye	ÇS	-	-	-	-	-	-	-	1	-	1	1	1	1	-
	TA	-	-	-	-	-	-	-	5,80	-	50	75	75	100	-
	ÜM	-	-	-	-	-	-	-	9,50	-	10	15	10	10	-
Kahramanmaraş	ÇS	114	107	8	2	2	6	6	22	25	1	33	9	10	10
	TA	1416,30	1317,10	866,50	656	925	602,99	363,14	321,30	400,52	58,52	439,56	200,69	82,25	92
	ÜM	12162,65	9804	6502,90	5079,30	4057	4275,74	5775,65	1620,07	2035,16	67,94	4984,76	1168,23	15,50	61

Kaynak: (URL-6, 2017)

ÇS: Çiftçi sayısı (Adet)

TA: Toplam organik alanlar (Hektar)

ÜM: Organik üretim miktarı (Ton)

2.2.5.5. İç Anadolu Bölgesiz

İç Anadolu Bölgesinde; Aksaray, Niğde ve Konya'yı kapsayan Kop Bölgesi'nin, oldukça geniş tarım alanlarına sahip olması ve bu alanların kimyasal ilaç ve gübreye maruz kalmamış olması, organik tarım açısından büyük önem taşımaktadır (Üstünbaş, AYTEKİN ve ÇALIŞKAN, 2015:326).

İç Anadolu Bölgesi'nde 13 il bulunmaktadır. 2002-2015 döneminde çiftçi sayısı, toplam alan ve toplam organik üretim miktarının en yoğun olduğu iller Konya, Niğde ve Sivas olarak görülmektedir. Çankırı ilinde çiftçi sayısı çok olmasına rağmen organik alanlar ve üretim miktarı düşüktür. Bu durumun sebebi üretim yapan çiftçilerin arazilerinin küçük olmasıyla alakalıdır. Niğde ve Sivas illerinde organik alanlar ve bu alanlardan elde edilen üretim miktarları birbirine yakındır. Üretim miktarının en çok olduğu il, 2015 yılındaki 33310 ton üretimle Niğde'dir. Kırşehir, Aksaray ve Kırıkkale illeri, bölgeye göre daha az üretime ve çiftçi sayısına sahip olan illerdir (Tablo 16).

Tablo16: İç Anadolu Bölgesi organik tarım verileri (2002-2015)

İller	KOD	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Eskişehir	ÇS	-	-	-	5	5	8	11	11	9	11	11	9	8	10
	TA	-	-	-	50,50	66,25	151,80	202,35	107,31	100	119,09	154,89	152,94	85,12	70
	ÜM	-	-	-	95,84	288,77	335,35	629,68	573,96	3081	1126,75	980,22	672,77	473,62	455
Konya	ÇS	552	392	699	779	784	907	493	506	420	406	446	425	449	618
	TA	319,08	3276,53	2548,18	2276,22	1393,71	1908,51	1291,77	805,45	742,87	710,28	788,40	827,82	822,52	791
	ÜM	3824,78	12661,79	7849,91	8393,45	12032,21	31568,10	15603,41	8800,15	7672,35	11668,65	9562,31	11078,18	9162,85	1942
Ankara	ÇS	-	1	2	17	27	23	17	18	20	26	38	53	34	46
	TA	-	51,50	211,37	199,56	364,77	443,28	308,70	290,05	278,24	543,23	830,57	1321,51	2132	4355
	ÜM	-	950	1027,10	933,17	2093,34	3080,23	3546,62	4164,89	3841,14	5223,14	5688,58	7277,06	8585,54	24251
Çankırı	ÇS	702	702	686	731	417	491	238	263	340	289	343	341	80	1
	TA	419	419	403,38	641,50	184,17	392,94	107,65	106,27	156,27	137,13	163,99	158,43	88,88	4
	Ü.M	9500	10200	8500	15643,90	7573,17	10963	3381,02	2610	2754,45	2316,95	1979,28	1886,03	577,10	0
Aksaray	ÇS	-	-	-	-	-	1	-	-	-	1	1	2	1	-
	TA	-	-	-	-	-	11,70	-	-	-	16,93	30,25	30,76	0,61	-
	ÜM	-	-	-	-	-	468	-	-	-	16,93	248,5	308,43	0,56	-
Kırıkkale	ÇS	-	-	-	-	-	1	2	1	3	3	4	4	5	3
	TA	-	-	-	-	-	3,37	50,94	8,28	8,82	7,72	3,29	13,05	3,62	3
	ÜM	-	-	-	-	-	20,52	29,54	27,40	39,42	39,65	31,35	176,68	40,29	40
Kırşehir	ÇS	-	-	-	-	-	2	-	-	-	-	-	1	2	1
	TA	-	-	-	-	-	9,91	-	-	-	-	-	12,3	23,49	26
	ÜM	-	-	-	-	-	25,62	-	-	-	-	-	123,95	155,01	72
Yozgat	ÇS	-	-	-	-	-	1	1	1	1	1	1	1	2	3
	TA	-	-	-	-	-	50	70	101,90	64,32	97,86	97,85	97,86	102,91	171
	ÜM	-	-	-	-	-	0	0	0	0	0,50	1	1,32	107,86	1342

Tablo 16: (devam ediyor).

İller	KOD	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Niğde	ÇS	6	62	36	42	49	60	56	59	111	110	109	132	277	248
	TA	1,89	233,90	191	212,13	250,13	383,69	358,45	405,38	510,71	703,42	628,25	644,48	1916,68	1606
	ÜM	884,30	4108	6831	9606,90	8997,50	15348,09	16206,10	18668,15	26810,48	30695,71	27114,98	21376,46	19844,32	33310
Nevşehir	ÇS	53	137	46	3	3	-	3	2	2	2	2	3	2	5
	TA	131,96	205,66	25880	14,63	140,50	-	21,14	9,6	15,01	18,98	24,09	16,33	14,17	32
	ÜM	118,88	1471,60	22	235	290	-	81	107,8	206,3	247,63	312,46	216,23	172,68	174
Kayseri	ÇS	89	80	30	29	28	24	25	6	7	7	3	2	6	15
	TA	100,41	91,98	44,89	43,99	37,08	32,29	126,46	100,75	103,57	110,78	81,62	81,73	79,81	94
	ÜM	109,76	89	8,13	102,12	8,85	27,85	590,23	496,32	470,79	578,16	32,76	81,12	88,41	220
Karaman	ÇS	1	-	-	1	22	26	41	34	100	64	80	61	72	75
	TA	66	-	-	27,5	54,37	820,30	836,69	825,41	198,80	135,06	191,72	194,39	135,56	262
	ÜM	85,21	-	-	38	411	2026,86	1116,20	1764,17	766,02	2306,89	931,85	1134,99	1014,30	1631
Sivas	ÇS	-	1	-	-	9	12	31	29	24	402	503	550	513	508
	TA	-	30	-	-	175,30	228,19	384,09	350,43	261,37	5959,10	7219,66	10453,35	8617,55	8233
	ÜM	-	60	-	-	134,01	225,35	621,68	640,92	859,14	19057,85	18024,66	22246,9	27960,2	21472

ÇS: Çiftçi sayısı (Adet) TA: Toplam organik alanlar (Hektar) ÜM: Organik üretim miktarı (Ton)

Kaynak: (URL-6, 2017).

2.2.5.6. Doğu Anadolu Bölgesi

Doğu Anadolu Bölgesi, organik tarım için uygun toprak- su ve çevre koşullarına sahiptir. Bölgede organik tarıma yönelik ilgiler artmakta, aynı zamanda organik tarım geleneksel tarımdan daha fazla katma değer sağlayacağı için organik tarım sektörüne ilişkin girişimci sayısı da artmaktadır. Bölgede, birçok ürünün organik üretimi sağlanmaktadır. Bunlardan birkaçı; buğday, yonca, yem bitkileri, arpa, çayır otu, patates, mısır, ceviz, elme ve erik gibi organik ürünlerdir. Organik tarımsal üretim emeğe dayalı bir üretim olduğundan ve Doğu Anadolu Bölgesi'nde işgücünün ucuz olması, bu sektör için avantajlı bir durum olarak görülmektedir. Ayrıca, bölgede çevreye zararlı tesislerin az olması ve tarımda kullanılan kimyasal girdilerin Doğu Anadolu Bölgesi'nde yaygın olmaması, organik tarım açısından diğer bir avantajlı durumdur. (Çakal, 2013, s. 7).

Doğu Anadolu Bölgesi'nde 14 il yer almaktadır. 2002-2015 dönemi incelendiğinde bölgede organik tarım yapılmayan il bulunmamaktadır. Bölge illeri göz önünde bulundurulduğunda; Van, Kars ve Erzurum organik tarım potansiyelinin yüksek olduğu iller olarak görülmektedir. Van ilinin 2014 yılındaki çiftçi sayısı bölgenin söz konusu dönemdeki en yüksek çiftçi sayısıdır. Çiftçi sayısının en az olduğu il Iğdır'dır. Kars ilinin 2015 yılındaki 93800 tonluk organik ürün miktarı bölgenin en yüksek üretimidir. Organik tarım alanlarının büyüklüğü en yüksek rakama Van ilinde ulaşmıştır (Tablo 17).

Tablo 17: 2014 yılı Doğu Anadolu Bölgesi organik tarım verileri

İller	KOD	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Malatya	ÇS	127	184	131	189	210	232	262	298	357	372	384	444	530	553
	TA	2362,98	4003,35	4288,9	5361,9	3137,30	4384,31	4627,38	5757,43	4999,37	3072,67	3113,31	3779,58	4272,02	3849
	ÜM	5357,25	9839,9	12209,25	16582,67	1143,20	1335,48	14641,22	20898,35	17237,95	32815,78	39080,25	34813,15	7499,07	25614
Erzincan	Ç.S	-	-	-	-	67	99	176	125	110	154	248	251	223	201
	T.A	-	-	-	-	563,76	1123,61	1965,79	1809,3	673,43	1818,10	3496,67	3927,53	3186,54	2770
	ÜM	-	-	-	-	690,63	1409,29	4226,7	5772,98	280,39	4380,86	3961,16	9114,48	4582,88	6443
Elazığ	ÇS	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	2	4	5	11
	TA	-	-	-	-	-	-	-	-	-	10,57	11,54	1,98	47,11	187
	ÜM	-	-	-	-	-	-	-	-	-	20	34,10	264,09	111,4	417
Tunceli	ÇS	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	61	80	88	140
	TA	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	385,44	564,59	584,94	941
	ÜM	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	855,89	1324,65	1919,77	2141
Bingöl	Ç.S	-	-	-	-	-	18	27	26	20	26	1	-	-	-
	TA	-	-	-	-	-	132,59	298,58	296,42	169,55	188,92	0,84	-	-	-
	ÜM	-	-	-	-	-	144,69	388,2	462,87	255,48	468,69	1,6	-	-	-
Erzurum	ÇS	1734	1836	776	738	845	768	507	330	560	660	1988	2548	2929	2943
	TA	253,10	3857	960,50	1342,60	6159,57	5066,73	5520,81	1744,14	4824,69	14322,31	22508,16	31452,84	32828,33	39499
	ÜM	10123	0	15774	2403,2	16944,91	21563,82	21031,99	10010	22269,62	30590,92	90611,96	126032,2	132317,77	131215
Muş	ÇS	-	-	-	-	9	75	80	38	26	455	1568	2158	2626	2036
	TA	-	-	-	-	43,04	820,3	1239,85	529,54	355,81	8394,94	20044,83	2689,4	28828,80	26760
	ÜM	-	-	-	-	48,2	1751,88	2094,25	115,13	761,72	20782,66	48289,45	64806,76	89712,61	91198
Bitlis	ÇS	-	-	-	-	-	1	1	-	-	81	406	356	371	415
	TA	-	-	-	-	-	4030	2508	-	-	3907,31	10677,68	10318,1	6388,14	7562
	ÜM	-	-	-	-	-	200	100	-	-	9037,15	18015,23	12154,45	20033,23	24790

Tablo 17: (devam ediyor).

İller	KOD	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Kars	Ç.S	-	-	-	1	43	120	95	144	188	654	1284	1280	3345	3262
	T.A	-	-	-	1200	525,3	1488,83	1742,8	1445,21	2173,91	9311,54	17722,52	24282,64	38181,64	43051
	Ü.M	-	-	-	980	758,5	10922,84	8722,84	3187,39	7779,10	22439,53	43270,87	64241,72	89898,26	93800
Ağrı	Ç.S	-	-	-	-	104	158	147	108	130	746	1348	1631	1473	1715
	T.A	-	-	-	-	126,20	3727,96	5176,37	3301,87	4892,33	21361,9	26355,57	32343,51	29401,78	36163
	Ü.M	-	-	-	-	883,2	3012,55	8882,37	11935,59	16580,61	53752,64	70891,52	101261,16	85151,59	93236
Ardahan	Ç.S	-	-	-	-	52	47	-	-	0	51	257	164	275	891
	T.A	-	-	-	-	1574	286,97	-	-	6,5	1078,64	2102,99	2321,38	1498,66	4884
	Ü.M	-	-	-	-	2750,75	2267,55	-	-	22,71	2684,52	6927,08	7126,35	4209,24	11461
Van	ÇS	0	0	1	1	1	-	-	1	24	2853	6470	4282	6339	5491
	TA	0	0	0	780	2,41	-	-	3880	1312,65	28080,5	50892,17	47481,23	78205,88	59732
	ÜM	400	181	150	160	150	-	-	150	882,34	108313,19	174739,91	138763,85	195396,97	188034
Iğdır	ÇS	-	-	-	1	1	1	2	2	7	5	4	3	4	5
	TA	-	-	-	6207,50	6174,50	1962,4	1990,86	2023,86	243,12	115,72	124,79	34,57	46,82	15
	ÜM	-	-	-	616,5	466,20	5294	5353,65	10002,85	3543,65	478,51	607,21	691,53	869,10	278
Hakkâri	ÇS	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	4	-	14	-
	TA	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	58,25	-	32,30	-
	ÜM	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	118,05	-	94,05	-

ÇS: Çiftçi sayısı (Adet) TA: Toplam organik alanlar (Hektar) ÜM: Organik üretim miktarı (Ton)

Kaynak: (URL-6, 2017).

2.2.5.7. Güneydoğu Anadolu Bölgesi

Güneydoğu Anadolu Projesi sayesinde (GAP), Güneydoğu Anadolu Bölgesi yılın her mevsiminde çeşitli ürünler yetiştirilmeye uygun hale gelmiştir. Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nde bitkisel üretim için 3.212.086 hektar uygun alan bulunmaktadır. Bu bölgede üretilen organik ürün çeşitleri; pamuk, sert kabuklu meyveler, soya, nar, ayçiçeği, yağlı tohumlar ve hububat ürünleri şeklindedir. Ayrıca bölgedeki doğal dengenin fazla bozulmamış olması ve yüksek rakımlı doğal otlaklı yaylaların varlığı, bölgede organik arıcılık için de önemli bir cazibe konumundadır (URL-8, 2016).

Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nde yer alan tüm illerde organik tarım için uygun arazi bulunmakta, fakat arazilerin bir kısmı mayınlı alan durumundadır. Mayınlı alanların uzun süre kullanılmamış olması, herhangi bir kimyasal ilaç yada gübre kalıntısına maruz kalmamış olması, bölgenin organik tarım için avantajlı olduğunu göstermektedir. Mayınlı bölgelerin mayınlardan arındırılıp üretime açılması, bölge açısından önemli durumdur (Çetinkaya, Kendal ve Sayar, 2013: 196).

Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nde 9 il yer almaktadır. Bu illere ait veriler 2002-2015 dönemi ile değerlendirildiğinde Siirt ve Şırnak İlleri hariç diğer yedi ilde organik tarım yapıldığı görülmektedir. 2002-2015 dönemi boyunca Şanlıurfa ilinin gerek çiftçi sayısı, gerek organik tarım alanı gerekse de organik ürün miktarı bakımından bölgede lider konumda olduğu göze çarpmaktadır. Bunu Adıyaman ve Gaziantep illeri takip etmektedir. Siirt ve Şırnak ilinde hiç organik tarım yapılmadığı göz önünde bulundurulursa, bölgenin en düşük çiftçi sayısı Batman iline aittir. Çiftçi sayısının en fazla olduğu il ise Diyarbakır'dır. Bölgenin en yüksek organik üretim miktarı 2008 yılında Şanlıurfa'da gerçekleşmiştir. Şanlıurfa aynı zamanda bölgenin en büyük organik tarım alanına sahip ilidir (Tablo 18).

Tablo 18: Güneydoğu Anadolu Bölgesi organik tarım verileri (2002-2015)

İller	KOD	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Gaziantep	ÇS	5	-	7	19	45	47	51	68	73	70	71	69	69	67
	TA	178,98	-	2426,5	2415,8	1366,92	623,34	1019,69	3524,39	4016	3690,29	1389,11	1723,53	2036,60	2208
	ÜM	651,50	-	7792,5	8681,98	8434,6	3793,87	5122,22	4575,18	4078,9	8761,74	6799,34	5967,86	3989,89	4414
Kilis	ÇS	-	-	-	14	-	-	-	-	-	2	46	91	129	171
	TA	-	-	-	56,87	-	-	-	-	-	16,12	290,76	960,48	1359,12	1759
	ÜM	-	-	-	87,75	-	-	-	-	-	124,76	1266,67	2647,03	1821,75	420
Adıyaman	ÇS	13	36	35	11	14	73	29	52	49	76	54	70	94	81
	TA	202,40	108,5	63,84	48,8	1992,4	1025,3	1398,17	2256,76	1327,34	1402,89	355,63	372,79	446,90	541
	ÜM	556	435,47	263	206,15	5492,5	4072,88	6724,78	6559,81	3047,89	4211,98	1404,83	1284,37	2333,02	3370
Şanlıurfa	ÇS	101	221	139	13	33	51	53	27	63	180	288	213	231	225
	TA	20493,40	18332,6	15947,9	15934,3	18508,9	19328,03	23597,4	2123,02	2696,33	7645,15	13220,81	10054,89	10661,52	9222
	ÜM	47332,30	59542,6	54042,54	64292,20	84039,95	73578	97703,17	10383,82	14864,33	41131,04	57590,8	42439,99	42649,93	38317
Diyarbakır	ÇS	-	-	-	-	1	1	-	28	27	30	63	33	224	299
	TA	-	-	-	-	180,45	132,52	-	356,48	177,29	255,06	1961,28	268,25	801,51	1912,
	ÜM	-	-	-	-	779	391	-	777,47	691,15	237,01	5316,39	293,57	2790,36	1329
Mardin	ÇS	1	1	3	3	3	5	19	35	33	30	39	26	34	25
	T.A	310	310	525	525	525	726,08	1384,14	1450,41	1275,97	181,37	1493,92	832,94	1081,26	1156
	Ü.M	1040	1040	2050	1972	2339	2957	7248,65	8954,58	8276,78	6714,83	12446	7990,90	3326,65	5484
Batman	ÇS	-	-	-	-	-	1	1	6	7	6	12	7	13	13
	TA	-	-	-	-	-	221,4	374,33	338,69	388,60	77,01	439,31	337,12	662,75	652
	ÜM	-	-	-	-	-	991	1336	1519,76	1480,20	118,4	1593,6	631,40	1769,53	1632
Siirt	ÇS	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	TA	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	ÜM	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-

Tablo 18: (devam ediyor).

İller	KOD	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Şırnak	ÇS	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	TA	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	ÜM	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-

ÇS: Çiftçi sayısı (Adet) TA: Toplam organik alanlar (Hektar) ÜM: Organik üretim miktarı (Ton)

Kaynak: (URL-6, 2017)

BÖLÜM III

BARTIN'DA ORGANİK TARIMIN EKONOMİK BOYUTU

Bartın'da organik tarım uygulamalarına geçmeden önce çalışma alanıyla ilgili olduğu için Bartın ili hakkında genel bilgi verilmesi yerinde olacaktır.

3.1. Bartın İli Hakkında Genel Bilgi

Bartın, Türkiye'nin Batı Karadeniz Bölgesi'nde yer alan bir kıyı kentidir. Bartın adı, "Bartın Çayı" (eski adı Parthenios)'ndan almıştır. XVII. yüzyılda Bartın'dan geçen Evliya Çelebi, buradan gemilerle İstanbul'a ve başka yerlere kereste ve ticari eşyalar gönderildiğini kaydetmektedir (Tuncel 1992: 87-88). Tarihin farklı evrelerinde değişik devletlerin hâkimiyetine kalan Bartın, Fatih Sultan Mehmet'in H.864/M.1460 yılında Amasra'yı fethetmesiyle Osmanlı topraklarına kesin olarak katılmıştır (Uzunçarşılı 1977: 49).

Kastamonu Vilayetine bağlı olduğu dönemde bölgenin Pazaryeri ve Oniki Divan adıyla bilinen Bartın, 1991 yılında il statüsüne kavuşmuştur (T.C Bartın Valiliği, 2016:8).

Bartın ilinin nüfusu, 2015 Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi sonuçlarına göre 190.708 kişi olarak tespit edilmiştir. Nüfusun 77.827'si il ve ilçe merkezlerinde ikamet ederken, 112.881'i belde ve köylerde ikamet etmektedir. Bu durumda şehirde yaşayanların oranı %41 iken, köyde yaşayanların oranı %59'dur. Sadece il merkezinin nüfusu ise 66.091 kişidir. İl nüfus yoğunluğuna göre km² başına 82 kişi düşmektedir. Bartın'da toplam 4 ilçe, 8 belediye, 47 mahalle ve 265 köy bulunmaktadır. Nüfus ve yüzölçümü kriterlerine göre Bartın'ın en büyük ilçesi Merkez ilçe iken en küçük ilçe Kurucaşile'dir. Diğer iki ilçe Amasra ve Ulus ilçeleridir (T.C Bartın Valiliği,2016:256).

Batı Karadeniz Bölgesi'nde denizden 12 km içerde yer alan Bartın; gerek tarihi, gerek turistik, gerekse de doğal güzellikler yönünden çeşitli özellikler içermektedir. Bartın ili, doğusunda Kastamonu, batısında Zonguldak, Kuzeyinde Karadeniz, Güneyinde ise Karabük ili ile sınır komşusudur. Bartın, 32° 22' doğu boylamları ile 41° 40' kuzey enlemleri arasında bulunmaktadır. Ülke topraklarının %0,3'ünü kaplayan Bartın'ın yüzölçümü 2143 km²'dir. Ayrıca Karadeniz'de 59 km'lik sahil şeridinde sahiptir (Yılmaz ve diğ.,2011:3)

Bartın coğrafyasına yazları sıcak, kışları serin geçen ılıman bir iklim hakimdir. Denize kıyısının oluşu ve dağların kıyıya paralel uzanması, genellikle kıyı kesim üzerinde sıcaklık farklarının azalmasına ve nem oranının artmasına yol açmaktadır (Takım, 2011:162).

3.2. İlin Tarımsal Yapısı

Batı Karadeniz Bölgesi'nin verimli ovalarına sahip olan Bartın ilinde tarımsal alanlar ve işletmeler küçük ve parçalı bir yapıya sahiptir (Bartın İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü, 2007, s. 38). Ayrıca Bartın'daki toprakların yamaç toprağı niteliğı taşıması toprak karakteri ve iklim bakımından bahçe tarımına uygun olduğunu göstermektedir. Bartın'da iklim özelliklerine göre pek çok ürün yetişmekte olup bunların bir kısmı açıkta, bir kısmı seralarda yetişmektedir (Aşcıoğlu, 2001, s. 18). Bartın ilinde tarım ve hayvancılık önemli bir gelir kaynağıdır. Ayrıca ormancılık ve balıkçılık kayda değer oranda gelişme göstermiştir. İlde daha çok tahıl üretimi yapılmaktadır. Tahıl tarımı, buğday, arpa, yulaf ve Mısır'dan oluşmaktadır (Arslan ve Takım, 2013:138).

Bartın ilinde araziler farklı nitelikte dağılış göstermektedir. Bartın'ın, coğrafyası gereğı ormanlık alanlarla kaplı olmasından dolayı arazi niteliğı en fazla olan kısım ormanlık-fundalık alanlardır. Daha sonra arazi dağılımları büyüklük açısından tarım arazisi, tarım dışı arazi ve mera arazisi olarak sıralanmaktadır. Bartın ili arazi dağılımı Tablo 19'da verilmiştir.

Tablo 19: Bartın ili arazi dağılımı.

Arazinin niteliğı	Alanı(da)	Oranı(%)
Orman-Fundalık	1.378.047	62,07
Tarım Arazisi	687.324	30,96
Mera Arazisi	12.845	0,58
Tarım Dışı Alan	141.784	6,39
TOPLAM	2.220.000	% 100

Kaynak: (Bartın Valiliğı İl Gıda Tarım ve Hayvancılık Müdürlüğü, 2016: 13)

Tablo 19’da 2.220.000 dekarlık arazi varlığına sahip olan Bartın’da toplam alanın %62,07’sini ormanlık ve fundalık alanlar oluşturmaktadır. Ormanlık ve fundalık alanların büyüklüğü 1.378.047 dekadır. Toplam arazilerin %30,96’sını ise tarım arazileri oluşturmaktadır. Tarım arazilerinin büyüklüğü 687.324 dekar iken tarım dışı alanlar 141.784 dekadır. Bu büyüklük toplam tarım arazilerinin %6,39’una tekabül etmektedir. Arazi niteliği bakımından en düşük yüzdeye sahip olan kısım %0,58 ile mera arazileridir. Mera arazilerin büyüklüğü 12.845 dekadır.

Bartın’da fındık, çilek, yem bitkileri, hububat, sebze ve meyveler bitkisel üretim alanında yetiştirilen ekonomik değere sahip temel ürünlerdir. Bu ürünlerin üretimi için ayrılan tarım alanı 687.324 dekadır. 687.324 dekarlık alan içerisinde 140.00 dekar kullanılmayan tarım alanı bulunmaktadır. Özellikle tarım arazisinin yapısı aşağıda ayrı bir tablo olarak verilmiştir.

Tablo 20: Bartın tarım arazisi dağılımı.

Tarım Arazinin Niteliği	Alanı (Da)	Oranı (%)
Tarla Arazisi	298.078	43,37
Meyvelik Arazisi	73.604	10,71
Sebzelik Arazisi	17.385	2,53
Kullanılan Tarım Alanı Toplam	389.067	56,61
Çayır Alanı (Özel)	158.257	23,03
Kullanılmayan Tarım Alanı	140.00	20,06
Toplam	687.324	100

Kaynak: (Bartın Valiliği İl Gıda Tarım ve Hayvancılık Müdürlüğü, 2016: 14).

Tablo 20’de toplam tarım arazilerinin alanı 687.324 hektardır. Bunun 298.078 hektarı tarla arazisi, 73.604 hektarı meyvelik ve 17.385 hektarlık kısmı sebzelik arazidir. Tarım arazileri içerisinde en yüksek pay %43,37’lik oranla tarla arazisine aitken en düşük pay %2,53 oranla ile sebzelik araziye aittir. Toplamda 687.324 dekarlık tarım arazisi alanının %20,06’sı kullanılmamaktadır. Kullanılan tarım arazisi %56,61 iken geriye kalan %23,03’lük kısım çayır alanına aittir.

3.3. Bartın'da Tarım Sektörünün Yeri

Bartın ilinde 2014 yılında toplam tarımsal üretim değeri 473,34 Milyon TL'dir. Türkiye'nin tarımsal üretim değeri ise 187,29 Milyar TL'dir. Bu durumda ilin, ülke tarımsal değerine oranı % 2,5'dur. Bartın ilinde tarımsal desteklerden yararlanan çiftçi, yatırımcı sayısı ve bunlara sağlanan destekler, teşvikler yıldan yıla artış göstermektedir. Tarıma sağlanan desteklerle verimliliğin artması, çiftçi ve yatırımcılara rekabet üstünlüğünün sağlanmasının yanında tarım sektörünün emek yoğun yapıdan sıyrılıp teknolojik sektöre dönüştürülmesi hedeflenmektedir (Bayram ve diğ., 2015: 188-189).

Tablo 21: Bartın İlinde Bazı Sektörlerin Cari Fiyatlarla Sektör Payları ve Gelişme Hızları.

Sektör Payı									
	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000
Tarım	33,2	29,7	24,9	30	33	26,7	26,7	24	23,5
Sanayi	20,2	19,3	30,4	26,4	15,4	15,3	9,7	10,5	9,7
İnşaat	5,2	11,5	8,7	6,3	7,8	10,9	7,5	6,8	6,2
Ticaret	7,9	7,1	7	7,3	7,9	8	7,6	6,9	7,6
Ulaştırma	7,8	7,6	9	10,9	14	18,1	24,8	24,7	28
Gelişme Hızı									
Tarım		83,7	80	148,8	76,2	51,9	81,1	36,6	50,5
Sanayi		95,2	239,1	75,1	-4,5	87,5	14,8	63,6	41,8
İnşaat		349,9	63,8	45,9	101,3	163,8	23,8	32,2	38,5
Ticaret		85,9	110,4	111,6	76,1	89,9	72,3	38,8	68,4
Ulaştırma		101,4	154,2	143,7	110,6	142	147,5	51,8	74,1

Kaynak: (T.C Bartın Valiliği, 2008).

Bartın ilinde tarım, orman ve balıkçılık alanlarında faaliyet gösteren kişi sayısı 69.165'tir. Bu değer, Bartın ilinin istihdamdaki nüfusun %71,3'ünü oluşturmaktadır. Bu oranın %63'ünü kadın nüfus oluştururken, %37'sini erkek nüfus oluşturmaktadır. Bartın ilinde tarım sektörünün istihdam ettiği nüfus göz önünde bulundurulduğunda, tarım sektörü Bartın'ın en önemli sektörü olarak görülmektedir. İstihdamdaki bu önemli payına rağmen Bartın tarımının GSYİH'daki il sektörel yeri 1993 yılında %29,7, gelişme hızı ise 83,7 iken, 2000 yılına gelindiğinde sektör payı %23,5'e, gelişme hızı ise 50,5'e düşmüştür (Tablo 21) (T.C Bartın Valiliği, 2008).

3.4.Bartın'da Organik Tarımın Gelişim Süreci

Gıda Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı'nın 1997 yılından itibaren yürütmeye başladığı 2012A020070 nolu Organik Tarımın Yaygınlaştırılması ve Kontrolü Projesi, 2016 yılı itibari ile 50 ilde uygulanmaktadır. Bu illerden bir tanesi de Bartın'dır. (<http://www.tarim.gov.tr>, 2016). Bartın'ın organik tarım ile tanışması 2009 yılında Bartın İl Gıda Tarım ve Hayvancılık Müdürlüğü bünyesinde hazırlanan Sürdürülebilir Organik Ahududu ve Böğürtlen Tarımının Yaygınlaştırılması ve Eğitimi Projesi ile gerçekleşmiştir. Bakanlığın 2012A020070 nolu projesi kapsamında hazırlanan bu alt projenin bütçesi 2009 yılı Mayıs ayında bakanlığa sunulmuştur. Bakanlığın da uygun gördüğü bu proje Maliye Bakanlığı'na sunulmuş ve bütçelenmesi gerçekleşmiştir. Gıda Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı'na aktarılan bütçe bir yıl sonra Bartın İl Gıda Tarım ve Hayvancılık Müdürlüğüne aktarılmıştır. 2009 yılında eğitim faaliyetleri ile başlayan proje, asıl amacı ile 2010 yılında uygulanmaya başlamıştır.

Bartın ili organik üretime ilk olarak; Bakraçboz, Sipahiler, Drazlar, Döngeller, Hoca ve Ağa köyleri olmak üzere 6 köyde başlamıştır. Köylerde organik üretime başlayacak olan toplam 20 adet üretici, sertifikasyon sürecinin başlamasının ardından organik üretime geçmiştir. Üretim süreci boyunca çiftçilere, il müdürlüğü elemanları tarafından teknik destek sağlanmıştır. Bu destek projenin önemli kısmını oluşturmaktadır. Çünkü üretimden elde edilecek olan başarı, projenin başarısını doğrudan etkilemektedir. Diğer bir önemli husus ise üreticilerin organik ahududu ve böğürtlen yetiştiriciliği yaparken, organik tarım ilkelerini göz önünde bulundurarak üretim faaliyetlerine devam etmesini sağlamaktır.

Bölgede bu şekilde başlayan organik tarım kapsamında, organik ahududu ve organik böğürtlen yetiştiriciliği konularında üreticilerin bilgi ve becerilerin artırılması, çiftçilerin organik tarım konusunda eğitilmesi, aileler için gelir yaratıcı etki sağlamıştır. Üreticilerin organik tarım konusunda örgütlenmiş olması sertifikasyon masraflarını en aza indirmiş ve üreticilerin kazançları artmıştır. Bu durumun diğer çiftçilere de örnek olacağı düşünülmüş, bölgede organik tarıma olan ilginin artması sağlanmıştır. Üretici sayısı birlikte üretim alanlarının artması, organik ürün miktarını arttıracığı ve bu artışın organik ürün işleyen tarımsal sanayinin artışını sağlayacağı, sonuçta ticari sürdürülebilirliği devamlı kılacağı düşünülmektedir (Bartın İl Gıda Tarım ve Hayvancılık Müdürlüğü,2016).

3.4.1. Bartın'da Organik Tarımın Uygulanma Yöntemi

Organik tarım, sözleşmeye dayalı bir tarım yöntemi olduğu için kontrol ve sertifikasyon, bu üretim yönteminin en önemli unsurudur. Bireysel sözleşme, grup sözleşmesi ve ihalelerle yapılan sözleşme şeklinde üç tane sözleşme çeşidi vardır. Bartın'da uygulanan, Sürdürülebilir Organik Ahududu Ve Böğürtlen Tarımının Yaygınlaştırılması ve Eğitimi Projesi kapsamında üretim yapan çiftçilerin sözleşmeleri, ihale şeklinde yapılmaktadır. Kontrol ve sertifikasyon için birkaç şirketten fiyat istenmekte ve uygun fiyatı kabul eden şirket ile anlaşma sağlanmaktadır. Bartın'da projenin ilk yıllarında, ORSER Kontrol ve Sertifikasyon Limited Şirketi ile yürütülen kontrol ve sertifikasyon faaliyetleri 2015 yılında, EKOTAR Ekolojik Tarım Ürünleri Üretim Kontrol Sertifika Sanayi ve Ticaret Limited Şirketi ile devam etmiş ve 2016 yılında ise LİKYA Organik Uluslararası Organik Ürünler Kontrol ve Sertifikasyon Hizmetleri Limited Şirketi ile anlaşma sağlanmıştır.

14 Nisan 2016 tarihinde çiftçilerle LİKYA Organik Uluslararası Organik Ürünler Kontrol ve Sertifikasyon Hizmetleri Limited Şirketi arasında sözleşmeler imzalanmıştır. Bu sözleşmenin amacı; Resmi Gazete'de yayınlanan yürürlükteki 03.12.2004 tarih ve 25659 sayılı "Organik Tarım Kanunu" ile 18 Ağustos 2010 tarih ve 27676 sayılı "Organik Tarımın Uygulanması ve Esaslarına İlişkin Yönetmelik" çerçevesinde LİKYA ORGANİK tarafından gerçekleştirilecek, organik tarım ve sertifikasyon faaliyetlerine dahil müteşebbislerin sertifikalandırılması, organik tarım sertifikasının temin ve kullanım şartının müteşebbis tarafından kabul edilen organik tarım kontrol ve sertifikasyon ücretinin belirlenmesidir. (Likya Organik,2015).

3.4.2. Bartın'da Organik Tarım Teşvikleri ve Projeler

Bartın ilinde, organik tarım henüz yeni başlamış olmasından dolayı çok fazla proje mevcut değildir. Bartın'da 2009 yılında başlayan ve organik tarım alanında uygulanan ilk ve tek proje Sürdürülebilir Organik Ahududu ve Böğürtlen Tarımının Yaygınlaştırılması ve Eğitimi Projesi'dir. Bu proje kapsamında, organik üretimde bulunmak isteyen üreticilere birim alandan daha yüksek gelir sağlamaları amacıyla organik ahududu ve böğürtlen ürünü sunulmaktadır. Bu ürünlerin doğada hazır bulunmaları, üreticilerin organik tarım konusunda bilinçsiz olmasının dezavantajını da ortadan kaldırmaktadır.

Projenin hedef grubunu çiftçiler oluşturmaktadır. Çiftçiler, başlangıçta tarımsal üretim teknikleri, modern sulama teknikleri, organik tarım uygulamaları gibi konularda yeterli bilgi düzeyine sahip değildirler. Bu proje ile geleneksel tarım yöntemleriyle, tarımsal faaliyetlerini sürdüren dar gelirli ailelere ek gelir sağlamak ve istihdam olanağı sağlayarak gelir düzeylerini arttırmak hedeflenmektedir.

Hedef grubundaki üreticiler projeden önce, doğadan topladığı ürünleri işleyip(Reçel, Marmelat v.b.) Bartın iline has Kadınlar Pazarında¹ satmakta ve gelir elde etmektedir. Doğadaki böğürtleni işleyip ek gelir sağlama düşüncesi ve becerisine sahip bölge çiftçisine, geçimlerini daha iyi sağlamak için il ekolojisine uygun organik ahududu ve böğürtlen yetiştiriciliği yaptırmak daha uygun olmaktadır. Bu amaç kapsamında Bartın ilinde organik ahududu ve böğürtlen, proje kapsamına alınmış bulunmaktadır.

Proje kapsamında üretime katılacak olan çiftçilere, organik ürün fidanı dağıtımı yapılmıştır. Proje ilk olarak eğitim faaliyetleri ile başlamıştır. 2009 yılında 3 adet demonstrasyon uygulaması yapılmıştır. Demonstrasyon bahçesi kurulacak çiftçilerin belirlenmesi için, organik üretim konusunda arazi şartları uygun olan çiftçiler tespit edilerek, söz konusu demonstrasyon bahçe tesisi için üretim metaryelinin dağıtımı gerçekleştirilmiştir. Bu amaç için, seçilecek çiftçiler arasında bilgi edinme gayreti taşıyan, ilgili sabırlı ve diğer çiftçilere öncülük edecek kabiliyete sahip, yeniliklere her zaman açık olan ve en önemlisi de organik tarım yapmaya istekli çiftçiler arasından, önder çiftçi seçme metodu uygulanmıştır. Fidan dağıtımı, 2010 yılında böğürtlen ve ahududu meyveleri ile başlamış olup, ilerleyen yıllarda kivi ve kızılıklık meyvesi de eklenerek devam etmiştir. Proje kapsamında dağıtılan fidan sayıları tablo 22’de verilmiştir(Bartın İl Gıda Tarım ve Hayvancılık Müdürlüğü,2016).

Proje kapsamında yıllar itibari ile dağıtılan fidan sayıları şekildeki gibidir. Proje 2009 yılında başlamış olmasına rağmen, fidanlar 2010 yılından itibaren dağıtılmaya başlanmıştır. Bunun sebebi, 2009 yılında çiftçilere eğitim verilmiş ve proje çiftçi eğitimleri

¹ 17. yüzyılda Bartın’a uğrayan Evliya Çelebi tarafından Cumartesi günleri kurulduğu öne sürülen, 18. yüzyılın başlarında ise Uluslu İbrahim Hamdi’nin Atlas adlı eserinde de aynı şekilde Cumartesi günleri kurulduğu dile getirilen pazar daha sonraları geleneksel hale gelmiş Salı ve Cuma günleri Kadınlar Pazarı(Galla Bazarı) olarak kurulmaya başlanmıştır. Yaklaşık 200 yıldır varlığını devam ettiren Kadınlar Pazarında taze ve organik ürünler bulunmakta ve gerek ürün çeşitliliğinin çok olması gerekse müşterilerin satıcılarla pazarlık yapma imkânının olması kadınlar pazarını çekici kılmaktadır. Bu sebeplerden dolayı Bartın’da yaşayan halkın çoğu alışveriş için Kadınlar Pazarını tercih etmektedir (Koday ve Çelikoğlu, 2011: 247).

ile başlamıştır. 2010 yılında, 3600 böğürtlen ve 700 ahududu fidanı dağıtılmıştır. 2011 yılında, 1600 böğürtlen 1900 ahududu fidanı dağıtılmıştır. 2012 yılına gelindiğinde, böğürtlen ve ahududu meyvesine kivi de eklenmiş bu kapsamda 700 adet kivi fidanı dağıtılmıştır. 2013 yılında dağıtılan fidanlara kızılçık fidanı da eklenmiş, böğürtlen ahududu ve kivi fidanına ek olarak 50 adet kızılçık fidanı çiftçilere dağıtılmıştır. Son olarak 2015 yılında 600 kivi fidanı ve 250 kızılçık fidanı dağıtılmıştır(Tablo 22).

Tablo 22: Bartın’da uygulanan proje kapsamında dağıtılan fidan sayısı.

Yıllar	Dağıtılan Fidan Sayısı(adet)				Sonuç Ve Metot Demonstrasyon Sayısı
	Böğürtlen	Ahududu	Kivi	Kızılçık	
2009	-	-	-	-	3 Demonstrasyon
2010	3600	700	-	-	2 Demonstrasyon
2011	1600	1900	-	-	2 Demonstrasyon
2012	700	700	-	-	3 Demonstrasyon
2013	2000	1500	700	50	4 Demonstrasyon
2014	2340	700	380	200	4 Demonstrasyon
2015	-	-	600	250	2 Demonstrasyon

Kaynak: (Bartın İl Gıda Tarım ve Hayvancılık Müdürlüğü, 2016: 35).

Kısaca; 2010 yılından 2015 yılına 5 yıllık dönemde, proje kapsamında farklı fidanlara ait olmak üzere toplamda 17920 adet fidan dağıtılmıştır. Bunların 10240 kadarı böğürtlen, 4800’ü ahududu, 2380’i kivi ve 550’si kızılçık fidanından oluşmaktadır.

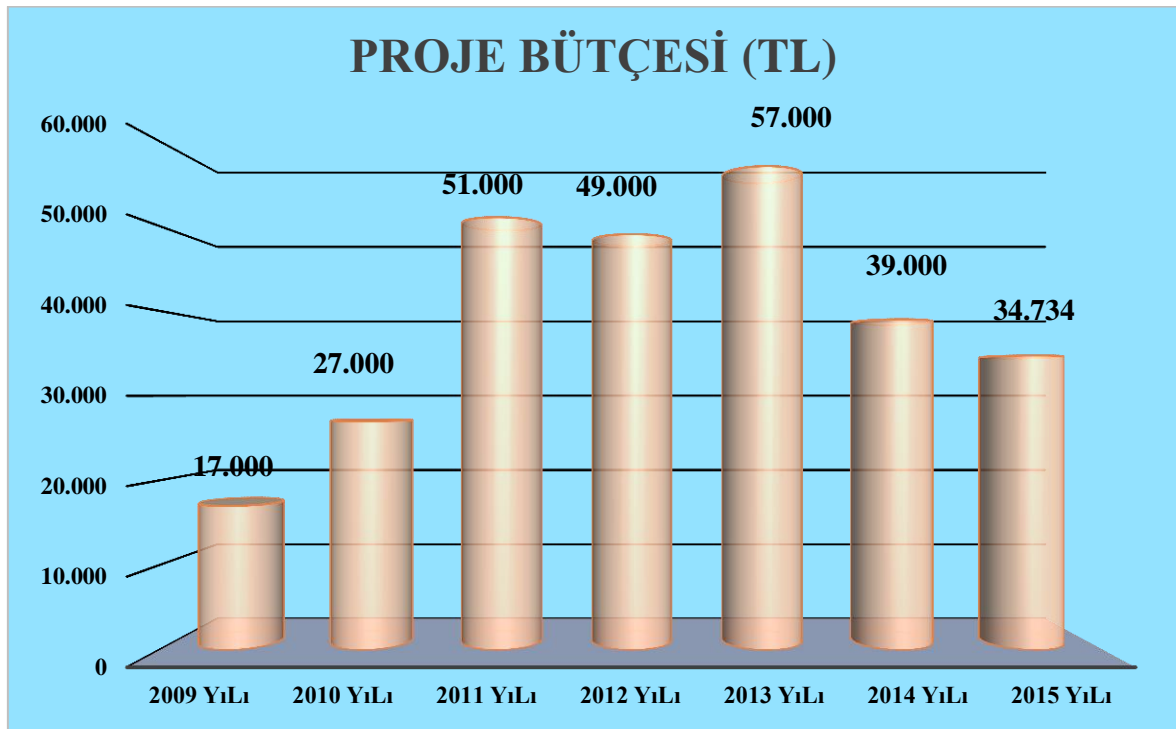
3.4.2.1.Projenin Hedef Grubu

Projenin hedef kitlesi genel ve özel amaçlar doğrultusunda; Bartın iline bağlı Sipahiler, Bakraçboz, Drazlar, Döngeller, Hoca ve Ağaköylerinde ikamet eden çiftçiler ve bölgede organik tarımla ilgili gerekli eğitimlere katılmış ve organik tarıma gönül vermiş çiftçilerdir. Özellikle proje kapsamında demonstrasyon uygulamalarında Sipahiler, Bakraçboz, Drazlar, Döngeller, Hoca ve Ağaköy’leri seçilmiştir. Bunun nedeni; Hoca köy’de projenin 2009 yılında başlatılmış olması ve Hoca köyde bir adet köy derneği,

Ağaköy’de ise Hasanköyü de kapsayan bir kooperatifin yer almasıdır (Bartın İl Gıda Tarım ve Hayvancılık Müdürlüğü,2016).

3.4.2.2. Proje Bütçesi

Gıda Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı’nın 1997 yılından itibaren yürütmeye başladığı 2012A020070 nolu Organik Tarımın Yaygınlaştırılması ve Kontrolü Projesi kapsamında, Bartın İl Gıda Tarım ve Hayvancılık Müdürlüğü bünyesinde hazırlanan, Sürdürülebilir Organik Ahududu ve Böğürtlen Tarımının Yaygınlaştırılması ve Eğitimi Projesinin bütçesi, yıllar itibari ile şekildeki gibidir (Şekil 6). Proje bütçesi yıllar itibari ile farklılık göstermekte ve son yıllarda ise azalış göstermektedir. Bu durumun sebebi; Türkiye genelinde organik tarımsal üretim için ayrılmış belli bir bütçe bulunmaktadır. Bu bütçe organik tarımsal üretim yapan illere dağıtılmaktadır. Son yıllarda organik tarım yapan il sayısı arttığı için Bartın ilinin organik tarımsal üretime ayrılan bütçeden aldığı pay da azalış göstermektedir.

Şekil 6: Yıllar itibari ile Bartın ili organik tarım bütçesi (Bartın İl Gıda Tarım ve Hayvancılık Müdürlüğü, 2016: 35).

2009 yılında 17.000 TL bütçe ile başlayan proje, yıllar itibari ile farklı rakamlarla bütçelenmiştir. En yüksek bütçenin en yüksek rakamı 57.000 TL ile 2013 yılına aittir. 2013 yılından itibaren azalış gösteren proje bütçesi 2015 yılında 34.734 TL'ye düşmüştür (Şekil 6).

3.4.2.3. Proje Kapsamında Çiftçilere Verilen Eğitimler

Organik tarım konusunda kaynaklarının daha verimli kullanılması ve projenin daha randımanlı sonuçlar doğurması açısından, üreticilerin bilinçlendirilmesi son derece önemli bir husustur. Bu kapsamda 2009 yılından itibaren çiftçilere eğitimler vermeye başlanmıştır. Buna göre toplam 1477 çiftçiye eğitim verilmiştir.

Tablo 23: Bartın'da uygulanan proje kapsamında verilen eğitimler.

Yıllar	Eğitim Sayısı	Eğitime Katılan Çiftçi Sayısı
2009	8	151
2010	8	234
2011	5	123
2012	5	106
2013	9	247
2014	12	324
2015	14	292
Toplam	61	1477

Kaynak: (Bartın İl Gıda Tarım ve Hayvancılık Müdürlüğü, 2016).

2009 yılında çiftçi eğitimleri ile başlayan proje kapsamında, yıllar itibari ile verilen eğitim sayıları ve eğitime katılan çiftçi sayıları Tablo 23'te verilmiştir. 2009 yılında başlangıç yılı olarak 151 çiftçiye eğitim verilirken, 2015'de bu sayı 292'ye çıkmıştır. 2009'dan 2015'e 7 yıllık dönemde, eğitim sayısı birlikte çiftçi sayısında da bazı yıllar hariç düzenli bir artış olmuştur (Tablo 23).

3.4.2.4. Projenin Hedefleri

Bartın ilinde iş imkânları kısıtlı olduğundan köyden kente göç olayına sıkça rastlanmaktadır. Geçim kaygısı, köylerde gelir sağlayamayan çiftçileri kentlere yönlentmektedir. Bartın ili göç olgusundan çok fazla etkilenen köylere sahiptir. Organik ahududu ve böğürtlen projesinin hedefinde kendilerine gelir sağlayamayan çiftçiler vardır. Bu proje ile birlikte çiftçilere, hem alternatif bir ürün sunulacak hem de geçimlerini sağlayabilecekleri ürünleri yetiştirme imkânı bulabileceklerdir. Bu doğrultuda geçim yükü hafiflemiş olan çiftçilerin, köylerden kentlere olan göçü kısmen engellenmiş olacaktır.

Yıllar itibari ile tarımsal üretimin her alanında kendini gösteren kadın çiftçiler, organik ahududu ve böğürtlenleri işleyerek, organik reçel ve organik marmelat gibi ticari değeri yüksek ürünlere dönüştürüp, daha yüksek kazançla pazarlayarak, aile bütçesine olan katkılarını arttırmış olacaklardır. Ayrıca, ilerleyen yıllarda mevcut hammadde arzının artması ile bölgede tarıma dayalı bir sanayileşme gelişimi sağlanmış olacaktır.

Sürdürülebilir kalkınma hedefleri doğrultusunda, tarım arazilerinin son derece verimli bir şekilde kullanılması, verimi arttırmak amacıyla tarımsal uygulamaların ve teknolojilerin iyileştirilmesi ve doğal kaynakların korunması gibi konularda gerekli tedbirlerin alınması gerekmektedir (Bartın İl Gıda Tarım ve Hayvancılık Müdürlüğü, 2016).

3.5. Bartın'da Organik Tarımın Mevcut Durum Analizi

Bartın'da, organik tarımsal üretime katılan köy ve çiftçi sayısı her yıl artış göstermektedir. 2015 yılında Bartın ilçelerine bağlı 23 köyde, sözleşme imzalayan 47 çiftçi tarafından organik üretim yapılmaktadır.

Tablo 24: Bartın ili organik tarım alanları (2015).

İlçesi	Beldesi	Köyü/Mahallesi	Çiftçi Sayısı
Ulus		Esel	2
Ulus		Hocaköy	5
Ulus		Ağaköy	3
Ulus		Balıca	3

Tablo 24: (devam ediyor)

Ulus		Aşağıçerçi	3
Ulus	Kumluca	Döngeller	2
Ulus	Kumluca	Kirsinler	3
Ulus	Kumluca	Kıyıklar	1
Ulus	Abdipaşa	Kalecik	1
Ulus	Abdipaşa	Derecik	1
Merkez		Akpınar	1
Merkez		Sipahiler	4
Merkez		Gürgenpınarı	1
Merkez		Güzelcehisar	4
Merkez		Budakdüzü	2
Merkez		Arıönü	2
Merkez	Kozcağız	Bakraçboz	2
Merkez	Kozcağız	Drazlar	1
Merkez	Kozcağız	Bedil	2
Merkez	Hasankadı	Mahallesi	1
Amasra		Cumayanı	1
Amasra		Kocaköy	1
Kurucaşile		Paşahılar	1
Toplam		23	47

Kaynak: (Bartın İl Gıda Tarım ve Hayvancılık Müdürlüğü, 2016).

2015 yılı itibari ile Bartın ilinde ve ilçelerinde organik tarımsal üretim yapan çiftçiler ve bağlı buldukları köyler Tablo 24'deki gibidir. Bartın ili ve ilçelerine bağlı 4 belde ve 23 köyde toplamda 47 çiftçi tarafından organik üretim yapılmaktadır.

Tablo 25: İlçeler bazında organik tarım verileri (2015).

	Köy Sayısı	Çiftçi Sayısı	Ahududu(m ²)	Böğürtlen(m ²)	Kivi(m ²)	Kızılcık(m ²)
Merkez	10	20	5125	22032	37253	3000
Amasra	2	2	0	0	3200	0
Kurucaşile	1	1	750	0	0	1200
Ulus	10	24	9450	17404	0	2000
Toplam	23	47	14125	39436	40453	6200

Kaynak: (Bartın İl Gıda Tarım ve Hayvancılık Müdürlüğü, 2016).

İlçeler bazında organik tarım verileri incelendiğinde, Merkeze bağlı 10 köyde 20 çiftçi tarafından 5125m²'lik alanda ahududu, 22032 m²'lik alanda böğürtlen, 37253m²'lik alanda kivi ve 3000m²'lik alanda ise kıızılcık meyvesi yetiştirilmektedir. Amasra ilçesinde ahududu, böğürtlen ve kıızılcık üretilmezken 2 köyde 2 çiftçi tarafından toplamda 3200m²'lik alanda sadece kivi yetiştirilmektedir. Amasra ile benzer bir şekilde, Kurucaşile ilçesinde de 1 çiftçi organik tarım ile uğraşmaktadır. Bu ilçede üretilen tek organik ürün ise ahudududur (750m²). Ulus ilçesinde 10 köyde 24 çiftçi tarafından üretilen ürünler arasında kivi bulunmazken, 9450m²'lik alanda ahududu 17404 m²'lik alanda böğürtlen ve 2000m²'lik alanda kıızılcık üretilmektedir. İlçeler bazında toplam 23 köyde 47 çiftçi organik üretim yapmakta ve üretim için ayrılan arazilerin en büyük kısmı kiviye en küçük kısmı ise kıızılcık meyvesine ayrılmıştır (Tablo 25).

Projenin başarısı, ürünün yetiştirilip pazarlanmasına bağlıdır. Bu sebeple, proje kapsamında üretilen organik ürünlerin pazarlanması için Bartın İl Gıda Tarım ve Hayvancılık Müdürlüğü bazı kuruluşlara aracılık etmektedir. Bartın'da, yerli Şanver Helva Şekerleme İmalat Sanayi Limited Şirketi üretilen organik ürünlerin bir kısmını işleyip reçel ve marmelat yapmak için üreticilerden tedarik etmektedir. Üreticilerin bir kısmı ise ürünlerini semt pazarlarında satmayı daha karlı görmektedirler (Bartın İl Gıda Tarım ve Hayvancılık Müdürlüğü,2016). Proje kapsamında üretilen ürünler ve miktarları Tablo 26'deki gibidir.

Tablo 26: Bartın’da üretilen organik ürün miktarı (2012-2015).

	Böğürtlen	Ahududu
2012	5 Ton	500 Kg
2013	8 Ton	1 Ton
2014	15 Ton	2 ton
2015	20 Ton	3 Ton
Toplam	48 Ton	5.5 Ton

Kaynak: (Bartın İl Gıda Tarım ve Hayvancılık Müdürlüğü, 2016).

2009 yılında başlayan Sürdürülebilir Organik Ahududu ve Böğürtlen Tarımının Yaygınlaştırılması ve Eğitimi Projesi meyvelerini 2012 yılında vermeye başlamıştır. 2011 yılında yetişen meyve miktarı çok az ve ancak çiftçilerin yiyecekleri kadardır. 2012 yılında 5 ton böğürtlen 500 kg ahududu, 2013 yılında 8 ton böğürtlen 1 ton ahududu, 2014 yılında 15 ton böğürtlen 2 ton ahududu ve 2015 yılında 20 ton böğürtlen 3 ton ahududu üretilmiştir. Görüldüğü gibi meyve miktarları her yıl artış göstermektedir. 2012 yılından sonra eklenen kivi ve kızılılık henüz ürün veremediği için kayıtlara yansımamıştır (Tablo 26).

BÖLÜM IV

TÜKETİCİ VE ÜRETİCİLERİN ORGANİK TARIMA İLİŞKİN TUTUM VE MEMNUNİYET DURUMLARININ ÖLÇÜLMESİ

4.1. Literatür

Türkiye’de organik tarımla ilgili genel olarak pek çok çalışma yapılmıştır. Ancak bunların organik tarımın ekonomik boyutu ile ilgili sayısı oldukça azdır. Kenanoğlu Bektaş ve Miran (2006), “*Manisa ve İzmir İllerinde Geleneksel ve Organik Çekirdeksiz Kuru Üzümün Karşılaştırmalı Analizi*” adlı çalışmalarında, geleneksel ve organik olarak üretimi yapılan çekirdeksiz kuru üzüm üretiminin bazı ekonomik kriterlere göre karşılaştırılmasını yapmışlardır. Çalışmanın sonucunda; organik üretimin brüt üretim değerinin ve brüt marjının geleneksel üretime göre daha yüksek olduğunu ve değişken masraflarının daha düşük olduğunu, buna karşın organik üretimde verimin daha düşük olduğunu saptamışlardır.

Bayram, Yolcu ve Aksakal’ın (2007), “*Türkiye’de Organik Tarım ve Sorunları*” adlı çalışmalarında, organik tarımla ilgili Türkiye’deki genel problemler tespit edilmiş ve Türkiye’nin gerek coğrafi açıdan büyük bir organik tarım potansiyeline sahip olduğu vurgulanmıştır. Tespit edilen problemlerin çözülmesi durumunda; ekonomi, istihdam, doğal dengenin korunması, göçün önlenmesi, sürdürülebilir hayvansal ve bitkisel üretim, iç pazarın büyümesi ve tüketicilerin sağlıklı beslenmesi bakımından çok büyük katkılar sağlayacağı kanısına varılmıştır.

Çobanoğlu ve Işın (2009) “*Organik kuru İncir Üreticilerinin Organik Tarım Sistemi Tercihini Etkileyen Kriterlerin Analitik Hiyerarşi Süreci ile Analizi*” adlı çalışmalarında, kuru incir üreticilerinin organik üretime geçmesinde etkili olan kriterleri analitik hiyerarşi sürecini analiz etmişlerdir. Çalışmanın sonucunda, üreticilerin tarım sistemi tercihlerindeki en önemli etken pazarlama kriteridir. İkinci sırada fiyat avantajıdır. Diğer önemli kriterler sırasıyla sürdürülebilir tarım-çevre verim ve maliyettir. Pazarlama, fiyat, maliyet, sürdürülebilirlik-çevre kriterlerine göre organik tarım ilk sırada, iyi tarım uygulamaları ikinci ve konvansiyonel tarım üçüncü sıradadır. Verim kriterine göre konvansiyonel tarım ilk sırada, iyi tarım uygulamaları ikinci ve organik tarım üçüncü sıradadır. Üretim sistemleri tercihi beş kritere göre değerlendirildiğinde 0,574 ile organik

tarımın ilk, 0,226 ile iyi tarım uygulamalarının ikinci ve 0,200 ile konvansiyonel tarımın üçüncü sırada olduğunu tespit etmişlerdir.

Özbağ (2010), “*Türkiye’de Organik Tarımın Ekonomik Analizi*” adlı doktora tez çalışmasında dünya ve Avrupa Birliği ülkelerinde organik tarım uygulamalarını ekonomik açıdan incelemiş, Türkiye’de organik tarımın mevcut durumunun, sorunların, Avrupa Birliği ve Amerika Birleşik Devletleri’nde yaşanan potansiyel gelişmelerin, Türkiye organik tarımına etkilerini analiz etmiştir. Çalışmanın sonucunda; Türkiye’nin dünya pazarında organik ürünlerde söz sahibi olabilmesi için organik işlenmiş ürünlerde dünya pazarına girmesi gerektiğini ancak bu durumda rekabet avantajının Türkiye’nin eline geçeceğini ve bunun için tüketicilerin bilinçlendirilmesi gerektiği ortaya konulmuştur.

Karabaş ve Gürler (2011) “*Organik Tarım ve Konvansiyonel Tarım Yapan İşletmelerin Karşılaştırmalı Analizi*” adlı çalışmalarında Organik ve konvansiyonel tarım yapan üreticilerin farklı davranış davranmadıkları araştırılmıştır. Çalışmanın bulgularına göre aile reisinin yaşları ve toplam arazi varlığı bakımından aralarında bir fark bulunmadığı, organik tarım yapan üreticilerin çiftçiliğe daha fazla zaman ayırdıkları tespit edilmiştir. Ayrıca konvansiyonel tarım yapan üreticilerin büyük bir kısmı organik tarım yapmayı düşündüğü, Buna neden olan faktör ise organik tarıma verilen destekler olduğu tespit edilmiştir. Organik tarıma geçmek istemeyen üreticiler ise organik tarım hakkındaki bilgi eksikliği, organik tarımda verimin düşük olması ve pazar sorunu gibi sebeplerden dolayı organik tarıma geçmek istemediklerini bildirmişlerdir. Organik tarımla uğraşan çiftçiler için teşviklerin yetersiz oluşu, pazar yeri sıkıntısı ve organik tarımla ilgili teknik bilgiye ulaşamama gibi konularda sıkıntı çektikleri sonucuna ulaşılmıştır.

Torun’un (2011) “*Organik Tarımda Çiftçilerin Bilgi Kaynakları(Kocaeli İli Kartepe İlçesi Örneği)*” adlı çalışmasında çiftçilerin tarımsal faaliyetlerini yürütürken hangi bilgi kaynaklarından yararlandıkları araştırılmıştır. Çalışmanın bulgularına göre organik tarım yapan çiftçilerin eğitim düzeylerinin düşük olduğu belirlenmiştir. Bölgede hala geniş aile yapısının devam ettiği, çiftçilerin çoğunun orta yaş ve üzerindeki kesimden oluştuğu saptanmıştır.

Ustamehmetoğlu ve Toklu (2015) “*Organik Gıda Satın Alma Niyetinde Tutum, Sağlık Bilinci ve Gıda Güvenliğinin Etkisi Üzerine Bir Araştırma*” adlı çalışmalarında, organik gıda satınalma niyetinde tutumun, sağlık bilincinin ve gıda güvenliğinin etkisi

araştırılmıştır. Çalışmanın sonucunda Türkiye’de organik ürünlere olan tüketici talebi ile eğitim seviyesi ve gelir düzeyi arasında doğrusal bir ilişkinin söz konusu olduğu yani eğitim seviyesi ve tüketicilerin gelir düzeyinin artması organik ürün talebinde de artış meydana getirdiği sonucuna ulaşılmıştır. Ayrıca satın alma niyetine etki eden en büyük faktör organik gıdaya olan tutum ve gıda güvenliği olduğu, sağlık bilincinin ise organik gıda tüketimine etki etmediği saptanmıştır.

Karabaş ve Gürler (2012), “*Organik Ürün Tercihlerinde Tüketici Davranışları Üzerine Etkili Faktörlerin Logit Regresyon Analizi ile Tahminlenmesi*” adlı çalışmalarında, tüketicilerin organik ürünlere yönelik davranışları ve organik ürün tercih etmelerinde etkili olan faktörler araştırılmıştır. Çalışmanın bulgularına göre organik ürün tüketimini arttıran etmenler; organik ürünlere ulaşabilme kolaylığı, eşin eğitim düzeyi, sağlıkla ilgili görüşler, organik ürünlere fazladan ödeme rızası, organik olmayan ürünlerin sağlığa zararlı olduğu düşüncesi ve aileye gelir getiren kişi sayısındaki bir birimlik artış şeklinde saptanmıştır.

Tetik’in (2012), “*Türk Tüketicisinin Organik Ürün Tercih Etmesine Neden Olan Faktörlerin Uygulamalı Olarak İncelenmesi*” isimli çalışmada, organik tarım ürünlerinin tercih edilmesinde etkili olan faktörlerin belirlenmesi amaçlanmıştır. Çalışmanın bulgularına göre, bireylerin cinsiyetleri, medeni halleri, yaşları, eğitim durumları, ve gelir seviyesine göre organik ürün tüketme durumu arasında bir farklılık bulamadığı, yani bireylerin demografik özellikleri ile organik ürün tüketme durumlarının aynı olduğu saptanmıştır. Bireylerin organik ürün tüketmesindeki en büyük etkenin ise, organik ürünlerin sağlığa yararlı olmasından kaynaklandığı kanısına varmıştır.

Karaman ve diğ. (2013), “*Organik Yaş Meyve ve Sebzelerin Doğrudan Pazarlanmasında Tüketici Memnuniyeti*” adlı çalışmalarında Bilecik ili pazaryeri ilçesine bağlı Kınık köyünde faaliyet gösteren organik tarım çiftliğine üye olan ve doğrudan pazarlama yöntemi ile organik yaş meyve ve sebze almayı tercih eden tüketicilerin, bu sistemle ilgili beklenti ve memnuniyetlerini araştırmışlardır. Çalışmanın sonucunda; tüketicilerin %52,8’inin sağlığına özen gösterdikleri için organik ürün tercih ettiklerini, 2000TL üstü gelire sahip tüketicilerin %47,3’ünün ise organik ürünlerin fiyatını pahalı bulduklarını, tüketicilerin memnuniyeti açısından tat, besin değeri, ürün kalitesinden memnun kaldıklarını belirlemişlerdir.

Kaya ve Atsan (2013) “*Kırsal Kadının Organik Tarımı Benimsemesini Etkileyen Faktörler Üzerine Bir Araştırma (TRAI Bölgesi Örneği)*” adlı çalışmalarında kırsal kadının organik tarımı benimsemesinde etkili olan faktörler araştırılmıştır. Çalışmanın bulgularına göre Erzurum ilinde ikamet eden kadın çiftçiler arasından genç, gelir düzeyi yüksek, arazi miktarı fazla, tarımsal faaliyetleri ticari amaçla yapan, daha fazla sıklıkla televizyon izleyen ve eğitimlere düzenli katılanların, organik tarım benimseme konusunda istekli oldukları görülmüştür.

Merdan ve Kaya (2013), “*Türkiye’de Organik Tarımın Ekonomik Analizi*” adlı çalışmalarında, Türkiye’de organik tarımın ekonomik boyutunu ele almışlardır. Çalışmanın sonucunda ise Türkiye’nin organik tarım açısından oldukça elverişli şartlara sahip olmasına rağmen dünyada organik ürün ve gıda pazarında küçük bir paya sahip olduğuna tespit edilmiştir. Türkiye’de organik tarımın sürekliliğini ve artışını sağlamak; yatırımların geri dönüşümlerinin sağlanması, maliyetlerin azaltılması, ürünlerin iç ve dış pazar talebinin artırılması gibi etkenlere bağlı olduğunu vurgulamışlardır.

Emir, Demiryürek, ve Aydın Eryılmaz (2015) “*Avrupa Birliği ve Türkiye’de Organik Tarım ve Gıda Tüketimine Karşı Tüketici Davranışları*” adlı çalışmalarında, Avrupa Birliği ülkeleri ve Türkiye’deki tüketicilerin organik tarım ürünlerine karşı tutum ve davranışlarını ortaya koymaya çalışmışlardır. Organik ürünlerin, Avrupa Birliği ülkelerinde düzenli bir şekilde talep edildiğini, Türkiye’de ise talebin düzensiz ve düşük seviyede olduğunu vurgulamışlardır. Türkiye’deki bu durumun sebebinin organik ürünlerin fiyatlarının yüksek oluşu ve bilgi yetersizliğinden kaynaklandığını ortaya koymuşlardır.

Özgen ve Yeşiloğlu (2015), “*Organik Gıda Müşterilerinin Tüketim Davranışlarının Yaşam Tarzı Değişkenleri Çerçevesinde İncelenmesi*” adlı çalışmalarında, kişilerin demografik özellikleri ve ait oldukları yaşam tarzı gruplarının satınalma davranışlarında ne tür farklılıklar yarattığı incelenmiş ve yapılan analizler sonucunda, yaşam tarzı ve cinsiyetin satınalma davranışında bir farklılık yaratmadığı fakat yaş ve gelir seviyesi değişkenlerinin satınalma davranışlarında farklılıklara yol açtığı bulunmuştur.

Toklu ve Ustaahmetoğlu, (2016) “*Tüketicilerin Organik Çaya Yönelik Tutumlarını ve Satın Alma Niyetlerini Etkileyen Faktörler: Bir Alan Araştırması*” adlı çalışmalarında, tüketicilerin organik çay satın alma niyetini nelerin etkilediği araştırılmış, beslenme değeri ve sağlık bilinci organik çaya yönelik tutumu etkilediği, satınalma niyeti organik çaya

yönelik tutumu etkilemezken, beslenme değeri ve gıda güvenliği etkilediği sonucuna varılmıştır.

Varoğlu ve Turhan (2016), “*Organik Ürünlerde Tüketici Eğilimlerinin Belirlenmesi Üzerine Bir Araştırma Sakarya İli Örneği*” adlı çalışmalarında, tüketicilerin organik ürünlere yönelik tutum ve davranışları araştırılmıştır. Çalışmanın bulgularına göre; eğitim ve gelir seviyesi yüksek, orta yaş ve üzeri tüketici grubunun organik ürünleri tükettiği görülmüştür. Organik ürünlere olan güven, organik ürünlerin sağlığa olan etkisinin önemsenmesi, organik ürüne ulaşma kolaylığı, organik ürün tüketimini artırıcı faktörler arasında olduğu, diğer bir yandan; organik ürün çeşidinin az olması kontrol ve sertifikasyon ile ilgili bilgi eksikliği ve pazarlama, önemli sorunlar arasında yer aldığı sonucuna varılmıştır.

Karaman, Özsayın ve Karahan (2013), “*Organik Yaş Meyve ve Sebzelerin Doğrudan Pazarlanmasında Tüketici Memnuniyeti*” adlı çalışmalarında, Bilecik ili pazaryeri ilçesine bağlı Kınık köyünde faaliyet gösteren organik tarım çiftliğine üye olan ve doğrudan pazarlama yöntemi ile organik yaş meyve ve sebze almayı tercih eden tüketicilerin, bu sistemle ilgili beklenti ve memnuniyetlerini araştırmışlardır. Çalışmanın sonucunda; tüketicilerin %52,8’inin sağlığına özen gösterdikleri için organik ürün tercih ettiklerini, 2000TL üstü gelire sahip tüketicilerin %47,3’ünün ise organik ürünlerin fiyatını pahalı bulduklarını, tüketicilerin memnuniyeti açısından tat, besin değeri, ürün kalitesinden memnun kaldıklarını belirlemişlerdir.

4.2.Araştırmanın Amacı

Dünyada ve Türkiye’de organik ürünlerin üretimi, tüketimi ve dış ticareti her geçen gün artmaktadır. Literatürde, tüketicilerin organik ürünlere yönelik tutumlarını belirlemek amacıyla birçok çalışma yapılmıştır. Buna rağmen üreticilerin memnuniyetine yönelik mevcut fazla çalışma bulunmamaktadır. Tez çalışmasının uygulama bölümünde Bartın ilinde yaşayan tüketicilerin organik ürünlere yönelik tutumları ve Bartın ilinde organik tarımsal üretim yapan çiftçilerin organik tarım memnuniyet durumlarının tespit edilmesi amaçlanmıştır.

4.3.Araştırmanın Metodu

Araştırmada anket yöntemi kullanılmış olup, uygulama Bartın ilinde yaşayan tüketiciler ve organik tarım faaliyetinde bulunan üreticiler üzerinde gerçekleştirilmiştir. Tüketiciler için araştırmanın evrenini, Bartın ilinde yaşayan ve belirli bir gelire sahip bireyler oluşturmaktadır. İlin toplam nüfusu 2015 yılı itibari ile 190.708 olup (T.C Bartın Valiliği,2016:256) araştırma kapsamında tüm bireylere ulaşılması işgücü, zaman ve maliyet gerektireceğinden çalışmada örnekleme yöntemi kullanılması uygun görülmüştür. Bunun için %5 örnekleme hatası ile en az 383 kişi üzerinde araştırma yapılmıştır (Yazıcıoğlu ve Erdoğan, 2004: 50). Ankete katılacak olan bireyler rastgele seçilmiş ve toplamda 400 anket bireylerle yüz yüze görüşülerek tamamlanmıştır. Çalışmada Sandallıoğlu'nun 2014'de yapmış olduğu çalışmasında yer verdiği sorulardan yararlanılmıştır.

Üreticilere yönelik olarak hazırlanan anketin evreni ise Bartın'da organik tarım üreticisi olan 60 üretici oluşturmakta olup araştırma kapsamında 53 çiftçiye ulaşılmıştır. Bu nedenle araştırmanın bu kısmında herhangi bir örnekleme yöntemi kullanılmamıştır. Hedef kitlenin yaklaşık % 88.33'üne ulaşılmış ve anket uygulaması tamamlanmıştır.

Araştırmanın analiz kısmında katılımcılarının demografik özellikleri ile organik ürün satın alma davranışları arasında fark olup olmadığına bakılmıştır. Araştırmada parametrik ya da parametrik olmayan testlerden hangilerinin kullanılacağına karar vermek için Kolmogrov-Smirnov normallik uygulanmış, testinin sonucunda verilerin normal dağılmadığı görülmüştür ($p < 0,05$) (Lorcu, 2015:102-103). Ayrıca verilerin histogram grafikleri ve çarpıklık, basıklık değerleri de verilerin normal dağılıma uygun olmadığını göstermiştir. Bu nedenle analiz yöntemlerinden parametrik olmayan testler kullanılmıştır (Altunışık ve diğ.,2010: 164-165). Bu kapsamda araştırma hipotezleri Mann Whitney U ve Kruskal Wallis test tekniği kullanılarak sınanmıştır.

4.4. Bartın İlindeki Tüketicilerin Organik Ürünlere Karşı Tutumları

4.4.1. Frekans Dağılımları

Tüketicilerin satın alma tutum ve davranışlarını etkileyen en önemli özelliklerden biri sosyo-ekonomik faktörlerdir. Organik ürün satın alma davranışları için de aynı durum söz konusudur. Çalışmaya katılan bireylere ait sosyo-ekonomik göstergelerin cinsiyet, yaş,

ikamet edilen yer, aylık gelir, eğitim durumu, meslek durumlarına göre dağılımları aşağıdaki gibidir.

Tablo 27: Katılımcıların cinsiyet dağılımları.

	Kişi sayısı	Yüzde(%)
Bay	200	50
Bayan	200	50
Toplam	400	100

Katılımcıların cinsiyetlere göre dağılımları Tablo 27’de verilmiştir. Anket çalışmasına toplamda 400 kişi katılmış olup bunların 200’ü bay, 200’ü de bayandır.

Tablo 28: Katılımcıların yaş dağılımları.

	Kişi sayısı	Yüzde(%)
15-24	93	23,3
25-34	93	23,3
35-44	101	25,3
45-54	70	17,5
55-64	36	9
65-üstü	7	1,8
Toplam	400	100

Katılımcıların yaşlara göre dağılımları Tablo 28’de verilmiştir. Buna göre ankete toplamda 15-24 yaş arası 93 kişi, 25-34 yaş arası 93 kişi, 35-44 yaş arası 101 kişi, 45-54 yaş arası 70 kişi, 55-64 yaş arası 36 kişi ve 65-Üstü yaş grubunda da 7 kişi katılmıştır.

Tablo 29: Katılımcıların yaşadıkları yere göre dağılımları.

	Kişi Sayısı	Yüzde(%)
İl	315	78,8
İlçe	34	8,5
Köy	51	12,8
Toplam	400	100

Tablo 29’da ankete katılan katılımcıların büyük çoğunluğu (315 kişi) il merkezinde yaşamaktadır. Katılımcıların 34’ü ilçede, 51’i köyde yaşamaktadır. Katılımcıların yaşadıkları yerlerde organik ürünlere kolayca ulaşabilme imkânlarının olması, organik ürün talep etmeleri konusunda etkili olacağı düşünülmüştür.

Tablo 30: Katılımcıların aylık toplam gelire göre dağılımları.

	Kişi Sayısı	Yüzde(%)
500-999 TL	81	20,3
1000-1499 TL	98	24,5
1500-1999 TL	67	16,8
2000-2499 TL	57	14,3
2500-Üstü TL	97	24,3
Toplam	400	100

Organik ürün fiyatlarının konvansiyonel ürünlere kıyasla daha pahalı olduğu bilinmektedir. Katılımcıların bu soruya verecekleri cevaplar organik ürünleri alma imkânına sahip olup olamayacaklarını ortaya koyacaktır. Tablo 30’dan elde edilen sonuçlara göre 400 katılımcıdan 81’inin 500-999 TL arası, 98’inin 1000-1499 TL arası, 67’sinin 1500-1999 TL arası, 57’sinin 2000-2499 TL arası, 97’sinin 2500 TL Üstü gelire sahip olduğu görülmüştür. Bu değerler her gelir düzeyindeki katılımcılara dengeli bir şekilde ulaşıldığını göstermektedir.

Tablo 31: Katılımcıların eğitim durumuna göre dağılımları.

	Kişi sayısı	Yüzde(%)
Okur-yazar değil	6	1,5
İlköğretim	112	28
Lise	90	22,5
Üniversite	192	48
Toplam	400	100

Eğitim durumuna göre katılımcılar okur-yazar değil, ilköğretim, lise, üniversite olarak dört kategoriye ayrılmıştır. Katılımcıların 6’sının okur-yazar olmadığı, 112’sinin ilköğretim, 90’ının lise, 192’sinin üniversite düzeylerinde eğitim aldığı görülmektedir (Tablo 31). Yüzdesel olarak en fazla katılımcı üniversite (%48,0), en az katılımcı ise okur-yazar olmayan (%1,5) kategorisine aittir.

Tablo 32: Katılımcıların mesleklere göre dağılımı.

	Kişi sayısı	Yüzde(%)
Emekli	28	7
Memur	70	17,5
Esnaf	18	4,5
Öğrenci	79	19,8
Akademisyen	12	3
Çiftçi	2	0,5
İşçi	59	14,8
Ev hanımı	73	18,3
Serbest meslek	27	6,8
Diğer	32	8
Toplam	400	100

Katılımcıların mesleklere göre dağılımı Tablo 32’de verilmiştir. Ulaşılan katılımcıların 28’i emekli, 70’i memur, 18’i esnaf, 79’u öğrenci, 12’si akademisyen, 2’si çiftçi, 59’u işçi, 73’ü ev hanımı, 27’si serbest meslek, 32’si diğer meslek grubundan oluşmaktadır.

Tablo 33: Katılımcıların bugüne kadar organik ürün tüketme durumu.

	Kişi sayısı	Yüzde(%)
Evet	354	88,5
Hayır	46	11,5
Toplam	400	100

Katılımcıların daha önce organik ürün tüketip tüketmedikleri çalışma için son derece önemlidir. Bu kapsamda 400 adet katılımcının 354 tanesi “evet” 46 tanesi “hayır” cevabını vermiştir. Yani Bartın’da ulaşılan katılımcıların büyük bir kısmı (%88,5) organik ürün kullandıklarını söylemiştir (Tablo 33).

Tablo 34:Katılımcıların organik ürünleri en son tüketim zamanı.

	Kişi sayısı	Yüzde(%)
Bu hafta	227	56,8
Geçen hafta	61	15,3
Son bir ay içinde	37	9,3
1-3 ay	14	3,5
3-6 ay	4	1
6 ay üstü	11	2,8
Eksik veri	46	11,5
Toplam	400	100

Katılımcıların en son ne zaman organik ürün tükettikleri Tablo 34’de yer almaktadır. 400 katılımcının 227’si bu hafta, 61’i geçen hafta, 37’si son bir ay içinde, 14’ü 2-3 ay, 4’ü 3-6 ay, 11’i 6 ay ve öncesinde organik ürün aldıklarını söylemiştir. Geriye kalan 46 kişi ise organik ürün tükettiniz mi sorusuna hayır cevabını veren kişilerden oluşmaktadır. Tabloda katılımcıların büyük bir kısmı (%56,8) bu hafta organik ürün aldıklarını söylemiştir. Bu durumda etkili olan faktör Bartın’da kurulan kadınlar pazarında organik ürünlerin de satılıyor olmasıdır.

Tablo 35: Katılımcıların bugüne kadar tükettikleri organik ürünler.

Ürün çeşidi	Kişi sayısı	Yüzde (%)
Organik yaş meyve sebze	68	17
Organik kuru meyve sebze	12	3
Organik hayvansal ürünler	16	4
Organik su ürünleri	1	0,3
Organik baklagiller	1	0,3
Diğer	4	1
Organik yaş meyve sebze, organik kuru meyve sebze	19	4,8
Organik yaş meyve sebze, organik kuru meyve sebze, organik hayvansal ürünler	32	8
Organik yaş meyve sebze, organik hayvansal ürünler	55	13,8

Tablo 35: (devam ediyor)

Organik yaş meyve sebze, organik kuru meyve sebze, organik hayvansal ürünler, organik su ürünleri	22	5,5
Organik yaş meyve sebze, organik kuru meyve sebze, organik hayvansal ürünler, organik su ürünleri, organik baklagiller	94	23,5
Organik yaş sebze meyve, organik kuru meyve sebze, organik baklagiller	30	7,5
Eksik veri	46	11,5
Toplam	400	100

Katılımcıların bugüne kadar hangi organik ürünü tükettikleri Tablo 35’de yer almaktadır. 400 katılımcının 68’i (%17) sadece organik yaş meyve sebze, 12’si (%3) sadece organik kuru meyve sebze, 16’sı (%4) sadece organik hayvansal ürünler, 1’i (%0,3) sadece organik su ürünleri, 1’i (%0,3) sadece organik baklagiller, 4’ü (%1) ise diğer organik ürünleri tüketmektedir. Birden fazla organik ürün tüketen katılımcıların ise 19’u (%4,8) hem organik yaş sebze meyve hem organik kuru meyve sebze, 32’si (%8) hem organik yaş meyve sebze hem organik kuru meyve sebze hem de organik hayvansal ürün, 55’i (%13,8) hem organik yaş meyve sebze hem organik hayvansal ürünler, 22’si (%5,5) hem organik yaş meyve sebze hem organik kuru meyve sebze hem organik hayvansal ürünler hem de organik su ürünleri, 94’ü (%23,4) hem organik yaş meyve sebze hem organik kuru meyve sebze hem organik hayvansal ürünler hem organik su ürünleri hem de organik baklagiller, 30’u (%7,5) ise hem organik yaş meyve sebze hem organik kuru meyve sebze hem de organik baklagiller tüketmektedir. 46 katılımcı hiçbir organik ürün tüketmemiştir.

Tablo 36: Tüketicilere göre organik ürünü belirleyen unsurların dağılımı.

	Kişi Sayısı	Yüzde(%)
Rengi	34	8,5
Kokusu	75	18,8
Sertifikası	53	13,3
Besleyici olması	9	2,3
İçeriği(katkı maddesi içermesi vb.)	84	21
Diğer	22	5,5

Tablo 36: (devam ediyor)

Rengi ve kokusu	43	10,8
Rengi, kokusu ve sertifikası	20	5
Rengi, kokusu ve içeriği	44	11
Kokusu ve içeriği	16	4
Toplam	400	100

Tablo 36’da katılımcılara bir ürünün organik olmasını hangi unsur belirler diye yöneltilen soruya 34 katılımcı rengi, 75 katılımcı kokusu, 53 katılımcı sertifikası, 9 katılımcı besleyici olması, 84 katılımcı içeriği (katkı maddesi içermesi vb.), 22 katılımcı diğer unsur cevabını vermiştir. Organik ürünü belirlemede birden fazla unsurun etkili olduğunu düşünen katılımcılardan ise 43’ü rengi ve kokusu, 20’si rengi, kokusu ve sertifikası, 44’ü rengi, kokusu ve içeriği, 16’sı kokusu ve içeriği cevabını vermişlerdir.

Katılımcıların organik ürünleri nerden temin ettiklerini öğrenmek amacıyla “Organik ürünleri marketten almayı tercih ederim”, “Organik ürünleri semt pazarlarından almayı tercih ederim”, “Organik ürünleri manavdan almayı tercih ederim” şeklinde seçenekler sunulmuştur. Katılımcıların cevapları Tablo 37’deki gibidir.

Tablo 37: Katılımcıların organik ürün satın alma yerleri.

	Organik ürünleri marketten almayı tercih ederim	Organik ürünleri semt pazarlarından almayı tercih ederim.	Organik ürünleri manavdan almayı tercih ederim.
	Yüzde(%)	Yüzde(%)	Yüzde(%)
Kesinlikle katılmıyorum	34,5	10	29
Katılmıyorum	17,5	3,8	13,5
Kısmen katılıyorum	26,3	14,5	31,8
Katılıyorum	9,5	28,5	15,5
Kesinlikle katılıyorum	12,3	43,3	10,3
Toplam	100	100	100

Yapılan araştırmada ‘‘Organik rnleri marketten almayı tercih ederim’’ sorusuna katılımcıların %34 gibi büyük kısmı kesinlikle katılmıyorum cevabını vermiştir. Katılımcılara araştırmada yöneltilen diğer bir soru ise ‘‘Organik rnleri semt pazarlarından almayı tercih ederim’’ sorusudur. Katılımcıların neredeyse yarısı (%43,3) kesinlikle katılıyorum cevabını vermiştir. Bu iki soruya verilen cevaplara bakarak Bartın’da tüketiciler çoğunluğu organik ürünleri market yerine semt pazarlarından almayı tercih ettikleri gözlemlenmiştir. Katılımcıların semt pazarına olan taleplerinin yüksek olmasının sebebi, Bartın’da kurulu mevcut kadınlar pazarında organik ürünlerin de satılıyor olmasıdır. Bu durumun diğer bir sebebi de semt pazarında satılan ürünlerinin tümünün organik olarak bilinmesinden kaynaklanmaktadır. Araştırmaya katılan katılımcılar ‘‘Organik rnleri manavdan almayı tercih ederim’’ sorusuna %25,8 kısmı olumlu cevap vererek organik ürünleri zaman zaman manavdan aldıklarını söylemiştir(Tablo 37).

Katılımcıların organik ürünlere yönelik bakış açısını ölçmek amacıyla ‘‘Bartın’da organik ürün pazarı kurulmasını isterim’’, ‘‘Bartın’da kurulu mevcut kadınlar pazarında organik ürünler satılmaktadır’’, ‘‘Organik tarım gelecekte çok daha önemli hale gelecektir’’ seçenekler sunulmuştur. Katılımcıların bu sorulara verdikleri cevaplar Tablo 38’de verilmiştir.

Tablo 38: Katılımcıların Organik rnlere Yönelik Bakış Açıları.

	Bartın’da organik ürün pazarı kurulmasını isterim.	Bartın’da Kurulu mevcut kadınlar pazarında organik ürünler satılmaktadır	Organik tarım gelecekte çok daha önemli hale gelecektir.
	Yüzde(%)	Yüzde(%)	Yüzde(%)
Kesinlikle katılmıyorum	2	7	2,8
Katılmıyorum	1,5	4,3	3,3
Kısmen katılıyorum	5	29,3	9,3
Katılıyorum	14,3	26,8	19,5
Kesinlikle katılıyorum	77,3	32,8	65,3
Toplam	100	100	100

Tablo 38’de göze çarpan önemli bir nokta araştırmaya katılan katılımcıların büyük çoğunluğu “Bartın’da kurulu mevcut kadınlar pazarında organik ürünler satılmaktadır” seçeneğine %32,2 ile “Kesinlikle katılıyorum” cevabını vererek satılan ürünlerin organik olduğunu belirtmeleridir. Bir önceki tabloda katılımcıların çoğunluğunun ürünleri semt pazarından alması ve bu tablodaki durum ile örtüşmektedir. Fakat buna rağmen katılımcılar Bartın’da organik pazarı yeterli görmedikleri onlara ankette yöneltilen “Bartın’da organik ürün pazarı kurulmasını isterim” sorusuna verdikleri cevaptan açık bir şekilde belli olmaktadır. %90’ın üstünde katılımcı organik ürün pazarı kurulmasını istemektedir. Tüm bunlar ile birlikte katılımcıların %82,8’si organik tarımın gelecekte öneminin artacağı düşüncesine sahip olduğu görülmektedir(Tablo 38).

Katılımcıların organik ürünleri tercih etme nedenlerini ölçmek amacıyla “*Organik ürünleri kaliteli buluyorum*”, “*Organik ürünlerin fiyatını uygun buluyorum*”, “*Organik ürünleri sağlıklı buluyorum*” şeklinde sorular yöneltilmiştir. Katılımcıların verdikleri cevaplar Tablo 39’daki gibidir.

Tablo 39: Katılımcıların organik ürün tercih etme nedenleri.

	Organik ürünleri kaliteli buluyorum.	Organik ürünlerin fiyatını uygun buluyorum	Organik ürünleri sağlıklı buluyorum.
	Yüzde(%)	Yüzde(%)	Yüzde(%)
Kesinlikle katılmıyorum	4,5	16,3	2
Katılmıyorum	2,5	9	1
Kısmen katılıyorum	15	30	6,3
Katılıyorum	25	14,8	19,5
Kesinlikle katılıyorum	53	30	71,3
Toplam	100	100	100

Bu tabloda araştırmaya katılan katılımcıların büyük çoğunluğu (%71,3) organik ürünleri sağlıklı bulduklarını ifade etmişlerdir. Organik ürünlerin konvansiyonel ürünlere göre fiyatının yüksek olduğu bilinmektedir (Aydın, Emir ve Demiryürek, 2015: 202).

Katılımcıların %44,8 gibi önemli bir kısmı organik ürünlerin fiyatlarını uygun bulmaktadırlar. Bu durum bilinen durum ile çelişmektedir. Katılımcıların organik ürünlerin fiyatını uygun bulmasının sebebi sadece Bartın'daki semt pazarında satılan ürünlerin fiyatlarına göre cevap vermeleridir. Bu bilgilere bakarak Bartın'daki katılımcıların satılan organik ürünleri sağlıklı, kaliteli ve fiyatlarını uygun buldukları söylenebilir (Tablo 39).

Katılımcıların organik ürünlere yönelik memnuniyetlerini ölçmek amacıyla “Organik hayvansal ürünleri tavsiye ederim”, “organik su ürünlerini tavsiye ederim”, “organik bitkisel ürünleri tavsiye ederim” şeklinde seçenekler sunulmuştur. Katılımcıların verdikleri cevaplar Tablo 40'daki gibidir.

Tablo 40: Katılımcıların organik ürünlere yönelik memnuniyet durumları.

	Organik hayvansal ürünleri tavsiye ederim	Organik su ürünlerini tavsiye ederim.	Organik bitkisel ürünleri tavsiye ederim.
	Yüzde(%)	Yüzde(%)	Yüzde(%)
Kesinlikle katılmıyorum	6	9	4
Katılmıyorum	1	3,3	1,5
Kısmen katılıyorum	12	16	10,5
Katılıyorum	25,3	23,3	27,5
Kesinlikle katılıyorum	55,8	48,5	56,5
Toplam	100	100,0	100,0

Ankete katılan tüm katılımcılar “organik hayvansal ürünler”, “organik su ürünlerin” ve “organik bitkisel ürünler” gibi üç gruptaki ürünleri %70 üstünde tavsiye ettiklerini söylemişlerdir. Bu üç ürün grubu hemen hemen birbirine yakın oranlarda tavsiye edilirken, en fazla tavsiye edilen ürün grubu (%56,5) organik bitkisel ürünlerdir. Daha sonra sırası ile (%55,8) organik hayvansal ürünler ve (%48,5) organik su ürünleri gelmektedir. Katılımcıların %9,0'u organik su ürünlerini tavsiye etmezken bu durumu sırasıyla organik hayvansal ürünler (%6,0) ve organik bitkisel ürünler (%4,0) takip etmektedir. Organik ürünleri tavsiye etmeyen katılımcılar bugüne kadar hiç organik ürün tüketmeyenlerdir (Tablo 40).

4.4.2.Hipotezler

H1: Organik ürün tüketimi cinsiyete göre farklılık göstermektedir.

H2: Organik ürün tüketimi eğitim düzeyine göre farklılık göstermektedir.

H3: Organik ürün tüketimi aylık gelir düzeyine göre farklılık göstermektedir.

H4: Organik ürün tüketimi durumu yaş grubuna göre farklılık göstermektedir.

H5: Organik ürün tüketimi ikamet edilen yere göre farklılık göstermektedir.

H6: Bireylerin organik ürünlere yaptığı aylık harcamalar cinsiyet durumuna göre farklılık göstermektedir.

H7: Bireylerin organik ürünlere yaptığı aylık harcamalar aylık gelir durumuna göre farklılık göstermektedir.

H8: Bireylerin organik ürünlere yaptığı aylık harcamalar grupları meslek gruplarına göre farklılık göstermektedir.

H9: Bireylerin organik ürünlere yaptığı aylık harcamalar eğitim düzeyine göre farklılık göstermektedir

H10: Bireylerin organik ürünleri tercih etme nedenleri cinsiyete göre farklılık göstermektedir.

H11: Bireylerin organik ürünleri tercih etme nedenleri meslek gruplarına göre farklılık göstermektedir.

H12: Bireylerin organik ürünleri tercih etme nedenleri yaş gruplarına göre farklılık göstermektedir.

H13: Bireylerin organik ürünleri tercih etme nedenleri eğitim düzeyine göre farklılık göstermektedir.

4.4.2.1.Hipotezlerin Sınanması ve Yorumlar

Hipotez 1 “Organik ürün tüketimi cinsiyete göre farklılık göstermektedir.”olarak belirlenmiştir.

Tablo 41: Organik ürün tüketimi ile cinsiyet ilişkisini gösteren Mann Whitney U Testi tablosu

	Katılımcı Sayısı	Ortalama	Z puanı	Anlamlılık düzeyi(p)
Bay	199	203,57	-1,124	0,261 ^{ns}
Bayan	200	196,45		

ns: önemsiz; *: $p < 0.05$; **: $p < 0.01$

Mann Whitney U Testi testi incelendiğinde 0.05 anlamlılık düzeyinde, aralarında istatistiksel olarak önemli bir farklılık bulunmadığı görülmüştür ($p > 0.05$). Yani bu durum; organik ürün tüketiminin bay ve bayan katılımcılara göre farklılık göstermediğini yansıtmıştır. Başka bir ifadeyle bay ve bayanların organik ürün tüketimi birbirine benzemektedir (Tablo 41).

Hipotez 2 “Organik ürün tüketimi eğitim düzeyine göre farklılık göstermektedir.” şeklinde belirlenmiştir.

Tablo 42: Eğitim durumu ile organik ürün tüketimi arasındaki ilişkisini gösteren Kruskal Wallis Tablosu

Eğitim düzeyi	N	Ortalama	Ki-Kare	Serbestlik Derecesi (df)	Anlamlılık düzeyi(p)
Okur-yazar değil	6	210,75	,816	3	0,846 ^{ns}
İlköğretim	111	202,66			
Lise	90	201,88			
Üniversite	192	197,24			
Toplam	399				

ns: önemsiz; *: $p < 0.05$; **: $p < 0.01$

Eğitim durumlarına göre katılımcıların organik ürün tüketme durumları arasında önemli bir farklılığın olup olmadığını anlamak için Kruskal Wallis testine bakılmıştır. Test sonucunda 0.05 anlamlılık düzeyinde aralarında istatistiksel olarak önemli bir farklılık bulunmadığı görülmüştür ($p > 0.05$). Yani bu durum organik ürün tüketme durumunun eğitim düzeyine göre farklılık göstermediğini yansıtmıştır. Tüm gruplar benzer bir şekilde organik ürün tüketiminde bulunmuştur (Tablo 42).

Hipotez 3 “Organik ürün tüketimi aylık gelir düzeyine göre farklılık göstermektedir.” şeklindedir.

Tablo 43: Aylık gelir ile organik ürün tüketme durumunu gösteren Kruskal Wallis testi

Aylık gelir	N	Ortalama sırası	Ki-Kare	Serbestlik Derecesi (df)	Anlamlılık düzeyi(p)
500-999	81	204,66	,867	4	0,929 ^{ns}
1000-1499	98	199,95			
1500-1999	67	201,38			
2000-2499	57	202,06			
2500-Üstü	97	196,06			
Toplam	400				

ns: önemsiz; *: $p < 0.05$; **: $p < 0.01$

Aylık gelir değişkeni ile katılımcıların organik ürün tüketme durumları arasında önemli bir farklılığın olup olmadığını anlamak için Kruskal Wallis testine bakılmıştır. Test sonucunda 0.05 anlamlılık düzeyinde aralarında istatistiksel olarak önemli bir farklılık bulunmadığı görülmüştür ($p > 0.05$). Yani bu durum organik ürün tüketme durumunun aylık gelire göre farklılık göstermediğini yansıtmıştır (Tablo 43).

Hipotez 4 “Organik ürün tüketimi yaş grubuna göre farklılık göstermektedir.” şeklinde belirlenmiştir.

Tablo 44: Yaş aralıkları ile organik ürün tüketme ilişkisini gösteren Kruskal Wallis testi

Yaş aralığı	N	Ortalama sırası	Ki-Kare	Serbestlik derecesi	Anlamlılık düzeyi
15-24	93	196,08	10,693	5	0,049*
25-34	93	189,75			
35-44	100	196,56			
45-54	70	191,80			
55-64	36	224,00			
Toplam	392				

ns: önemsiz; *: $p < 0.05$; **: $p < 0.01$

Yaş değişkeni ile katılımcıların organik ürün tüketme durumları arasında önemli bir farklılığın olup olmadığını test etmek amacıyla Kruskal Wallis testine bakılmıştır. Test sonucunda 0.05 anlamlılık düzeyinde aralarında istatistiksel olarak önemli bir fark olduğu görülmüştür ($p<0.05$). Yani bu durum her yaş grubunun farklı düzeyde organik ürün tükettiğini yansıtmıştır (Tablo 44).

Hipotez 5 “Organik ürün tüketimi ikamet edilen yere göre farklılık göstermektedir.” şeklindedir.

Tablo 45: İkamet edilen yer ile organik ürün kullanma ilişkisini gösteren Kuruskal Wallis testi

İkamet edilen yer	N	Ortalama sırası	Ki-Kare	Serbestlik derecesi	Anlamlılık düzeyi
İl	314	199,18	2,168	2	0,338 ^{ns}
İlçe	33	213,18			
Köy	51	192,61			
Toplam	398				

ns: önemsiz; *: $p<0.05$; **: $p<0.01$

İkamet edilen yer ile katılımcıların organik ürün tüketme durumları arasında önemli bir farklılığın olup olmadığını anlamak için Kruskal Wallis testine bakılmıştır. Test sonucunda 0.05 anlamlılık düzeyinde aralarında önemli bir farklılık bulunmadığı görülmüştür ($p>0.05$). Bu durum organik ürün tüketme durumunun Bartın il, ilçe ve köyleri arasında bir farklılık olmadığını göstermiştir (Tablo 45).

Hipotez 6 “Bireylerin organik ürünlere yaptığı aylık harcamalar cinsiyet durumuna göre farklılık göstermektedir.”

Tablo 46: Aylık organik ürün harcamaları ve cinsiyet ilişkisini gösteren Mann Whitney U Testi tablosu.

	N	Ortalama sırası	Z puanı	Anlamlılık düzeyi(p)
Bay	200	172,60	-1,046	0,295 ^{ns}
Bayan	200	182,19		

ns: önemsiz; *: $p<0.05$; **: $p<0.01$

Katılımcıların aylık organik ürün harcamaları ile cinsiyet durumları arasında önemli bir farklılığın olup olmadığını anlamak için Mann Whitney U testine bakılmıştır. Test sonucunda 0.05 anlamlılık düzeyinde aralarında önemli bir farklılık bulunmadığı görülmüştür ($p>0.05$). Bu durum aylık organik tüketim harcamalarının cinsiyet durumuna göre farklılık göstermediğini yansıtmıştır. Bay ve bayanların organik ürünler için yaptıkları harcamalar birbirine benzemektedir (Tablo 46).

Hipotez 7 “Bireylerin organik ürünlere yaptığı aylık harcamalar aylık gelir durumuna göre farklılık göstermektedir.” şeklinde belirlenmiştir.

Tablo 47: Aylık organik ürün harcamaları ve aylık gelir ilişkisini gösteren Kuruskal Wallis testi.

Aylık gelir	N	Ortalama sırası	Ki- Kare	Serbestlik derecesi	Anlamlılık düzeyi
500-999	70	156,92	11,618	4	0,020*
1000-1499	87	164,55			
1500-1999	59	180,86			
2000-2499	50	197,59			
2500-Üstü	88	193,01			
Toplam	354				

ns: önemsiz; *: $p<0.05$; **: $p<0.01$

Katılımcıların aylık organik ürün harcamaları ile aylık gelir grupları arasında önemli bir farklılığın olup olmadığını anlamak için Kruskal Wallis testine bakılmıştır. Test sonucunda 0.05 anlamlılık düzeyinde aralarında önemli bir farklılık bulunduğu ($p<0.05$) görülmüştür. Bu durum aylık organik ürün harcama durumunun aylık gelire göre farklılık gösterdiğini yansıtmıştır. Organik ürünler için yapılan harcamalar, katılımcıların aylık gelirine göre şekillenmektedir (Tablo 47).

Hipotez 8 “Bireylerin organik ürünlere yaptığı aylık harcamalar meslek gruplarına göre farklılık göstermektedir.” şeklinde belirlenmiştir.

Tablo 48: Aylık organik ürün harcamaları ve meslek ilişkisini gösteren Kuruskal Wallis testi.

Meslek	N	Ortalama sırası	Ki-Kare	Serbestlik derecesi	Anlamlılık düzeyi
Emekli	23	187,37	9,427	9	0,399 ^{ns}
Memur	64	194,52			
Esnaf	17	176,50			
Öğrenci	70	163,21			
Akademisyen	11	183,50			
Çiftçi	2	219,00			
İşçi	52	166,38			
Ev hanımı	65	180,42			
Serbest meslek	21	150,55			
Diğer	29	194,97			
Toplam	354				

ns: önemsiz; *: $p < 0.05$; **: $p < 0.01$

Katılımcıların aylık organik ürün harcamaları ile meslekleri arasında önemli bir farklılığın olup olmadığını anlamak için Kruskal Wallis testine bakılmıştır. Test sonucunda 0.05 anlamlılık düzeyinde aralarında önemli bir farklılık bulunmadığı görülmüştür ($p > 0.05$). Bu durum aylık organik ürün harcama durumunun mesleğe göre farklılık göstermediğini yansıtmıştır (Tablo 48).

Hipotez 9 “Bireylerin organik ürünlere yaptığı aylık harcamalar eğitim durumuna göre farklılık göstermektedir.” şeklinde belirlenmiştir.

Tablo 49: Aylık organik ürün harcamaları ve eğitim düzeyi ilişkisini gösteren Kuruskal Wallis testi.

Eğitim durumu	N	Ortalama sırası	Ki-Kare	Serbestlik derecesi	Anlamlılık düzeyi
Okur-yazar değil	6	200,17	2,207	3	0,531 ^{ns}
İlköğretim	112	203,59			
Lise	90	213,76			
Üniversite	192	192,49			
Toplam	400				

ns: önemsiz; *: $p < 0.05$; **: $p < 0.01$

Katılımcıların aylık organik ürün harcamaları ile eğitim düzeyi arasında önemli bir farklılığın olup olmadığını anlamak için Kruskal Wallis testine bakılmıştır. Test sonucunda 0.05 anlamlılık düzeyinde aralarında önemli bir farklılık bulunmadığı görülmüştür ($p>0.05$). Bu durum aylık organik ürün harcama durumunun eğitim düzeyine göre farklılık göstermediğini yansıtmıştır. Yani bireylerin eğitim durumu ne olursa olsun, organik ürünler için yaptıkları harcamalar birbirine benzemektedir (Tablo 49).

Hipotez 10 “*Bireylerin organik ürünleri tercih etme nedenleri cinsiyete göre farklılık göstermektedir.*” şeklindedir.

Tablo 50: Organik ürün tercih etme nedenleri ve cinsiyet ilişkisini gösteren Mann Whitney U Testi tablosu.

	N	Ortalama sırası	Z puanı	Anlamlılık düzeyi(p)
Bay	200	189,05	-1,991	0,046*
Bayan	200	211,95		

ns: önemsiz; *: $p<0.05$; **: $p<0.01$

Katılımcıların organik ürün tercih etme nedenleri ile cinsiyet durumları arasında önemli bir farklılığın olup olmadığını anlamak için Mann Whitney U testine bakılmıştır. Test sonucunda 0.05 anlamlılık düzeyinde aralarında önemli bir farklılık bulunduğu görülmüştür ($p<0.05$). Bu durum organik ürün tercih etme nedeninin cinsiyet durumuna göre farklılık gösterdiğini yansıtmıştır (Tablo 50).

Hipotez 11 “*Bireylerin organik ürünleri tercih etme nedenleri meslek gruplarına göre farklılık göstermektedir.*” şeklindedir.

Tablo 51: Organik ürün tercih etme nedenleri ve meslek grubu ilişkisini gösteren Kruskal Wallis Testi tablosu.

Meslek	N	Ortalama sırası	Ki- Kare	Serbestlik derecesi	Anlamlılık düzeyi
Emekli	28	188,96	5,438	9	0,795 ^{ns}
Memur	70	196,54			
Esnaf	18	198,58			
Öğrenci	79	199,08			
Akademisyen	12	189,42			
Çiftçi	2	347,25			
İşçi	59	212,58			
Ev hanımı	73	192,07			
Serbest meslek	27	218,30			
Diğer	32	200,77			
Toplam	400				

ns: önemsiz; *: $p < 0.05$; **: $p < 0.01$

Katılımcıların organik ürün tercih etme nedenleri ile meslek grubu arasında önemli bir farklılığın olup olmadığını anlamak için Kruskal Wallis testine bakılmıştır. Test sonucunda 0.05 anlamlılık düzeyinde aralarında önemli bir farklılık bulunmadığı görülmüştür ($p > 0.05$). Bu durum katılımcıların organik ürün tercih etme nedenlerinin meslek grubuna göre farklılık göstermediğini yansıtmıştır (Tablo 51).

Hipotez 12 “Bireylerin organik ürünleri tercih etme nedenleri yaş gruplarına göre farklılık göstermektedir.” şeklinde belirlenmiştir.

Tablo 52: Organik ürün tercih etme nedenleri ve yaş grubu ilişkisini gösteren Kruskal Wallis Testi tablosu.

Yaş aralığı	N	Ortalama sırası	Ki- Kare	Serbestlik derecesi	Anlamlılık düzeyi
15-24	93	208,02	10,149	5	0,071 ^{ns}
25-34	93	182,20			
35-44	101	196,84			
45-54	70	230,30			
55-64	36	173,81			
65-üstü	7	235,79			
Toplam	400				

ns: önemsiz; *: $p < 0.05$; **: $p < 0.01$

Katılımcıların organik ürün tercih etme nedenleri ile yaş grubu arasında önemli bir farklılığın olup olmadığını anlamak için Kruskal Wallis testine bakılmıştır. Test sonucunda 0.05 anlamlılık düzeyinde aralarında önemli bir farklılık bulunmadığı görülmüştür ($p > 0.05$). Bu durum katılımcıların organik ürün tercih etme nedenlerinin yaş grubuna göre farklılık göstermediğini yansıtmıştır (Tablo 52).

Hipotez 13 “Bireylerin organik ürünleri tercih etme nedenleri eğitim düzeyine göre farklılık göstermektedir.” şeklinde belirlenmiştir.

Tablo 53: Organik ürün tercih etme nedenleri ve eğitim düzeyi grubu ilişkisini gösteren Kruskal Wallis Testi tablosu.

Eğitim durumu	N	Ortalama sırası	Ki- Kare	Serbestlik derecesi	Anlamlılık düzeyi
Okur-yazar değil	6	200,17	10,149	5	0,071 ^{ns}
İlköğretim	112	203,59			
Lise	90	213,76			
Üniversite	192	192,49			
Toplam	400				

Katılımcıların organik ürün tercih etme nedenleri ile eğitim düzeyi grubu arasında önemli bir farklılığın olup olmadığını anlamak için Kruskal Wallis testine bakılmıştır. Test sonucunda 0.05 anlamlılık düzeyinde aralarında önemli bir farklılık bulunmadığı

görülmüştür ($p>0.05$). Bu durumda katılımcıların organik ürün tercih etme nedenleri eğitim düzeyine göre farklılık göstermektedir (Tablo 53).

5.5. Bartın'daki Organik Tarım Üreticilerinin Memnuniyet Durumu

5.5.1.Frekans Dağılımları

Tablo 54: Katılımcıların demografik özelliklerinin dağılımları.

	Gruplar	Frekans	Yüzde(%)
Cinsiyet	Bay	48	90,6
	Bayan	5	9,4
İkamet edilen yer	İl merkezi	3	5,7
	İlçe merkezi	3	5,7
	Köy	47	88,7
Eğitim durumu	İlköğretim	39	73,6
	Lise	5	9,4
	Üniversite	9	17,0
Meslek	Emekli	13	24,5
	Esnaf	1	1,9
	Çiftçi	20	37,7
	İşçi	2	3,8
	Ev hanımı	5	9,4
	Serbest meslek	3	5,7
	Diğer	9	17,0
Yaş	25-34 yaş	1	1,9
	35-44 yaş	9	17,0
	45-54 yaş	14	26,4
	55-64 yaş	17	32,1
	65 yaş- üstü	12	22,6
Aylık gelir	500-999TL	4	7,5
	1000-1499TL	20	37,7
	1500-1999	10	18,9
	2000-2499	9	17,0
	2500-Üstü TL	10	18,9

Organik tarımla uğraşan üreticilerin demografik verilerine ulaşmak amacıyla Katılımcılara cinsiyet, yaş, ikamet edilen yer, aylık gelir, eğitim durumu ve meslek gibi başlıklar altında sorular yöneltilmiştir. Elde edilen sonuçlar Tablo 54'deki gibidir. Buna göre toplam 53 katılımcının 48'i bay 5'i bayandır. 3 katılımcı il merkezinde ikamet ederken 3 katılımcı ilçe merkezinde ikamet etmektedir. Geriye kalan 47 katılımcı ise köyde ikamet ettiğini belirtmiştir. Eğitim durumlarına bakıldığında 39 üreticinin ilköğretim, 5 üreticinin lise, 9 üreticinin ise üniversite mezunu olduğu görülmüştür. Meslek gruplarında

çiftçilik ile uğraşanların yoğunlukta olduğu (20 kişi) dikkat çekmektedir. Üreticilerin yaş grupları 45-54 yaşları ile 55-64 yaşları arasında yoğunlaşmaktadır. Uluslararası Çalışma Örgütü(ILO) ve uluslararası nüfus istatistiklerine göre 1-14 yaşları arasındakiler genç nüfus, 15-64 yaşları arasındakiler çalışma çağındaki nüfus (aktif nüfus) ve 64 yaş üzerindeki yaşlı nüfus olarak kabul edilmektedir (Eren, 2012:16). Bu durumda organik tarımla uğraşan çiftçilerin büyük bir kısmının aktif nüfus içerisinde yer aldığı tespit edilmiştir. Aylık gelir dağılımı incelendiğinde 1000- 1499 TL ile asgari ücret düzeyinde gelire sahip olanlar yoğunlukta iken, 2500 TL ve üstü gelire sahip olup da organik tarım ürünü yetiştiren 10 kişi bulunmaktadır (Tablo 54).

Tablo 55: Katılımcılara yöneltilen “organik olarak yetiştirdiğiniz ürünlerin fiyatlarını yüksek buluyor musunuz” sorusuna verilen cevapların frekansı.

	Frekans	Yüzde(%)
Evet	25	47,2
Hayır	28	52,8
Toplam	53	100,0

Katılımcılara yöneltilen “organik olarak ürettiğiniz ürünlerin fiyatlarının diğer ürünlere göre yüksek olduğunu düşünüyor musunuz” sorusuna 25 katılımcı evet 28 katılımcı ise hayır cevabını vermiştir.%52,8’lik kısım organik olarak ürettikleri ürünleri düşük fiyattan sattıklarını düşünmektedir (Tablo 55).

Bu durumun sebebi, Bartın’da organik tarımın henüz yaygınlaşmamış olmasından dolayı üreticilerin pazar imkânı bulamaması ve ürünlerini alan firmanın, üreticilerden organik ürünleri düşük fiyatla toplamasıdır. Geriye kalan % 47,22’lik kısım ise ürünlerini yerel pazarda satma imkânı bulduklarını ve kendilerine cazip gelen fiyattan ürünlerini sattıklarını belirtmişler ve organik olarak ürettikleri ürünlerin fiyatlarının yüksek olduğunu düşünmektedirler.

Tablo 56: Katılımcıların organik üretime başlama nedenlerine göre dağılımı

	Frekans	Yüzde (%)
Ek gelir sağlamak	12	22,6
Sağlıklı ürün yetiştirmek	24	45,3
Hobi edinmek	6	11,3
Ek gelir sağlamak ve sağlıklı ürün yetiştirmek	11	20,8
Toplam	53	100

Tablo 56’da organik üretim yapan üreticilerin 12’si ek gelir sağlamak, 24’ü sağlıklı ürün yetiştirmek, 6’sı hobi edinmek, 11’i ise hem ek gelir sağlamak hem de sağlıklı ürün yetiştirmek için organik üretime başlamıştır. Tablodan da anlaşılacağı gibi üreticilerin çoğu sağlıklı ürün yetiştirme bilincine sahiptir.

Tablo 57: Katılımcıların devlet destekleri hakkındaki görüşlerinin dağılımı

	Frekans	Yüzde(%)
Yararlanıyorum, yeterli buluyorum	9	17
Yararlanıyorum, yeterli bulmuyorum	28	52,8
Yararlanmıyorum	16	30,2
Toplam	53	100,0

Üreticilerin devlet destekleri hakkındaki düşüncelerini gösteren tablo 57’de devlet desteklerinden yararlanan ve devlet desteklerini yeterli bulan 9 üretici bulunmaktadır. 16 üretici devlet desteklerinden yararlanmazken, 28 üretici devlet desteklerinden yararlandığı ve destekleri yeterli bulmadığını belirtmiştir. Organik desteklerden yararlanmayanlar henüz organik üretime yeni başlamış olan ve ürünleri geçiş dönemi ürünü olan kesimdir. Çoğunluğun düşüncesine göre organik tarıma yönelik devlet destekleri yetersiz görülmektedir. Ve anketin son maddesinde “*Eklemek istediğiniz düşüncemiz var mı?*” kısmına üreticilerin büyük bir çoğunluğu desteklerin yetersiz olduğunu ve artırılması gerektiğini belirtmiştir.

Tablo 58: Katılımcıların organik tarım için verilen eğitimler hakkındaki düşüncelerinin dağılımları.

	Frekans	Yüzde(%)
Faydalı buluyorum, yeterli olduğunu düşünüyorum	43	81,1
Faydalı buluyorum, yetersiz olduğunu düşünüyorum	6	11,3
Faydalı bulmuyorum, yeterli olduğunu düşünüyorum	2	3,8
Faydalı bulmuyorum, yetersiz olduğunu düşünüyorum	2	3,8
Toplam	53	100,0

Bartın İl Gıda Tarım ve Hayvancılık Müdürlüğü'nce çiftçilere organik tarım hakkında çeşitli eğitim ve seminerler verilmektedir. Üreticilerin bu verilen eğitim ve seminerler hakkındaki görüşleri Tablo 58'deki gibidir. Üreticilerin büyük bir çoğunluğu(%81,1) eğitimleri faydalı bulduğunu ve eğitim sayısının yeterli olduğunu düşünmektedir. Eğitimleri faydalı bulmayan toplam 4 üreticinin 2 tanesi eğitim sayısını yeterli gördüğü halde faydalı bulmadığını, 2 üretici ise eğitim sayısının yetersiz olduğunu ve faydalı bulmadığını belirtmiştir. Eğitimleri faydalı bulmayanlar, eğitimlerin uygulamalı olarak gösterilmediği için faydalı olmadığını düşünmektedirler.

Tablo 59: Katılımcıların yıllık ürettikleri organik ürün miktarına göre dağılımları

	Frekans	Yüzde(%)
1-3.999 ton	29	54,7
10ton ve üstü	1	1,9
Henüz ürün yetişmemektedir	23	43,4
Toplam	53	100,0

Üreticilerin yıllık ürettikleri ürün miktarı tablo 59'daki gibidir. 29 üretici yıllık 1-3.999 ton aralığında organik ürün elde etmektedir. 10 ton ve üzeri ürün elde eden 1 üretici mevcutken, 23 üretici organik üretime yeni başladığını ve henüz ürün alamadığını yada sadece kendisine yetecek kadar ürün elde ettiğini belirtmiştir. Henüz ürünü yetişmeyen kesim organik tarıma yeni başlamış olanlar veya bahçeleri yeni tesis edilmiş ürün yetişmesini bekleyenlerden oluşmaktadır.

Tablo 60: Katılımcıların yıllık organik ürünlerden elde ettikleri gelire göre dağılımları

	Frekans	Yüzde(%)
0-999	38	71,7
1000-1999	6	11,3
2000-2999	3	5,7
3000-3999	2	3,8
4000-üstü	4	7,5
Toplam	53	100,0

Üreticilerin ürettikleri üründen yıllık elde ettikleri gelir Tablo 60'daki gibidir. Üreticilerin %71,7'si yıllık 0-999TL aralığında gelir elde etmektedir. 2000-2999TL, 3000-3999TL ve 4000TL-üstü gelir elde eden üreticilerin sayısı birbirine yakın iken %11,3'lük üretici kısmı yıllık 1000-1999TL gelir elde etmektedir. Organik ürünlerden elde edilen gelir, üreticilerin yetiştirdiği ürün miktarına ve pazar durumuna göre değişmektedir. Bazı üreticiler ürünleri az olduğu halde yüksek gelir elde edebilmektedir. Bu durumun sebebi, üreticilerin ürününü toplayıcı firmaya düşük fiyattan vermek yerine yerel pazarlarda satmayı tercih etmesidir.

Tablo 61: Katılımcıların ürettikleri ürünleri pazarlarken sorun yaşama durumuna göre dağılımları

	Frekans	Yüzde(%)
Evet	15	28,3
Hayır	38	71,7
Toplam	53	100,0

Üreticilerin %71,7'si ürettikleri ürünleri pazarlarken sorun yaşamadığını ve %28,3'ü sorun yaşadığını veya sorun yaşayacağını düşünmektedir. Genellikle yerel pazarlara uzak köylerdeki çiftçiler ürününü pazarlarken sorun yaşadığını ve düşük fiyatlarla toplayıcı firmaya vermek zorunda kaldıklarını belirtmişlerdir. Bu yüzden üreticilerin büyük bir kısmı anketin son maddesinde "*Eklemek istediğiniz düşünceniz var mı?*" kısmına Bartın'da organik ürünlerini satabileceği bir pazar kurulması talebinde bulunmuşlardır (Tablo 61).

Tablo 62: Katılımcıların organik üretim yapmaya devam etme düşüncesine göre dağılımları

	Frekans	Yüzde
Evet	44	83
Hayır	6	11,3
Kararsızım	3	5,7
Toplam	53	100,0

Katılımcıların %83,0'lük büyük bir kısmı organik üretim yapmaya devam edeceğini 11,3'lük kısmı organik üretim yapmaya devam etmek istemediğini ve 5,7'lik kısmı ise organik üretim yapmaya devam edip etmeme konusunda kararsız kaldığını belirtmiştir. Organik üretime devam etme durumunun önündeki en büyük engel pazar sorunudur. Üretici; organik olarak ürettiği ürüne çok çaba harcadığını, sabır gösterdiğini ve karşılında ürününü gene organik olmayan ürünlerle aynı fiyattan sattığını, bu yüzden organik üretime devam etmek istemediğini vurgulamıştır. Organik üretime devam etmek istemeyenlerin bir kısmı ise kurdukları bahçelerden verim alamadığını bu yüzden organik üretime devam etmek istemediklerini belirtmişlerdir (Tablo 62).

4.5.2. Araştırma Hipotezleri

Bartın ilinde organik tarıma yönelik verilen eğitim, destek, üretilen ürün miktarı ve satıştan elde edilen gelirin demografik özelliklere göre nasıl farklılık gösterdiğini belirlemek üzere aşağıda verilen hipotezler sınanmıştır.

H1. Organik üretime başlama nedeni, eğitim durumuna göre farklılık göstermektedir.

H2. Organik üretime başlama nedeni, yaş gruplarına göre farklılık göstermektedir.

H3. Organik üretime başlama nedeni meslek gruplarına göre farklılık göstermektedir.

H4. Organik tarımın toprağın verimliliğini nasıl etkilediğine dair görüşler meslek gruplarına göre farklılık göstermektedir.

H5. Organik tarımın toprağın verimliliğini nasıl etkilediğine dair görüşler eğitim durumuna göre farklılık göstermektedir.

H6. Devlet destekleri hakkındaki düşünceler eğitim durumuna göre farklılık göstermektedir.

H7. Devlet destekleri hakkındaki düşünceler yaş aralığına göre farklılık göstermektedir.

H8. Devlet destekleri hakkındaki düşünceler meslek grubuna göre farklılık göstermektedir.

H9. Organik ürün fiyatlarını pahalı bulma durumu yaş gruplarına göre farklılık göstermektedir.

H10. Organik üretimin iş gücü üzerindeki etkisi eğitim durumuna göre farklılık göstermektedir.

H11. Üretilen organik ürünlerin pazarlanmasında yaşanan sorunlar meslek gruplarına göre farklılık göstermektedir.

H12. Organik üretim yapmaya devam etme düşüncesi, organik ürünleri pazarlarken yaşanan sorunlara göre farklılık göstermektedir.

H13. Organik üretim yapmaya devam etme düşüncesi yıllık organik ürün üretim miktarına göre farklılık göstermektedir.

H14. Organik üretim yapmaya devam etme düşüncesi organik ürünlerin satışından elde edilen gelir durumuna göre farklılık göstermektedir.

4.5.2.1. Hipotezlerin Sınanması ve Yorumlar

Hipotezlerin sınanması için ki-kare testi yapılmıştır. ki-kare analiz yönteminin kullanılmasının sebebi çapraz tabloda yer alan değişkenler arasındaki gözlem ilişkisinin istatistiksel olarak anlamlı olup olmadığını test etmektir. Ki-kare testinin sonucuna göre hipotezin kabulüne veya reddine karar verilmiştir.

Hipotez 1; “Organik üretime başlama nedeni, eğitim durumuna göre farklılık göstermektedir” şeklindedir. İlköğretim mezunu olan üreticilerin 10’u ek gelir sağlamak, 20’si sağlıklı ürün yetiştirmek, 2’si hobi edinmek, 7’si ise hem ek gelir sağlamak hem de sağlıklı ürün yetiştirmek için organik üretime başlamıştır. Lise mezunu olan üreticilerden ise 1’i ek gelir sağlamak, 1’i sağlıklı ürün yetiştirmek, 2’si hobi edinmek, 1’i ise hem ek gelir sağlamak hem de sağlıklı ürün yetiştirmek amacıyla organik üretime başlamıştır. Üniversite mezunu üreticilerin ise 1’i ek gelir sağlamak, 3’ü sağlıklı ürün yetiştirmek, 2’si hobi edinmek, 3’ü ise hem ek gelir sağlamak hem de sağlıklı ürün yetiştirmek için organik üretime başlamıştır. Toplamda üreticilerin 12’si ek gelir sağlamak, 24’ü sağlıklı ürün

yetiştirmek, 6'sı hobi edinmek, 11'i ise hem ek gelir sağlamak hem de sağlıklı ürün yetiştirmek için organik üretime başladığı görölmektedir (Tablo 63).

Tablo 63: Eğitim durumu ve organik üretime başlama nedeni arasındaki ilişki

Eğitim durumu		Organik üretime başlama nedeni				Toplam
		Ek gelir sağlamak	Sağlıklı ürün yetiştirmek	Hobi edinmek	Ek gelir sağlamak ve sağlıklı ürün yetiştirmek	
İlköğretim	Kişi sayısı	10	20	2	7	39
	%	25,6%	51,3%	5,1%	17,9%	100%
Lise	Kişi sayısı	1	1	2	1	5
	%	20%	20%	40%	20%	100%
Üniversite	Kişi sayısı	1	3	2	3	9
	%	11,1%	33,3%	22,2%	33,3%	100%
Toplam	Kişi sayısı	12	24	6	11	53
	%	22,6%	45,3%	11,3%	20,8%	100%

$\chi^2 = 8,732; sd=6; p=0.189^{ns}$

ns: önemsiz; *: $p < 0.05$; **: $p < 0.01$

Ki-kare testi incelendiğinde aralarında istatistiksel olarak önemli bir farklılık bulunmadığı görölmüştür ($p > 0.05$). Yani bu durum; organik üretime başlama nedeninin eğitim durumuna göre farklılık göstermediğini göstermiştir.

Hipotez 2: “Organik üretime başlama nedeni, yaş gruplarına göre farklılık göstermektedir.” olarak belirlenmiştir. Tablo 64’de 25-34 yaş aralığında organik üretim yapan toplam 1 üretici bulunmaktadır. Bu üretici organik üretime sağlıklı ürün yetiştirmek için başlamıştır. 35-44 yaş aralığındaki 9 üreticiden 3’ü ek gelir sağlamak, 2’si sağlıklı ürün yetiştirmek, 2’si hobi edinmek, 2’si ise hem ek gelir sağlamak hem de sağlıklı ürün yetiştirmek amacıyla organik üretime başlamıştır. 45-54 yaş aralığında bulunan toplam 14 üreticinin 3’ü ek gelir sağlamak, 8’i sağlıklı ürün yetiştirmek, 3’ü ise hem ek gelir sağlamak hem de sağlıklı ürün yetiştirmek amacıyla organik üretime başlarken, 45-54 yaş aralığındaki üreticilerden hobi edinmek amacıyla organik üretime başlayan üretici

bulunmamaktadır. 55-64 yaş arası 17 üretici bulunmaktadır. Bunların 3'ü ek gelir sağlamak, 7'si sağlıklı ürün yetiştirmek, 2'si hobi edinmek, 1'i ise hem ek gelir sağlamak hem de sağlıklı ürün yetiştirmek amacıyla organik üretime başlamıştır. 65 ve üstü yaşlarında bulunan 12 üreticiden 3'ü ek gelir sağlamak, 6'sı sağlıklı ürün yetiştirmek, 2'si hobi edinmek, 1'i ise hem ek gelir sağlamak hem de sağlıklı ürün yetiştirmek amacıyla organik üretime başlamıştır.

Tablo 64: Yaş aralığı ile organik tarıma başlama nedeni arasındaki ilişki

Yaş aralığı		Organik üretime başlama nedeni				Toplam
		Ek gelir sağlamak	Sağlıklı ürün yetiştirmek	Hobi edinmek	Ek gelir sağlamak ve sağlıklı ürün yetiştirmek	
25-34 yaş	Kişi sayısı	0	1	0	0	1
	%	0%	100%	0%	0%	100%
35-44 yaş	Kişi sayısı	3	2	2	2	9
	%	33,3%	22,2%	22,2%	22,2%	100%
45-54 yaş	Kişi sayısı	3	8	0	3	14
	%	21,4%	57,1%	0%	21,4%	100%
55-64 yaş	Kişi sayısı	3	7	2	5	17
	%	17,6%	41,2%	11,8%	29,4%	100%
65 yaş-üstü	Kişi sayısı	3	6	2	1	12
	%	25%	50%	16,7%	8,3%	100%
Toplam	Kişi sayısı	12	24	6	11	53
	%	22,6%	45,3%	11,3%	20,8%	100%

$$\chi^2 = 7,857; sd = 12; p = 0.796^{ns}$$

ns: önemsiz; *: $p < 0.05$; **: $p < 0.01$

Ki-kare testi incelendiğinde aralarında istatistiksel olarak önemli bir farklılık bulunmadığı görülmüştür ($p > 0.05$). Yani bu durumda; organik üretime başlama nedeni, yaş gruplarına göre farklılık göstermemektedir (Tablo 64).

Hipotez 3; “Organik üretime başlama nedeni meslek gruplarına göre farklılık göstermektedir.” olarak kurulmuştur. Tablo 65’de toplam 13 emekli üretici bulunmaktadır. Bunlardan 1’i ek gelir sağlamak, 7’si sağlıklı ürün yetiştirmek, 2’si hobi edinmek, 3’ü ise hem ek gelir sağlamak hem de sağlıklı ürün yetiştirmek amacıyla organik üretime başlamıştır. Meslek grubu esnaf olan toplam 1 üretici bulunmaktadır. 1 üreticinin organik üretime başlama nedeni ise ek gelir sağlamak ve sağlıklı ürün yetiştirmektir. Mesleği çiftçilik olan toplam 20 üretici bulunmaktadır. Bunlardan 4’ü ek gelir sağlamak, 11’i sağlıklı ürün yetiştirmek, 2’si hobi edinmek, 3’ü ise hem ek gelir sağlamak hem de sağlıklı ürün yetiştirmek için organik üretime başlamıştır. Meslek grubu işçi olan toplam 2 üretici bulunmaktadır. 2’sinin organik üretime başlama nedeni de ek gelir sağlamaktır. Ev hanımı olan toplam 5 üreticiden 2’si ek gelir sağlamak, 2’si sağlıklı ürün yetiştirmek, 1’i de hem ek gelir sağlamak hem de sağlıklı ürün yetiştirmek amacıyla organik üretime başlamıştır. Serbest meslek grubundaki 3 üreticinin 1’i ek gelir sağlamak, 2’si ise hem ek gelir sağlamak hem de sağlıklı ürün yetiştirmek amacıyla organik üretime başlamıştır. Diğer meslek grubuna ait 9 üreticinin 2’si ek gelir sağlamak, 4’ü sağlıklı ürün yetiştirmek, 2’si hobi edinmek, 1’i ise hem ek gelir sağlamak hem de sağlıklı ürün yetiştirmek amacıyla organik üretim başlamıştır.

Tablo 65: Organik üretime başlama nedeni ve meslek arasındaki ilişki

Meslek		Organik üretime başlama nedeni				Toplam
		Ek gelir sağlamak	Sağlıklı ürün yetiştirmek	Hobi edinmek	Ek gelir sağlamak ve sağlıklı ürün yetiştirmek	
Emekli	Kişi sayısı	1	7	2	3	13
	%	7,7%	53,8%	15,4%	23,1%	100%
Esnaf	Kişi sayısı	0	0	0	1	1
	%	0%	0%	0%	100%	100%
Çiftçi	Kişi sayısı	4	11	2	3	20
	%	20%	55%	10%	15%	100%
İşçi	Kişi sayısı	2	0	0	0	2
	%	100%	0%	0%	0%	100%

Tablo 65: (devam ediyor)

Ev hanımı	Kişi sayısı	2	2	0	1	5
	%	40%	40%	0%	20%	100%
Serbest Meslek	Kişi sayısı	1	0	0	2	3
	%	33,3%	0%	0%	66,7%	100%
Diğer	Kişi sayısı	2	4	2	1	9
	%	22,2%	44,4%	22,2%	11,1%	100%
Toplam	Kişi sayısı	12	24	6	11	53
	%	22,6%	45,3%	11,3%	20,8%	100%
$\chi^2 = 20,707$; $sd = 18$; $p = 0.294^{ns}$						

ns: önemsiz; *: $p < 0.05$; **: $p < 0.01$

Ki-kare testi incelendiğinde aralarında istatistiksel olarak önemli bir farklılık bulunmadığı görülmüştür ($p > 0.05$). Yani; organik üretime başlama nedeni meslek gruplarına göre farklılık göstermemektedir. Bir çiftçi veya esnafın, organik üretime başlama nedeni arasında fark yoktur (Tablo 65).

Hipotez 4; “Organik tarımın toprağın verimliliğini nasıl etkilediğine dair görüşler meslek gruplarına göre farklılık göstermektedir.” şeklinde kurulmuştur. Tablo 66’da emekli olan 13 üreticiden 1’i verimliliğin arttığını 6’sı verimliliğin azaldığını 6’sı ise verimliliğin önce azaldığını sonra arttığını belirtmiştir. Esnaf olan 1 üreticiye göre verimlilik azalmıştır. Meslek grubu çiftçi olan 20 üreticinin 6’sı verimliliğin arttığını 4’ü verimliliğin azaldığını 10’u ise verimliliğin önce azaldığını daha sonra arttığını söylemiştir. 2 işçi üretici ise verimliliğin arttığı görüşündedir. Ev hanımlarının 2’sine göre verimlilik azalmış, 3’üne göre verimlilik önce azalmış sonra artmıştır. Serbest meslek grubundaki toplam 3 üreticinin 2’si verimliliğin arttığını, 1’i verimliliğin azaldığını söylemiştir. Diğer meslek grubuna ait 9 üreticiden 1’i verimliliğin arttığını 7’si verimliliğin azaldığını 1’i ise verimliliğin önce azaldığını daha sonra arttığını belirtmiştir.

Tablo 66: Toprağın verimliliğini organik üretimin nasıl etkilediği düşüncesi ve meslek arasındaki ilişki

Meslek		Toprağın verimliliğini organik üretim nasıl etkiledi?			Toplam
		Verimlilik arttı	Verimlilik azaldı	Verimlilik önce azaldı sonra arttı	
Emekli	Kişi sayısı	1	6	6	13
	%	7,7%	46,2%	46,2%	100%
Esnaf	Kişi sayısı	0	1	0	1
	%	0%	100%	0%	100%
Çiftçi	Kişi sayısı	6	4	10	20
	%	30%	20%	50%	100%
İşçi	Kişi sayısı	2	0	0	2
	(Yüzde)	100%	0%	0%	100%
Ev hanımı	Kişi sayısı	0	2	3	5
	%	0%	40%	60%	100%
Serbest Meslek	Kişi sayısı	2	1	0	3
	%	66,7%	33,3%	0%	100%
Diğer	Kişi sayısı	1	7	1	9
	%	11,1%	77,8%	11,1%	100%
Toplam	Kişi sayısı	12	21	20	53
	%	22,6%	39,6%	37,7%	100,0%

$\chi^2 = 24,289$; $sd=12$; $p=0.019$ *

ns: önemsiz; *: $p<0.05$; **: $p<0.01$

Ki-kare testi incelendiğinde aralarında istatistiksel olarak önemli bir farklılık bulunduğu görülmüştür ($p<0.05$). Yani bu durum; organik üretimin toprağın verimliliğini nasıl etkilediği düşüncesinin meslek gruplarına göre farklılık gösterdiğini göstermiştir (Tablo 66).

Hipotez 5; “Organik tarımın toprağın verimliliğini nasıl etkilediğine dair görüşler eğitim durumuna göre farklılık göstermektedir.” olarak kurulmuştur. Tablo 67’de eğitim durumu ilköğretim olan 39 üreticiden 9’u verimliliğin arttığını, 14’ü verimliliğin azaldığını ve 16’sı da verimliliğin önce azaldığı sonra arttığını belirtmiştir. Lise mezunu toplam 5 üreticinin 2’sine göre verimlilik artmış, 2’sine göre verimlilik azalmış 1’ine göre ise verimlilik önce azalmış sonra artmıştır. Eğitim durumu üniversite olan toplam 9 üreticiden 1’i verimliliğin arttığını, 5’i verimliliğin azaldığını, 3’ü ise verimliliğin önce azaldığını sonra arttığını belirtmiştir.

Tablo 67: Toprağın verimliliğini organik üretimin nasıl etkilediği düşüncesi ve eğitim durumu arasındaki ilişki

Eğitim durumu		Toprağın verimliliğini organik üretim nasıl etkiledi?			Toplam
		Verimlilik arttı	Verimlilik azaldı	Verimlilik önce azaldı sonra arttı	
İlköğretim	Kişi sayısı	9	14	16	39
	%	23,1%	35,9%	41%	100%
Lise	Kişi sayısı	2	2	1	5
	%	40%	40%	20%	100%
Üniversite	Kişi sayısı	1	5	3	9
	%	11,1%	55,6%	33,3%	100%
Toplam	Kişi sayısı	12	21	20	53
	%	22,6%	39,6%	37,7%	100%
$\chi^2 = 2,485; sd=4; p=0.647^{ns}$					

ns: önemsiz; *: $p < 0.05$; **: $p < 0.01$

Ki- kare testi incelendiğinde aralarında istatistiksel olarak önemli bir farklılık bulunmadığı görülmüştür ($p > 0.05$). Yani bu durum; organik üretimin toprağın verimliliğini nasıl etkilediği düşüncesinin eğitim durumuna göre farklılık göstermediğini göstermektedir (Tablo 67).

Hipotez 6; “Devlet destekleri hakkındaki düşünceler eğitim durumuna göre farklılık göstermektedir.” şeklindedir. Tablo 68’de eğitim durumu ilköğretim olan 39 üreticinin 6’sı devlet desteklerinden yararlandığını ve desteklerin yeterli olduğunu, 20’si desteklerden yararlandığını fakat desteklerin yetersiz olduğunu, 13’ü ise desteklerden yararlanmadığını belirtmiştir. Lise mezunu toplam 5 üreticiden 2’si desteklerden yararlandığını ve desteklerin yeterli olduğunu, 2’si desteklerden yararlandığını fakat desteklerin yetersiz olduğunu, 1’i ise desteklerden yararlanmadığını söylemiştir. Eğitim durumu üniversite olan toplam 9 üreticiden 1’i desteklerden yararlandığını ve desteklerin yeterli olduğunu, 6’sı desteklerden yararlandığını fakat desteklerin yetersiz olduğunu, 2’si ise desteklerden yararlanmadığını ifade etmiştir. Toplamda 9 üretici desteklerden yararlandığını ve yeterli

bulduğu, 28 üretici desteklerden yararlandığı fakat yeterli bulmadığı, 16 üretici ise desteklerden yararlanmadığı görüşündedir.

Tablo 68: Devlet destekleri hakkındaki görüşlerle eğitim durumu arasındaki ilişki

Eğitim durumu		Devlet destekleri hakkında ne düşünüyorsunuz?			Toplam
		Yararlanıyorum, yeterli buluyorum	Yararlanıyorum, yeterli bulmuyorum	Yararlanmıyorum	
İlköğretim	Kişi sayısı	6	20	13	39
	%	15,4%	51,3%	33,3%	100%
Lise	Kişi sayısı	2	2	1	5
	%	40%	40%	20%	100%
Üniversite	Kişi sayısı	1	6	2	9
	%	11,1%	66,7%	22,2%	100%
Toplam	Kişi sayısı	9	28	16	53
	%	17%	52,8%	30,2%	100%

$$\chi^2 = 2,790; \text{sd}=4; p=0.594^{\text{ns}}$$

ns: önemsiz; *: $p < 0.05$; **: $p < 0.01$

Ki-kare testi incelendiğinde aralarında istatistiksel olarak önemli bir farklılık bulunmadığı görülmüştür ($p > 0.05$). Yani bu durum; devlet destekleri hakkındaki düşüncelerin eğitim durumuna göre farklılık göstermediğini göstermiştir. Devlet destekleri hakkındaki görüşler lise, üniversite ve ilköğretim mezunu bireylere göre farklılık göstermemektedir (Tablo 68).

Hipotez 7; “Devlet destekleri hakkındaki düşünceler yaş aralığına göre farklılık göstermektedir.” olarak kurulmuştur. Tablo 69’da 25-34 yaşları arası toplam 1 üretici bulunmaktadır. Bu üretici desteklerden yararlanmadığını belirtmiştir. 35-44 yaş aralığında bulunan 9 üreticinin 1’i desteklerden yararlandığını ve desteklerin yeterli olduğunu, 6’sı desteklerden yararlandığını fakat desteklerin yetersiz olduğunu, 2’si ise desteklerden yararlanmadığını belirtmiştir. 45-54 yaş aralığında bulunan toplam 14 üreticinin 2’si desteklerden yararlandığını ve yeterli bulduğunu, 7’si desteklerden yararlandığını fakat desteklerin yeterli olduğunu 5’i ise desteklerden yararlanmadığını belirtmiştir. 55-64 yaş aralığında bulunan toplam 17 üreticinin 4’ü desteklerden yararlandığını ve yeterli bulduğunu, 8’i desteklerden yararlandığını fakat yeterli bulmadığını, 5’i ise desteklerden yararlanmadığını belirtmiştir. 65 ve üstü yaş grubunda bulunan toplam 12 üreticinin 2’si

desteklerden yararlandığını ve destekleri yeterli bulduğunu, 7'si desteklerden yararlandığını fakat destekleri yeterli bulmadığını, 3'ü ise desteklerden yararlanmadığını ifade etmiştir.

Tablo 69: Devlet destekleri hakkındaki görüşlerle yaş aralığı arasındaki ilişki

Yaş aralığı		Devlet destekleri hakkında ne düşünüyorsunuz?			Toplam
		Yararlanıyorum, yeterli buluyorum	Yararlanıyorum, yeterli bulmuyorum	Yararlanmıyorum	
25-34 yaş	Kişi sayısı	0	0	1	1
	%	0%	0%	100%	100%
35-44 yaş	Kişi sayısı	1	6	2	9
	%	11,1%	66,7%	22,2%	100%
45-54 yaş	Kişi sayısı	2	7	5	14
	%	14,3%	50%	35,7%	100%
55-64 yaş	Kişi sayısı	4	8	5	17
	%	23,5%	47,1%	29,4%	100%
65 yaş-üstü	Kişi sayısı	2	7	3	12
	%	16,7%	58,3%	25%	100%
Toplam	Kişi sayısı	9	28	16	53
	%	17%	52,8%	30,2%	100%

$\chi^2 = 3,950$; $sd=8$; $p=0.862^{ns}$

ns: önemsiz; *: $p < 0.05$; **: $p < 0.01$

Ki-kare testi incelendiğinde aralarında istatistiksel olarak önemli bir farklılık bulunmadığı görülmüştür ($p > 0.05$). Bu durumda; devlet destekleri hakkındaki düşünceler yaş durumuna göre farklılık göstermemektedir (Tablo 69).

Hipotez 8; “Devlet destekleri hakkındaki düşünceler meslek grubuna göre farklılık göstermektedir.” şeklinde kurulmuştur. Tablo 70’de meslek grubu emekli olan 13 üreticinin 1’i desteklerden yararlandığını ve destekleri yeterli bulduğunu, 6’sı desteklerden yararlandığını ve destekleri yeterli bulmadığını, 6’sı ise desteklerden yararlanmadığını ifade etmiştir. Esnaf olan 1 üretici desteklerden yararlandığını fakat yeterli bulmadığını belirtirken, çiftçi olan toplam 20 üreticiden 5’i desteklerden yararlandığını ve yeterli bulduğunu, 10’u desteklerden yararlandığını fakat destekleri yeterli bulmadığını, 2’si ise

desteklerden yararlanmadığını söylemiştir. Mesleği işçi olan 2 üreticiden 1'i desteklerden yararlandığını fakat destekleri yeterli bulmadığını, 1'i ise desteklerden yararlanmadığını ifade etmiştir. Ev hanımı olan 5 üreticiden 1'i desteklerden yararlandığını ve desteklerin yeterli olduğunu, 2'si ise desteklerden yararlandığını fakat destekleri yeterli bulmadığını, 2'si ise desteklerden yararlanmadığını belirtmiştir. Serbest meslek grubuna ait olan 3 üreticinin 1'i desteklerden yararlanıp yeterli bulurken, 2'si desteklerden yararlandığını fakat yeterli bulmadığını belirtmiştir. Diğer meslek grubunda bulunan 9 üreticiden 1'i desteklerden yararlandığını ve destekleri yeterli bulduğunu 6'sı desteklerden yararlandığını fakat destekleri yeterli bulmadığını, 2'si ise desteklerden yararlanmadığını ifade etmiştir.

Tablo 70: Devlet destekleri hakkındaki görüşlerle meslek arasındaki ilişki

Meslek		Devlet destekleri hakkında ne düşünüyorsunuz?			Toplam
		Yararlanıyorum , yeterli buluyorum	Yararlanıyorum, yeterli bulmuyorum	Yararlanmıyorum	
Emekli	Kişi sayısı	1	6	6	13
	%	7,7%	46,2%	46,2%	100%
Esnaf	Kişi sayısı	0	1	0	1
	%	0%	100%	0%	100%
Çiftçi	Kişi sayısı	5	10	5	20
	%	25%	50%	25%	100%
İşçi	Kişi sayısı	0	1	1	2
	(Yüzde)	0%	50%	50%	100%
Ev hanımı	Kişi sayısı	1	2	2	5
	%	20%	40%	40%	100%
Serbest Meslek	Kişi sayısı	1	2	0	3
	%	33,3%	66,7%	0%	100%
Diğer	Kişi sayısı	1	6	2	9
	%	11,1%	66,7%	22,2%	100%
Toplam	Kişi sayısı	9	28	16	53
	%	17%	52,8%	30,2%	100%

$\chi^2 = 6,856$; $sd=12$; $p=0.867^{ns}$

ns: önemsiz; *: $p < 0.05$; **: $p < 0.01$

Ki-kare testi incelendiğinde aralarında istatistiksel olarak önemli bir farklılık bulunmadığı görülmüştür ($p > 0.05$). Yani; devlet destekleri hakkındaki düşüncelerin, meslek grubuna göre farklılık göstermediği görülmüştür (Tablo 70).

Hipotez 9; “Organik ürün fiyatlarını pahalı bulma durumu yaş gruplarına göre farklılık göstermektedir.” şeklindedir. Tablo 71’de “Organik olarak ürettiğiniz ürünlerin fiyatlarının diğer ürünlere göre daha yüksek olduğunu düşünüyor musunuz?” sorusuna 25-

34 yaş aralığında bulunan toplam 1 üretici “evet” cevabını vermiştir. 35-44 yaş aralığında bulunan toplam 9 üreticiden 4’ü “evet”, 5’i “hayır” cevabını vermiştir. 45-54 yaş aralığındaki toplam 14 üreticinin 8’i “evet”, 6’sı “hayır” cevabını vermiştir. 55-64 yaş aralığındaki üreticilerin 9’u “evet”, 8’i “hayır” cevabını vermiştir. 65 ve üstü yaş grubunda bulunan 12 üreticiden 3’ü “evet”, 9’u “hayır” cevabını vermiştir. Toplamda 25 üretici organik ürünlerin fiyatlarının diğer ürünlere göre yüksek olduğunu düşünürken, 28 üretici ise tam tersini düşünmektedir.

Tablo 71: Organik ürünlerin fiyatlarının diğer ürünlere göre daha yüksek olduğu düşüncesi ile yaş aralığı ile ilişkisi

Yaş aralığı		Organik olarak ürettiğiniz ürünlerin fiyatlarının diğer ürünlere göre daha yüksek olduğunu düşünüyor musunuz?		Toplam
		Evet	Hayır	
25-34 yaş	Kişi sayısı	1	0	1
	%	100%	0%	100%
35-44 yaş	Kişi sayısı	4	5	9
	%	44,4%	55,6%	100%
45-54 yaş	Kişi sayısı	8	6	14
	%	57,1%	42,9%	100%
55-64 yaş	Kişi sayısı	9	8	17
	%	52,9%	47,1%	100%
65 yaş- üstü	Kişi sayısı	3	9	12
	%	25%	75%	100%
Toplam	Kişi sayısı	25	28	53
	%	47,2%	52,8%	100%
$\chi^2 = 4,300; sd=4; p=0.367^{ns}$				

ns: önemsiz; *: $p < 0.05$; **: $p < 0.01$

Cevapların yaşa göre farklılık gösterip göstermediği Ki-kare testi yaparak incelendiğinde aralarında istatistiksel olarak önemli bir farklılık bulunmadığı görülmüştür ($p > 0.05$). Yani bu durum; organik ürünlerin fiyatının diğer ürünlere göre daha yüksek olduğunu düşüncesinin yaş gruplarına göre farklılık göstermediğini yansıtmıştır (Tablo 71).

Hipotez 10; “Organik üretimin iş gücü üzerindeki etkisi eğitim durumuna göre farklılık göstermektedir.” Tablo 72’de eğitim durumu ilköğretim olan 39 üreticiden 33’ü

üretimde işgücünün arttığını, 6'sı üretimde makine kullanımının arttığını ifade etmiştir. Eğitim durumu lise olan 5 üreticiden 4'ü üretimde işgücünün arttığını 12i ise üretimde makine kullanımının arttığını belirtirken eğitim durumu üniversite olan 9 üreticiden 6'sı üretimde işgücünün arttığını 3'ü ise üretimde makine kullanımının arttığını ifade etmiştir. Toplam 43 üretici üretimde işgücünün arttığını, 10 üretici ise üretimde makine kullanımının arttığını belirtmiştir.

Tablo 72: Organik üretimin iş gücü üzerindeki etkisi ve eğitim durumu arasındaki ilişki.

Eğitim durumu		Organik üretimin işgücü üzerinde nasıl bir etkisi oldu?		Toplam
		Üretimde işgücü arttı	Üretimde makine kullanımı arttı	
İlköğretim	Kişi sayısı	33	6	39
	%	84,6%	15,4%	100%
Lise	Kişi sayısı	4	1	5
	%	80%	20%	100%
Üniversite	Kişi sayısı	6	3	9
	%	66,7%	33,3%	100%
Toplam	Kişi sayısı	43	10	53
	%	81,1%	18,9%	100%
$\chi^2 = 1,544; sd=6; p=0.462^{ns}$				

ns: önemsiz; *: $p < 0.05$; **: $p < 0.01$

Cevapların eğitim durumuna göre farklılık gösterip göstermediği Ki-kare testi yapılarak incelendiğinde aralarında istatistiksel olarak önemli bir farklılık bulunmadığı görülmüştür ($p > 0.05$). Yani bu durum; organik üretimin iş gücü üzerindeki etkisinin nasıl olduğu düşüncesinin, eğitim durumuna göre farklılık göstermediğini göstermektedir (Tablo 72).

Hipotez 11; “Üretilen organik ürünlerin pazarlanmasında yaşanan sorunlar meslek gruplarına göre farklılık göstermektedir.” Tablo 73’de “Organik ürünleri pazarlarken sorun yaşıyor musunuz?” sorusuna meslek grubu emekli olan 13 üreticiden 4’ü “evet” 9’u “hayır” demiştir. Meslek grubu esnaf toplam 1 üretici “hayır” cevabını verirken, meslek

grubu çiftçi olan 20 üreticinin 7'si "evet", 13'ü "hayır" cevabını vermiştir. Toplam 2 işçinin 2'si de "hayır" cevabını verirken ev hanımı olan toplam 5 üretici de aynı şekilde "hayır" cevabını vermiştir. Serbest meslek grubunda bulunan 3 üreticiden 1'inin cevabı "evet", 2'sinin cevabı "hayır" şeklindedir. Diğer meslek grubuna ait 9 üreticinin 3'ü "evet", 6'sı ise "hayır" cevabını vermiştir.

Tablo 73: Organik ürünlerin pazar sorunu yaşama durumu ve meslek arasındaki ilişki.

Meslek		Ürettiğiniz ürünleri pazarlarken sorun yaşıyor musunuz?		Toplam
		Evet	Hayır	
Emekli	Kişi sayısı	4	9	13
	%	30,8%	69,2%	100%
Esnaf	Kişi sayısı	0	1	1
	%	0%	100%	100%
Çiftçi	Kişi sayısı	7	13	20
	%	35%	65%	100%
İşçi	Kişi sayısı	0	2	2
	%	0%	100%	100%
Ev hanımı	Kişi sayısı	0	5	5
	%	0%	100%	100%
Serbest Meslek	Kişi sayısı	1	2	3
	%	33,3%	66,7%	100%
Diğer	Kişi sayısı	3	6	9
	%	33,3%	66,7%	100%
Toplam	Kişi sayısı	15	38	53
	%	28,3%	71,7%	100%
$\chi^2 = 3,789; sd=6; p=0.705^{ns}$				

ns: önemsiz; *: $p < 0.05$; **: $p < 0.01$

Ki-kare testi incelendiğinde aralarında istatistiksel olarak önemli bir farklılık bulunmadığı görülmüştür ($p > 0.05$). Yani bu durum organik ürünleri pazarlarken sorun yaşama eğiliminin, meslek grubuna göre farklılık göstermediğini göstermektedir (Tablo 73).

Hipotez 12; "*Organik üretim yapmaya devam etme düşüncesi, organik ürünleri pazarlarken yaşanan sorunlara göre farklılık göstermektedir.*" şeklinde kurulmuştur. Tablo 74'de ürettiği ürünleri pazarlarken sorun yaşayan toplam 15 üreticiden 11'i "*organik üretim yapmaya devam etmeyi düşünüyor musunuz?*" sorusuna "evet" 3'ü "hayır", 1'i ise "kararsızım" cevabını vermiştir. Organik ürünleri pazarlarken sorun

yaşamayan 38 üreticiden 33'ü “organik üretim yapmaya devam etmeyi düşünüyor musunuz?” sorusuna “evet”, 3'ü “hayır”, 2'si ise “kararsızım” şeklinde cevaplar vermiştir.

Tablo 74: Organik ürünlerin pazar sorunu yaşama durumu ve organik üretim yapmaya devam etme düşüncesi arasındaki ilişki

Ürettiğiniz ürünleri pazarlarken sorun yaşıyor musunuz?		Organik üretim yapmaya devam etmeyi düşünüyor musunuz?			Toplam
		Evet	Hayır	Kararsızım	
Evet	Kişi sayısı	11	3	1	15
	%	73,3%	20%	6,7%	100%
Hayır	Kişi sayısı	33	3	2	38
	%	86,8%	7,9%	5,3%	100%
Toplam	Kişi sayısı	44	6	3	53
	%	83%	11,3%	5,7%	100%
$\chi^2 = 1,666; sd=2; p=0.435^{ns}$					

ns: önemsiz; *: $p < 0.05$; **: $p < 0.01$

Ki-kare testi incelendiğinde aralarında istatistiksel olarak önemli bir farklılık bulunmadığı görülmüştür ($p > 0.05$). Yani organik üretim yapmaya devam etme eğilimi, organik ürünleri pazarlarken sorun yaşama durumuna göre farklılık göstermediğini göstermiştir (Tablo 74).

Hipotez 13; “Organik üretim yapmaya devam etme düşüncesi yıllık organik ürün üretim miktarına göre farklılık göstermektedir.” olarak kurulmuştur. Yıllık üretilen organik ürün miktarı ve organik üretim yapmaya devam etme düşüncesi arasındaki ilişkiyi gösteren Tablo 75’de verilmiştir. Yıllık 1-3.999 ton ürüne sahip olan toplam 29 üretici 22’si organik üretime devam etmek istediğini, 5’i organik üretime devam etmek istemediğini, 2’si ise organik üretime devam etme konusunda kararsız olduğunu belirtmiştir. Yıllık 10 ton ve üzeri ürün elde eden 1 tane üretici organik üretime devam etmek istediğini ifade ederken, ürünleri henüz yetiştirme aşamasında olan 23 üreticinin 21’i organik üretime devam edeceğini, 1’i organik üretime devam etmeyeceğini, 1’i ise organik üretime devam etme konusunda kararsız olduğunu belirtmiştir.

Tablo 75: Yıllık üretilen organik ürün miktarı ve organik üretim yapmaya devam etme düşüncesi arasındaki ilişki

Yıllık organik ürün üretim miktarınız(ton) nedir?		Organik üretim yapmaya devam etmeyi düşünüyor musunuz?			Toplam
		Evet	Hayır	Kararsızım	
1-3.999 ton	Kişi sayısı	22	5	2	29
	%	75,9%	17,2%	6,9%	100%
10ton ve üstü	Kişi sayısı	1	0	0	1
	%	100%	0%	0%	100%
Henüz ürün yetişmemektedir	Kişi sayısı	21	1	1	23
	%	91,3%	4,3%	4,3%	100%
Toplam	Kişi sayısı	44	6	3	53
	%	83%	11,3%	5,7%	100%
$\chi^2 = 2,608; sd=4; p > 0.625^{ns}$					

ns: önemsiz; *: $p < 0.05$; **: $p < 0.01$

Ki-kare testi incelendiğinde aralarında istatistiksel olarak önemli bir farklılık bulunmadığı görülmüştür ($p > 0.05$). Organik üretim yapmaya devam etme eğilimi, yıllık üretilen organik ürün miktarına göre farklılık göstermemektedir. Üretilen ürün miktarı, organik üretim yapmaya devam etme düşüncesini etkilememektedir (Tablo 75).

Hipotez 14; “Organik üretim yapmaya devam etme düşüncesi organik ürünlerin satışından elde edilen gelir durumuna göre farklılık göstermektedir.” olarak belirlenmiştir. Tablo 76’da yıllık organik ürünlerden 0-999 TL aralığında gelir elde eden 38 üreticinin 33’ü organik üretime devam edeceğini, 4’ü organik üretime devam etmeyeceğini, 1’i ise organik üretime devam etme konusunda kararsız olduğunu belirtmiştir. 1000-1999 TL aralığında gelir elde eden 6 üreticinin 4’ü organik üretime devam edeceğini 2’si ise organik üretime devam etme konusunda kararsız olduğunu ifade etmiştir. 2000-2999 TL gelir elde eden 3 üretici bulunmakta ve 2’si organik üretime devam edeceğini 1’i ise devam etmeyi düşünmediğini belirtmiştir. 3000-3999 TL aralığında gelire elde eden 2 üreticiden 1’i

organik üretime devam etmek istediğini 1'i ise devam etmek istemediğini ifade ederken, 4000TL ve üstü gelir elde eden 4 üreticinin 4'ü de organik üretime devam etmek isteğini belirtmiştir.

Tablo 76: Organik ürünlerden yıllık elde edilen gelir ve organik üretim yapmaya devam etme düşüncesi arasındaki ilişki

Yıllık organik ürünlerden elde ettiğiniz gelir(TL) ne kadardır?		Organik üretim yapmaya devam etmeyi düşünüyor musunuz?			Toplam
		Evet	Hayır	Kararsızım	
0-999	Kişi sayısı	33	4	1	38
	%	86,8%	10,5%	2,6%	100%
1000-1999	Kişi sayısı	4	0	2	6
	%	66,7%	0%	33,3%	100%
2000-2999	Kişi sayısı	2	1	0	3
	%	66,7%	33,3%	0%	100%
3000-3999	Kişi sayısı	1	1	0	2
	%	50%	50%	0%	100%
4000-üstü	Kişi sayısı	4	0	0	4
	%	100%	0%	0%	100%
Toplam	Kişi sayısı	44	6	3	53
	%	83%	11,3%	5,7%	100%
$\chi^2 = 15,081; sd=8; p=0.048$					

ns: önemsiz; *: $p < 0.05$; **: $p < 0.01$

Yıllık organik ürünlerden elde edilen gelir ile organik üretim yapmaya devam etme durumu Ki-kare testi incelendiğinde aralarında istatistiksel olarak önemli bir farklılık bulunduğu görülmüştür ($p < 0.05$). Yani bu durum organik ürün üretmeye devam etme eğiliminin yıllık olarak organik ürünlerden elde edilen gelire göre farklılık gösterdiğini göstermiştir. Elde edilen gelir değiştikçe, üreticilerin organik üretime devam etme düşüncesi de değişmektedir (Tablo 76).

BÖLÜM V

SONUÇ VE DEĞERLENDİRME

Dünya nüfusunun artması ve yaşanan teknolojik gelişmeler insan sağlığı üzerinde bir takım olumsuz etkiler meydana getirmiştir. Tarımda kimyasal girdi kullanımına bağlı olarak günümüzde adını sıkça duyduğumuz Genetiği Değiştirilmiş Organizmalara (GDO) bağlı olarak çeşitli hastalıklar ortaya çıkmıştır. Giderek artan bu sorunlar, organik tarım fikrinin doğmasına yol açmış ve insanların organik tarıma yönelmelerine neden olmuştur.

Organik tarımla ilgili ilk arayışlar, alternatif tarım teknikleri adı altında İngiltere’de 1910’lu yıllarda ekolojik tarım fikri olarak başlamıştır. Bu tarihten itibaren organik tarımla ilgili bir takım kurum ve organizasyonların faaliyete girmesiyle organik tarım konusunda önemli gelişmeler kaydedilmiştir. Bu gelişmeler, kıtalararası bir nitelik taşıyan organik tarımın talebiyle birlikte küresel ölçekte üretim hacmini artırmıştır. Bu bağlamda Dünyada toplam tarım arazilerin %0,98’i organik tarım arazisi olarak kullanılmaktadır. Günümüzde organik tarım arazilerinin toplam büyüklüğü 43,7 milyon hektardır. Organik tarım arazisi en büyük olan kıta Okyanusya’dır.

Dünya ticaretinde önemini koruyan organik tarım, Avrupa kaynaklı firmaların talepleri doğrultusunda Türkiye’de özellikle 1980’den itibaren gelişme göstermiştir. Bu tarihten itibaren zaman içinde yapılan yasal düzenlemelerle organik tarımın uygulama alanı genişlemiştir. Bu olumlu gelişmelerin yanında organik tarım girdilerinin dış kaynaklı olması, ülkede daha çok küçük ölçekli işletmelerin varlığı, bu konudaki bilgi ve eğitim düzeyinde görülen eksiklikler Türkiye’de organik tarım pazarının gelişmesini etkilemiştir.

Diğer taraftan Türkiye’de organik tarım alanında görülen olumlu gelişmelerin bir yansıması olarak özellikle 2002 yılından itibaren ürün çeşidi ve çiftçi sayısında kayda değer bir artış gözlemlenmiştir. Bununla birlikte üretim miktarında kaydedilen artış, Türkiye’de organik tarım üretimi konusunda yıllar itibariyle önemli yol alındığını göstermektedir. Nitekim 2015 yılında organik tarım üretiminin, 197 ürün çeşidine ulaşması, 515.268 hektar alanda 1829.291 ton olarak gerçekleşmesi, organik tarıma verilen değer giderek arttığını ve organik tarımın ülkenin ekonomik kalkınmasında önemli bir işlev gördüğünü göstermektedir. Dahası organik tarım üretiminin giderek

yaygınlaştırılması, ekolojik sorunlar bağlamında, pozitif dışsallıklar oluşturmakla ülkenin ekonomik kalkınmasında önemli katkılar sağlayacaktır.

Bütün bu olumlu gelişmelere rağmen ülkemizde tüketicilerin organik ürün konusunda yeterli bilgiye sahip olmaması ve bu ürünlerin fiyatlarını yüksek bulmaları, Türkiye ölçeğinde organik ürün kullanma alışkanlığını istenilen düzeyde geliştirememiştir. Ayrıca organik ürünlerin az da olsa bazı tüketiciler tarafından bir zevk olarak algılanması, tüketicilerin bu konuda bilinçlendirilmelerinin ne kadar önemli olduğunu ortaya koymuştur. Nitekim Bartın'da tüketicilerle yapılan yüz yüze anket uygulamasında da bu durum açık bir şekilde fark edilmiştir.

Türkiye'de organik tarımın ekonomik boyutunun bölgeler düzeyinde ele alınması çalışmaya ayrı bir anlam katmıştır. Bu yöntemle organik tarımın hem bölgesel bazda hem de o bölgede yer alan il ölçeğinde gelişme seyri izlenmeye çalışılmıştır.

Bartın'da organik tarım, 2009 yılında Bartın İl Gıda Tarım ve Hayvancılık Müdürlüğü bünyesinde hazırlanan "Sürdürülebilir Organik Ahududu ve Böğürtlen Tarımının Yaygınlaştırılması ve Eğitimi Projesi" ile başlamıştır. Başlangıçta il genelinde sadece 6 köyde 20 üretici ile gerçekleştirilmiştir. Organik tarımın gerçekleştirildiği köylerde organik Ahududu, Böğürtlen, Kızılcık, Kivi ve Safran üretiminin yapıldığı tespit edilmiştir. İlk yıllarda 20 çiftçi ile başlayan organik tarım faaliyeti, 2016 yılı itibari ile 60 üretici ile devam etmiştir. Bu sayının giderek artmasında, Bartın İl Gıda Tarım ve Hayvancılık Müdürlüğü'nün özel çabalarının önemli olduğu gözlemlenmiştir.

Müdürlük tarafından belirli aralıklarla organik üretimin yapıldığı köylere gidilerek çiftçilere danışmanlık hizmetinin verildiği, eksikliklerin yerinde tespit edildiği ve çözüm üretildiği, zaman zaman kurum bünyesinde eğitim seminerlerinin verildiği, kurum bünyesinde yapılan araştırma, inceleme ve gözlemlerden ortaya çıkarılmıştır. Nitekim bu çalışmanın üreticilerle yapılan yüz yüze anket uygulaması sırasında, kurum desteğiyle organik tarımın yapıldığı köylere gidilmiş, bu köylerde çiftçiler ile birebir görüşme fırsatı yakalanmıştır. Böylece anket uygulamasında güvenilir veriler elde edilmiş ve yapılan değerlendirmeler sonucunda önemli bulgulara ulaşılmıştır.

Organik tarıma ilişkin memnuniyet durumlarının ölçülmesine yönelik toplam 60 çiftçiden 53'ü (%88,33) ile yapılan yüz yüze anket uygulamasının değerlendirilmesinde aşağıdaki bulgulara ulaşılmıştır.

- Üreticilerin %37'si çiftçilik mesleği ile uğraşmaktadır.
- Üreticilerin yaş durumu 55-64 yaş aralığında yoğunlaşmakta olup genelde 1000-1499 TL gelire sahip oldukları görülmüştür.
- Organik tarım ürünlerinin fiyatları geleneksel ürünlere göre yüksektir. Fakat Bartın'daki üreticiler, organik olarak ürettikleri ürünlerinin fiyatının, geleneksel ürünlerle aynı olduğunu ifade etmişlerdir. Üreticiler ise bunun nedenini, yetiştirdikleri organik ürünleri pazarlarken sorun yaşamalarına ve tüketicilerde organik tarım bilincinin henüz oturmamış olmasına bağlamışlardır.
- Üreticilerin %45,3'ünün organik üretime başlama nedeni, sağlıklı ürün yetiştirmektedir. Bu durum, üreticilerin sağlıklı ürün yetiştirmeye önem verdiklerini göstermiştir.
- Organik tarımın sürdürülebilirliği açısından devlet desteleri ve teşvikler, son derece önemli bir faktördür. Bartın'daki üreticilerin %52,8'i, devlet desteklerinden yararlandığı fakat desteklerinin yetersiz olduğu kanısındadır.
- Üreticilerin bilinçlendirilmesi için Bartın İl Gıda Tarım ve Hayvancılık Müdürlüğü'nde bugüne kadar çok sayıda eğitim ve toplantılar düzenlenmiştir. Üreticilerin çoğu düzenli olarak bu eğitimlere katılmıştır. Üreticilerin eğitimler hakkındaki düşüncesi %81,2 oranda faydalı ve yeterli olduğu yönündedir.
- Üreticilerin 28,3'ü ürettikleri ürünleri pazarlarken sorun yaşadıkları, %71,7'sinin ise sorun yaşamadıkları belirlenmiştir.
- Üreticilerin organik üretim yapmaya devam etme düşüncesi, organik üretimden memnun olup olmadıklarını göstermektedir. Üreticilerin %83'ü organik üretim yapmaya devam edeceğini, %11,3'ü devam etmeyeceğini bildirmiştir. Üreticilerin %5,7'si ise organik üretime devam edip etmeme konusunda kararsızdır. Bu durum, üreticilerin çoğunun organik üretimden memnun olduğunu göstermiştir.

Yapılan çalışmada, üreticilerin organik üretime devam edip etmeme düşüncesinin, organik ürünlerden elde ettikleri gelire göre şekillendiği görülmüştür. Ayrıca devlet desteklerinin yetersiz oluşu üreticiler için olumsuz faktördür. Bartın'daki organik tarım üreticileri için pazar sorunu da büyük önem arz etmektedir. Yerel pazarlara ulaşmakta güçlük çeken üreticiler, ürettikleri ürünleri toplayıcı firmaya düşük fiyattan satmak zorunda kaldıklarını bildirmiştir.

Anket çalışmasının ikinci kısmında Bartın'daki tüketicilerin organik tarım ürünlerine karşı tutumları aşağıdaki gibi sonuçlanmıştır.

- Katılımcıların %88,5 gibi yüksek bir kısmı bugüne kadar bir defa da olsa organik ürün tüketmiş, %11,5'i ise hiç organik ürün tüketmemiştir.
- Katılımcılara organik ürün satın alma yerleri sorulduğunda yaklaşık %70'i Bartın'da kurulu mevcut "Kadınlar Pazarı"ndan organik ürün temin ettiğini belirtmiştir. Ancak yapılan araştırmada, kadınlar pazarında satılan ürünlerin çok az bir kısmının organik ürün olduğu görülmüştür. Buna rağmen tüketicilerin büyük bir kısmı, kadınlar pazarında satılan ürünleri organik olarak bilmektedir. Bu durum, tüketicilerin organik ürünler konusunda eğitilmeleri gerektiğini göstermiştir.
- Her geçen gün artan sağlıksız besinler Bartın'daki katılımcıların da dikkatini çekmektedir. Organik tarımın gelecekte çok daha önemli bir hale geleceğini düşünen katılımcıların payı oldukça yüksektir. Bundan dolayı Bartın merkezinde sadece organik ürünlerin satışının yapıldığı bir mahalli "organik ürün pazarı"nın kurulması ve işletilmesine ihtiyaç olduğu tespit edilmiştir. Bu, günümüzde Bartın merkezde Salı ve Cuma günleri açılan halk pazarının bir benzerinin organik pazar olarak hizmet vermesi demektir. Böylece, tarihi boyunca önemli bir kıyı kenti olan Bartın, organik tarım bakımından da hem marka bir şehir olabilecek hem de halkının daha sağlıklı yaşadığı model bir kent olacaktır.

Başlangıçta bu durum biraz güç olabilir ancak en azından Bartın'da mevcut marketlerin içinde uygun bir yerde "Organik Tarım Reyonu" adı altında bir reyon, bu hizmet için tahsis edilebilir. Esasen yaptığımız araştırmada da katılımcılar, her ne kadar kadınlar pazarında organik ürün satıldığını düşünseler de mevcut pazardaki ürünlerin organik olduğuna güvenmemektedir. Katılımcıların %91'i Bartın'da sadece organik ürünlere ait bir pazar kurulmasının bir ihtiyaç olduğunu belirtmişlerdir.

Katılımcıların organik ürünlere yönelik tutumları demografik faktörlerle incelendiğinde, ürün tüketme durumu üzerinde yaş ve gelir durumunun istatistiksel açıdan önemli olduğu ($p<0.05$), diğer faktörlerin etkisinin ise önemsiz olduğu görülmüştür.

İki anket çalışması birlikte değerlendirildiğinde; Bartın'da tüketicilerin organik ürünlere karşı talebinin yüksek olduğu, fakat bilgi eksikliği nedeniyle organik ürün satın alırken bilinçsiz davrandıkları görülmüştür.

Bartın İl Gıda Tarım ve Hayvancılık Müdürlüğü bünyesinde yürütülen proje sayesinde organik tarım üreticileri, sertifikasyon masrafı ödememektedir. Bu durum üreticiler için bir avantaj olmasına rağmen devlet desteklerinin üreticiler için yetersiz olduğu ortaya çıkmıştır. Araştırmadan elde edilen son bir bulgu, Bartın İl Gıda Tarım ve Hayvancılık Müdürlüğü tarafından belirli aralıklarla üreticilere verilen eğitimlerle ilgilidir. Buna göre üreticiler, kendilerine verilen bu eğitimlerden memnun olduklarını belirtmişlerdir. Bu da ilgili kurumun organik tarımın geliştirilmesine yönelik yürüttüğü projede başarılı olduğunu göstermiştir.

Kısaca belirtmek gerekirse Bartın, organik tarım uygulaması noktasında henüz işin başında olmasına rağmen günümüzde bu alanda önemli bir noktada olduğu söylenebilir. Bu konuda ilgili kurumlarda sürdürülmekte olan eğitimler ve sağlanan destek ve teşvikler aracılığıyla organik tarımın giderek gelişebileceği tahmin edilmektedir. Bütün bunların sonucunda ise organik tarımın başta il ve bölge olmak üzere ülkenin ekonomik büyüme ve kalkınmasında önemli bir fonksiyona sahip olabileceği ifade edilebilir. Son olarak il ölçeğinde kendi alanında özgün bir nitelik taşıyan bu çalışmanın ilgili alanda yapılacak pek çok çalışma ve projede yardımcı olabileceği umulmaktadır.

KAYNAKLAR

- Aksoy, U. (1999). Dünya'da ve Türkiye'de Ekolojik Tarım. *Türkiye 1. Ekolojik Tarım Sempozyumu*, (s. 3-10). İzmir.
- Aksoy, U. (2001). Ekolojik Tarım: Genel Bir Bakış. *II. Ekolojik Tarım Sempozyumu*. Antalya.
- Aksoy, U. ve Altındışli, A. (1999). *Dünya ve Türkiye'de Ekolojik Tarım Ürünleri Üretimi, İhracatı ve Geliştirme Olanakları*. İstanbul: İstanbul Ticaret Odası.
- Albeni, N. (2011). Kırsal Kalkınmada Organik Tarımın Rolü ve Bucak İlçesi Melli Yemişi (İncir) Örneği. Yüksek Lisans Tezi (yayımlanmış), Süleyman Demirel Üniversitesi sosyal Bilimler Enstitüsü, İktisat Anabilim, Isparta.
- Altındışli, A. ve Aksoy, U. (2010). Organik Tarımın Dünya'da ve Türkiye'deki Durumu. *Türkiye Ziraat Mühendisliği VII. Teknik Kongresi*, (s. 213-227). Ankara.
- Altunışık, R., Coşkun, R., Bayraktaroğlu, S., Yıldırım, E.(2010). *Sosyal Bilimlerde Araştırma Yöntemleri ve SPSS Uygulamalı*. Sakarya: (6.Baskı). Sakarya Yayıncılık.
- Anon. (2007). *Mitolojiden Gezinlere Bartın Kültür ve Turizm Envanteri*. Bartın: Bartın İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü Yayınları
- Arslan, R., ve Takım, A. (2013). Cumhuriyetin İlk Yıllarında Bartın'ın Ekonomik Yapısı. *Karadeniz Araştırmaları Dergisi* (39), 137-166.
- Aşcıoğlu, E. (2001). Bartın. Ankara: Bartın Ticaret ve Sanayi Odası Yayınları.
- Ataseven, Y. ve Güneş, E. (2008). Türkiye'de İşlenmiş Organik Tarım Ürünleri Üretimi ve Ticaretindeki Gelişmeler. *Uludağ Üniversitesi Ziraat Fakültesi Dergisi* , 22 (2),25-33.
- Atış, E. (2005). Tarım ve Çevre. F. Yavuz (Ed.). *Türkiye'de Tarım İçinde*, (161-176). Erzurum: Tarım ve Köyişleri Bakanlığı Yayınları.
- Atlı, S. (2006). Orgüder ve Dünya ve Türkiye'de Organik Tarım Uygulamaları. *Türkiye 9. Gıda Kongresi*, (s. 86). Bolu.
- Aydın, G., Emir, M., ve Demiryürek, K. (2015). Avrupa Birliği ve Türkiye'de Organik Tarım ve Gıda Ürünlerine Karşı Tüketici Davranışları. *Anadolu Tarım Bilimleri Dergisi* ,Cilt:30. 199-206. Erişim Tarihi: 07 Mayıs 2016, <http://omu.dergipark.gov.tr/download/article-file/187885>.
- Bartın İl Gıda Tarım ve Hayvancılık Müdürlüğü.(2016). 60622613-160.99-1292-5172 Sayılı Yazıları,(03.11.2016)

- Bartın İl Gıda Tarım ve Hayvancılık Müdürlüğü.(2016). Bartın İl Gıda Tarım Ve Hayvancılık Müdürlüğü 2016 Tarımsal Destekleme Birim Fiyatları. Erişim Tarihi: 20 Aralık 2016,<http://bartin.tarim.gov.tr/Belgeler/SolMenu/2016%20Y%C4%B1%C4%B1%20uygulanacak%20tar%C4%B1msal%20desteklemler.pdf>
- Bartın İl Gıda Tarım ve Hayvancılık Müdürlüğü. (2016). *Organik Tarım Projesi Faaliyet Uygulama Planı*. Bitkisel Üretim ve Bitki Sağlığı Şube Kayıtları. Bartın.
- Bayram, A., Sancar, E., Ata, B., Aydoğan, O., Gülmez, E. (2015). *1. Bartın Sektörel Kalkınma Sempozyumu Bildiriler Kitabı*. S. Kınır., M. Tanyaş., M.S. Ceyhan., R. Arslan. (ed.). Bartın'da Tarımsal Yapı İçinde (188-189). Bartın.
- Bayram, B., Yolcu, H., ve Aksakal, V. (2007). Türkiye'de Organik Tarım ve Sorunları. *Atatürk Üniversitesi Ziraat Fakültesi Dergisi* , 38 (2), 203-206.
- Çaha, H., ve Serin, V. (2013). Organik Tarımda Üretici Kaynaklı Engeller: Türkiye Örneği. *Akademik Aştırmalar Dergisi* (49), 41-59.
- Çakal, M. A. (2013). *TRAI Organik Tarım Stratejisi*. Erişim Tarihi: 02 Ocak 2016, http://kudaka.org.tr/apb/tarim_raporlari/tra1_bolgesi_organik_tarim_sektoru_strateji_dokumani.pdf.
- Çetin, E. N. (2005). Dünyada ve Türkiye'de Organik Tarım Ürünleri ve Dış Ticareti ve Türkiye'nin AB'ye Uyumu. Yüksek Lisans Tezi (yayımlanmış) . Akdeniz Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İktisat Anabilim Dalı, Antalya.
- Çetinkaya, H., Kendal, E., ve Sayar, M. S. (2013). Ekolojik Tarım Açısından Güneydoğu Anadolu Bölgesi. *Türk Bilimsel Derlemeler Dergisi* , 1 (6), 195-198. Erişim Tarihi: 10 Haziran 2016, http://www.nobel.gen.tr/yayindetay.aspx?yayin_id=575.
- Çobanoğlu, F., ve Işın, F. (2009). Organik Kuru İncir Üreticilerinin Organik Tarım Sistemi Tercihini Etkileyen Kriterlerin Analitik Hiyerarşi Süreci ile Analizi. *Tarım Ekonomisi Dergisi* , 15 (2), 63-71. Erişim Tarihi: 15 Mart 2016. http://journal.tarekoder.org/archive/2009/2009_02_03.pdf.
- Demir, A., ve Gül, U. (2004, Nisan). Organik Tarım. *Tarımsal Ekonomi Araştırma Enstitüsü-Bakış* , 3 (5). Erişim Tarihi: 16 Ocak 2016 ,<http://www.tepge.gov.tr/Dosyalar/Yayinlar/9037fb8a061f4611a8d8eeac184f4868.pdf>
- Demiryürek, K. (2004). Dünya ve Türkiye'de Organik Tarım. *Harran Üniversitesi Ziraat Fakültesi Dergisi* , 8 (3/4), 63-71.
- Demiryürek, K. (2011). Organik Tarım Kavramı ve Organik Tarımın Dünya ve Türkiye'deki Durumu. *Gaziosmanpaşa Üniversitesi Ziraat Fakültesi Dergisi* , 28 (1), 27-36.

- Demiryürek, K., ve Bozoğlu, M. (2007). Türkiye'nin Avrupa Birliği Organik Tarım Politikasına Uyumu. *Ondokuz Mayıs Üniversitesi Ziraat Fakültesi Dergisi* , 22 (3), 316-321.
- Deniz, E. (2009). *Organik Tarım Sektör Raporu*. Erişim Tarihi: 16 Ocak 2016, [www.blacksea-eeen.org: http://www.blacksea-eeen.org/dosyalar/BB_sekrap/BB_sekrap-6-38.pdf](http://www.blacksea-eeen.org/dosyalar/BB_sekrap/BB_sekrap-6-38.pdf).
- DiMatteo, K. ve Gershuny, G.(2007). The Organic Trade Association. W. Lockeretz(Ed). *Organic Farming An International History içinde*.(253-263).
- Dolun, L. (2003). *Organik Tarım*. Erişim Tarihi: 06.05.2016, Türkiye Kalkınma Bankası A.Ş Araştırma Müdürlüğü: http://www.kalkinma.com.tr/data/file/raporlar/ESA/SA/2003-SA/SA-03-03-15_Organik_Tarim_Sektoru.pdf.
- Durmaz, D. H. (2010). Türkiye ve Dünya'da Organik Tarımın Ekonomik Boyutu: Organik Tarımın Adana İli Ekonomisindeki Yeri. Yüksek Lisans Tezi (yayımlanmış). Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eskişehir.
- Ece, S. (2008). Organik Tarım İşletmelerinde Pazarlama Sorunlarına Yönelik Şanlıurfa İlinde Bir Araştırma. *Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi* .Harran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Şanlıurfa
- Emir, M., ve Demiryürek, K. (2014). Avrupa Birliği ve Türkiye'deki Organik Tarım Mevzuatındaki Gelişmeler ve Son Yönetmeliklerin Analizi. *Adnan Menderes Üniversitesi Ziraat Fakültesi Dergisi* , 11 (2), 21-28.
- Emir, M., Demiryürek, K., ve Aydın Eryılmaz, G. (2015). Avrupa Birliği ve Türkiye'de Organik Tarım ve Gıda Ürünlerine Karşı Tüketici Davranışları. *Anadolu Tarım Bilimleri Dergisi* , 199-206.Erişim Tarihi: 23 Şubat 2016, <http://omu.dergipark.gov.tr/download/article-file/187885>.
- Er, C. (2009). *Organik Tarım Bakamından Türkiye'nin Potansiyeli Bugünkü Durumu ve Geleceği*. İstanbul: İstanbul Ticaret Odası.
- Er, C., ve Başalma, D. (2013). *Organik Tarımdaki Gelişmeler* (Cilt 2). Ankara: Nobel Yayın.
- Eren, A.(2012). Türkiye Ekonomisi. (5.Baskı). Bursa: Ekin Basın Yayın Dağıtım.
- Ersun, N., ve Arslan, K. (2011). *Türkiye'de Organik Tarım ve İyi Tarım Uygulamaları Üretim ve Pazarlama Esasları*. İstanbul: İstanbul Ticaret Odası.
- FİBL ve IFOAM (2016). *The World Of Organic Agriculture Statistics & Emerging Trends 2016*. FİBL & IFOAM.
- Geiger,B.(2007). IFOAM and the History of the International Organic Movement. W. Lockeretz(Ed). *Organic Farming An International History içinde*.(175-186).

- Gıda Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı, Bitkisel Üretim Genel Müdürlüğü. Erişim Tarihi: 20 Eylül 2015 tarihinde Türkiye Organik Tarım Stratejik Plan 2012-2016: <http://www.tarim.gov.tr/Konular/Bitkisel-Uretim/Organik-Tarim/Genel-Bilgiler>
- Gündüz, M., ve Koç, D. (2001). Türkiye'de Organik Tarım Ürünleri İhracatının Dünü, Bugünü ve Geleceği. *II. Ekolojik Tarım Sempozyumu*. Antalya.
- Hue, N., ve Ortiz Escobar, M. E. (2007). Current Developments in Organic Farming. *Recent Research Developments in Soil Science*, 29-62.
- İpek, S., ve Yaşar Çil, G. (2010). Uluslararası Ticari Boyutuyla Organik Tarım ve Devlet Destekleri. *Girişimcilik ve Kalkınma Dergisi*, 5 (1), 135-162.
- İslam, A. (2010). Dünya'da ve Türkiye'de Organik Tarım. S. Şengel, ve Z. Bostan (Ed.). *11. Aybastı-Kabataş Kurultayı Yörenin Organik Tarım Potansiyeli içinde*. (61-75). Ankara. Aybastı- Kabataş Kurultayı Yayınları.
- İTO. (2006). *Organik Tarım Analizi ve AB Pazarı Fırsatı*. İstanbul: İstanbul Ticaret Odası Yayınları.
- Karaca, C. (2013). Türkiye'de Sürdürülebilir Tarım Politikaları: Tarım Sektöründe Atıl ve Yenilenebilir Enerji Kaynaklarının Değerlendirilmesi. *Tarım Ekonomisi Dergisi*, 19 (1), 1-11.
- Karabaş, S., ve Gürler, A.Z. (2011). Organik Tarım ve Konvansiyonel Tarım Yapan İşletmelerin Karşılaştırmalı Analizi. Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi, 13(21), 75-84.
- Karabaş, S., ve Gürler, A.Z. (2012). Organik Ürün Tercihlerinde Tüketici Davranışları Üzerine Etkili Faktörlerin Logit Regresyon Analizi ile Tahminlenmesi. *Adıyaman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 5(10), 129-156.
- Karaman, S., Özsayın, D., ve Karahan, H. (2013). Organik Yaş Meyve ve Sebzelerin Doğrudan Pazarlanmasında Tüketici Memnuniyeti. *Tarım Bilimleri Araştırma Dergisi*, 6 (1), 83-87.
- Kaya, T.E., ve Atsan, T. (2013). Kırsal Kadının Organik Tarımı Benimsemesini Etkileyen Faktörler Üzerine Bir Araştırma (TRA1 Bölgesi Örneği). *Atatürk Üniversitesi Ziraat Fakültesi Dergisi*, 44(1), 43-49.
- Kayahan, H. S. (2001). Ekolojik Tarımda İç Pazarın Gelişimi. *Türkiye 2. Ekolojik Tarım Sempozyumu* (s. 24-29). Antalya: ETO Yayınları.
- Kayahan, S. (2001). Ekolojik Tarımda Yasal Uygulamalar. *Türkiye I. Ekolojik Tarım Sempozyumu*. İzmir.
- Kenanoğlu Bektaş, Z., ve Miran, B. (2006). Manisa ve İzmir İllerinde Geleneksel ve Organik Çekirdeksiz Kuru Üzümün Karşılaştırmalı Analizi. *Tekirdağ Ziraat Fakültesi Dergisi*, 3 (3), 285-295.

- Kilcher, L.(2007). Howorganic agriculture contributes to sustainable development: *University of Kassel at Witzenhausen*, 89, 31-49.
- Kilcher, L., Willer, H., Huber, B., Frieden, C., Schmutz, R., Schmid, O. (2011). *The Organic Maket in Europe*. 3rd Edition: Zurich and FiBL.
- Kirazlar, N. (2001). Ekolojik (Organik) Tarım Mevzuatı. *II. Ekolojik Tarım Sempozyumu*. Antalya.
- Kırımhan, S. (2005). *Organik Tarım Sistemleri ve Çevre*. Ankara.
- Kızıllarslan, H., ve Olgun, A. (2012). Türkiye'de Organik Tarıma Verilen Destekler. *GOÜ Ziraat Fakültesi Dergisi* , 29 (1), 1-12.
- Koç, D. (2009). *Organik Tarım Ürünleri Dış Pazar Araştırması*. Ankara: İGEME Yayınları.
- Koday, S., ve Çelikoğlu, Ş. (2011). Geleneksel Alışveriş Mekanlarına Bir Örnek: Bartın Kadınlar Pazarı(Galla Bazarı). *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi* , 15 (2), 243-262.
- Köse, B., ve Odabaş, F. (2005). Bağcılıkta Organik Tarım. *Ondukuz Mayıs Üniversitesi Ziraat Fakültesi Dergisi* , 20 (3), 96-104.
- Kurt, Z. (2006). Organik Tarım Ürünleri Pazarlaması ve Uygulamalar. Yüksek Lisans Tezi (yayımlanmış) . Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İşletme Anabilim Dalı, İzmir.
- Kütahya Valiliği İl Gıda Tarım ve Hayvancılık Müdürlüğü. (2015). <http://kutahya.tarim.gov.tr>.Erişim Tarihi: 18 Kasım 2015 ,<http://kutahya.tarim.gov.tr/Belgeler/S%C3%BCrd%C3%BCr%C3%BClebilir%20Tar%C4%B1m.pdf> .
- Likya Organik, Organik Tarım Kontrol ve Sertifikasyon Sözleşmesi, ilk yayın tarihi: 10.06.2013 Rev. Tarihi: 30.03.2015(Rev.03).
- Lorcu, F.(2015). *Örnek Veri Analizi SPSS Uygulamalı*. Ankara: Detay Yayıncılık.
- Marangoz, M. (2008). *Organik Ürünlerin Pazarlanması*. Bursa: Ekin Basım Yayın Dağıtım.
- Merdan, K. (2014). Türkiye'de Organik Tarımın Ekonomik Analizi: Doğukaradeniz Uygulaması. Doktora Tezi (yayımlanmış), Erzurum Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İktisat Anabilim Dalı, Erzurum.
- Merdan, K., ve Kaya, V. (2013). Türkiye'de Organik Tarımın Ekonomik Analizi. *Atatürk Üniveristesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi* , 17 (3), 239-252.

- Nadarlı, S. (2011). *Organik Ürünlerin Pazarlanması ve Etik Sorunlar*. İstanbul: İstanbul Ticaret Odası.
- Özbağ, B. C. (2010). Türkiye'de Organik Tarımın Ekonomik Analizi. Doktora Tezi (Yayımlanmış), Uludağ Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Tarım Ekonomisi Anabilim Dalı. Bursa.
- Özgen, P., ve Yeşiloğlu, H. (2015). Organik Gıda Müşterilerinin Tüketim Davranışlarının Yaşam Tarzı Değişkenleri Çerçevesinde İncelenmesi. *Gazi Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakülte Dergisi*. 17(2), 197-215.
- Öztürk, D., ve İslam, A. (2014). Türkiye'de Organik Ürünlerin Pazarlanması. *Sosyal Bilimler Araştırma Dergisi*, 75-94.
- Parvathi, P. ve Waibel, H.(2013). Fair Trade and Organic Agriculture in Developing Countries: A Review, *Journal of International Food & Agribusiness Marketing*. 25(4), 311-323.
- Pezikoğlu, F., ve Yavuz, O. (2006). Organik Tarımın Sürdürülebilir Tarım Kavramı İçindeki Yeri ve Küreselleşme Boyutu. *Türkiye III. Organik Tarım Sempozyumu*. Yalova: Atatürk Bahçe Kültürleri Araştırma Enstitüsü.
- Rehber, E. (2011). *Organik Tarım Ekonomisi*. Bursa: Ekin Basım Yayın Dağıtım.
- Sandallıoğlu, A. (2014). Adana İlinde Organik Tarım Ürünlerinin Tüketimi ve Tüketici Eğilimleri. Doktora Tezi (yayımlanmış), Çukurova Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Tarım Ekonomisi Anabilim Dalı, Adana.
- Sarıkaya, N. (2007). Organik Ürün Tüketimini Etkileyen Faktörler ve Tutumlar Üzerine Bir Saha Çalışması. *Kocaeli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 14 (2), 110-125.
- Sawyer, E.N., Kerr, V.A., Hobbs, J.E.(2008). International of Organic Foods: Consumers, Standards, and Harmonization, *Journal of International Food & Agribusiness Marketing*,21(1).44-66.
- Sayın, C. (2002). Avrupa Birliği'nde Organik Tarıma Yönelik Politikalar. *Akdeniz Üniversitesi Ziraat Fakültesi Dergisi*, 15 (2), 31-38.
- Sayın, C., ve Özkan, B. (2001). AB'de Organik Tarım Uygulamaları, İzlenen Politikalar ve AB'ne Organik Ürün Dış Satım Olanakları. *Türkiye 2. Ekolojik Tarım Sempozyumu* (s. 49-57). Antalya: Tarım ve Köyişleri Bakanlığı Tarım 2000 Vakfı.
- Sertoğlu, K. (2009). Avrupa Birliğine Katılım Sürecinin Türkiye'nin Tarım Politikalarına Olası Etkileri ve Organik Tarımın Stratejik Önemi. Doktora Tezi (yayımlanmış) . Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İktisat Anabilim Dalı, Ankara.
- Subaşı, G. (2003). Türkiye'de Organik Tarım Sorunları ve Çözüm Önerileri. *Tarım ve Mühendislik Dergisi* (66), 23-28.

- Şayan, Y., Özen, N., Kırkpınar, F., ve Polat, M. (2010). Organik Hayvansal Üretim ve Çevre. *Türkiye 1. Organik Hayvancılık Kongresi*. Gümüşhane.
- T.C Bartın Valiliği İl Gıda Tarım ve Hayvancılık Müdürlüğü. (2016, Şubat). 2015 Faaliyet Raporu.
- T.C Bartın Valiliği.(2008). *BARTIN 2023 Stratejik Amaçlar ve İl Gelişme Planı, İl Kalkınma Komisyon Müdürlüğü, Bartın.*
- T.C Bartın Valiliği.(2016). Bartın İstatistikleri 2015, Yayın no:10.
- Takım, A.(2011).Bartın İli İşgücü Piyasasının İncelenmesi. 6 (2), 160-174. Erişim Tarihi: 19 Kasım 2016, <http://nwsa.dergipark.gov.tr/download/article-file/187098>.
- Tetik, S.(2012). Türk Tüketicisinin Organik Ürün Tercih Etmesine Neden Olan Faktörlerin Uygulamalı Olarak İncelenmesi. *Uluslararası Hakemli Beşeri ve Akademik Bilimler Dergisi, 1(1), 37-64.*
- Tuncel, M. (1992), “Bartın”, TDV, 5.c., İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları
- Torun, E. (2011). Organik Tarımda Çiftçilerin Bilgi Kaynakları(Kocaeli İli Kartepe İlçesi Örneği). *Kahraman Maraş Sütçü İmam Üniversitesi Doğa Bil. Dergisi , 14 (4),53-62.*
- Turhan, Ş. (2005). Tarımda Sürdürülebilirlik ve Organik Tarım. *Tarım Ekonomisi Dergisi , 11 (1), 13-24.*
- Türk, R., Atay, A., ve Sarı, E. (2005). *Organik Tarıma Başlarken*. Bursa: Bursa Ticaret ve Sanayi Odası.
- Ustaahmetoğlu, E., & Toklu, İ. T. (2015). Organik Gıda Satın Alma Niyetinde Tutum, Sağlık Bilinci ve Gıda Güvenliğinin Etkisi Üzerine Bir Araştırma. *Ekonomik ve Sosyal Araştırmalar Dergisi , 11 (1), 197-211.*
- Uzunçarşılı, İ.H. (1988), Büyük Osmanlı Tarihi, II, Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları.
- Toklu, İ.T., ve Ustaahmetoğlu, E. (2016). Tüketicilerin Organik Çaya Yönelik Tutumlarını ve Satın Alma Niyetlerini Etkileyen Faktörler: *Bir Alan Araştırması. Uluslararası Yönetim İktisat ve İşletme Dergisi, 12(29), 41-61.*
- Üstünbaş, H. E., AYTEKİN, R. İ., & ÇALIŞKAN, S. (2015). KOP Bölgesinde Organik Tarımın Dünü ve Bugünü. *Türk Tarım- Gıda Bilim ve Teknoloji Dergisi , 3 (5), 325-330.*
- Varoğlu, S.T., ve Turhan, Ş. (2016). Organik Ürünlerde Tüketici Eğilimlerinin Belirlenmesi Üzerine Bir Araştırma Sakarya İli Örneği. *Gaziosmanpaşa Üniversitesi Ziraat Fakültesi Dergisi, 33(3),189-196.*
- Yazıcıoğlu, Y., ve Erdoğan, S. (2004). *Spss Uygulamalı Bilimsel Araştırma Yöntemleri*. Ankara: Detay Yayıncılık.

- Yılmaz, D., Kaya, L.G., Ateş, O., Memlük, Yalçın. (2011). Geleneksel Yapıların Kentsel Mekanda Oluşturduğu Düzenin Bartın Kenti Örneğinde İncelenmesi. *İnönü Üniversitesi Sanat ve Tasarım Dergisi*, 1 (1), 1-10.
- Yürüdü, E., Kara, H., ve Arıbaş, K. (2010). Türkiye'nin Organik (Ekolojik) Tarım Coğrafyası. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 402-424. Erişim Tarihi: 26 Aralık 2015, <http://dergipark.ulakbim.gov.tr/esosder/article/view/5000068327>.
- URL-1 (2015). <http://www.orguder.org.tr/ifoam.html>., ORGÜDER Organik Ürün Üreticileri ve Sanayicileri Derneği, 28 Şubat 2016.
- URL-2 (2015). http://www.eto.org.tr/?page_id=35, Ekolojik Tarım Organizasyonu Derneği: http://www.eto.org.tr/?page_id=35, 16 Eylül 2015.
- URL-3 (2016). <http://www.egebirlik.org.tr/bilgi-merkezi-organik-tarim.asp> . Ege İhracatçı Birlikleri, 15 Ocak 2016.
- URL-4 (2016). <http://www.ota.com/about-ota>, 28 Şubat 2016.
- URL-5 (2015). <http://www.organicgroup.eu/?dizayn=detay&id=555>. Organik Grup Yatırım Danışmanlığı Sanayi ve Tic. A.Ş.: <http://www.organicgroup.eu/?dizayn=detay&id=555>, 25 Eylül 2015.
- URL-6 (2017). <http://www.tarim.gov.tr/Konular/Bitkisel-Uretim/Organik-Tarim/Istatistikler>. Gıda Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı, 10 Ocak 2017.
- URL-7(2015). <http://mevzuat.basbakanlik.gov.tr/Metin.Asp?MevzuatKod=7.5.14217&MevzuatIliski=0&sourceXmlSearch=>, Başbakanlık Mevzuatı Geliştirme ve Yayın Genel Müdürlüğü, 15 Aralık 2015.
- URL-8 (2016). <http://www.gaporganic.org/Medya%20ve%20Destek%20Gruplar%C4%B1/Sayfalar/GAP-B%C3%B6lgesinde-Organik-Tar%C4%B1m0315-572.aspx> i, 06 Şubat 2016.
- URL-9 (2017). http://www.tuik.gov.tr/PreTablo.do?alt_id=1001. Türkiye İstatistik Kurumu, 10 Ocak 2017.

EKLER

EK 1.BARTIN İLİNDE TÜKETİCİLERİN ORGANİK ÜRÜNLERE YÖNELİK TUTUMLARINI İNCELEYEN ANKET ÇALIŞMASI

Bu anket çalışması Bartın Üniversitesi İİBF İktisat Bölümünde Yrd. Doç. Dr. Ramazan ARSLAN danışmanlığında yürütülen ve yüksek lisans öğrencisi Fitnet Fidan tarafından hazırlanan “Türkiye’de organik tarımın ekonomik boyutu: Bartın ilinde organik tarımın ekonomik etkileri üzerine bir inceleme” isimli tezde kullanılmak üzere veri toplamak amacıyla yapılmaktadır. Anketten elde edilen bilgiler bilimsel yayın dışında hiçbir amaçla kullanılmayacaktır ve hiçbir şekilde anket katılımcısından isim ve soyisim talep edilmeyecektir. Verdiğiniz destekten dolayı teşekkür ederiz.

A. KATILIMCILARIN DEMOGRAFİK ÖZELLİKLERİ

Lütfen aşağıdaki sorulara uygun gördüğünüz şıkkı işaretleyiniz.

1.Cinsiyetiniz? Bay Bayan

2.Yaş aralığınız?

15-24 25-34 35-44 45-54 55-64 65-üstü

3. Nerede kalıyorsunuz? İl merkezi İlçe merkezi Köy

4.Aylık geliriniz ne kadardır?

500-999TL 1000-1499TL 1500-1999TL 2000-2499TL 2500-Üstü
TL

5.Eğitim durumunuz?

Okur-yazar değil İlköğretim Lise Üniversite

6.Mesleğiniz?

Emekli Memur Esnaf Öğrenci Akademisyen Çiftçi
 İşçi

Ev Hanım Serbest Meslek Diğer(yazınız).....

7. Bugüne kadar organik ürün tükettiniz mi?

Evet(8. Soruya geçiniz) Hayır(12. Soruya geçiniz)

8. Organik ürün için aylık ortalama harcamanız ne kadardır?

]100-199]200-299]300-399]400-499]500-Üstü

9. En son ne zaman organik ürün aldınız?

Bu hafta Geçen hafta Son bir ay içinde 1-3 ay 3-6 ay 6 ay üstü

10. Organik ürün alırken sertifikasına bakar mısınız?

Evet Hayır

11. Bugüne kadar hangi organik ürünleri tükettiniz? (Birden fazla seçeneği işaretleyebilirsiniz)

Organik yaş meyve ve sebze Organik kuru meyve ve sebze

Organik hayvansal ürünler Organik su ürünler Organik baklagiller

Diğer

12. Bir ürünün organik ürün olup olmadığını sizce hangi unsur/unsurlar belirler?

Rengi Kokusu Sertifikası Besleyici olması İçeriği(Katkı maddesi içermesi v.s.) Diğer

<i>Açıklama: Anketin bu bölümünde katılımcıların organik ürün ile ilgili alışkanlıkları, eğilimleri, organik ürün memnuniyeti ve organik ürünlere bakış açısını etkileyen faktörler üzerine sorular yöneltilmiştir. Her bir soruyu görüşünüze ve alışkanlıklarınıza göre “5 (kesinlikle katılıyorum)”, “4 (katılıyorum)”, “3 (kısmen katılıyorum)”, “2 (katılmıyorum)”, “1 (kesinlikle katılmıyorum)” seçeneklerinden size en uygun olanı işaretleyiniz.</i>					
	5	4	3	2	1
ORGANİK ÜRÜN SATIN ALMA ALIŞKANLIKLARI VE EĞİLİMLERİ					
1. Alışveriş yaparken aldığım ürünlerin organik olmasına dikkat					
2. Organik ürünleri marketten almayı tercih ederim.					
3. Organik ürünleri semt pazarlarından almayı tercih ederim.					
4. Organik ürünleri manavdan almayı tercih ederim.					
5. Organik ürünleri kendim üretiyorum.					
6. Alacağım ürün uygunsa organik olup olmamasına bakmam.					
7. Bütçem yeterli olduğu için organik ürün kullanırım					
8. Sağlığıma önem verdiğim için organik ürün kullanırım.					
ORGANİK ÜRÜN TERCİH ETME NEDENLERİ					
9. Organik ürünleri sağlıklı buluyorum.					
10. Organik ürünleri güvenli buluyorum.					
11. Organik ürünlerin fiyatını uygun buluyorum.					
12. Organik ürünleri kaliteli buluyorum.					
13. Organik üretimde kimyasal kullanılmaması ürüne olan güvenimi					
14. Organik ürünlerin sertifikalı olması organik ürün satın alma					
15. Organik ürünler hakkında araştırma yaparım.					
16. Organik ürünlerin tüketim tarihine bakarım.					
MEMNUNİYET EĞİLİMLERİ					
17. Organik hayvansal ürünleri tavsiye ederim					
18. Organik bitkisel ürünleri tavsiye ederim.					
19. Organik su ürünlerini tavsiye ederim.					
20. Bartın’da organik ürünlere kolay ulaşıyorum.					
21. Bartın’da organik ürün satışı (market, pazar) yeterlidir.					
22. Bartın ili organik tarım için uygundur.					
BAKIŞ AÇISI					
23. Organik tarım gelecekte çok daha önemli hale gelecektir.					
24. Bartın’da organik ürünlerin fiyatları diğer illere göre uygundur					
25. Bartın’da organik ürün işleyen firmalardan haberdarım.					
26. Organik ürünler hakkında yeterli bilgiye sahibim.					
27. Organik tarım desteklerinden haberdarım.					
28. Bartın’da kurulu mevcut kadınlar pazarında organik ürünler					
29. Bartın’da organik ürün pazarı kurulmasını isterim					

EK 2.BARTIN İLİNDE ORGANİK ÜRÜN ÜRETİCİLERİNİN MEMNUNİYETİNİN ÖLÇÜLMESİNE YÖNELİK ANKET ÇALIŞMASI

Bu anket çalışması Bartın Üniversitesi İİBF İktisat Bölümünde Yrd. Doç. Dr. Ramazan ARSLAN danışmanlığında yürütülen ve yüksek lisans öğrencisi Fitnet Fidan tarafından hazırlanan “Türkiye’de organik tarımın ekonomik boyutu: Bartın ilinde organik tarımın ekonomik etkileri üzerine bir inceleme” isimli tezde kullanılmak üzere veri toplamak amacıyla yapılmaktadır. Anketten elde edilen bilgiler bilimsel yayın dışında hiçbir amaçla kullanılmayacaktır ve hiçbir şekilde anket katılımcısından isim ve soyisim talep edilmeyecektir. Verdiğiniz destekten dolayı teşekkür ederiz.

A. KATILIMCILARIN DEMOGRAFİK ÖZELLİKLERİ

Lütfen aşağıdaki sorularda uygun gördüğünüz şıkkı işaretleyiniz.

1.Cinsiyetiniz?

Bay Bayan

2.Yaş aralığınız?

15-24 25-34 35-44 45-54 55-64 65-üstü

3. Nerede ikamet ediyorsunuz?

İl merkezi İlçe merkezi Köy

4.Aylık geliriniz ne kadardır?

500-999TL 1000-1499TL 1500-1999TL 2000-2499TL 2500-
Üstü TL

5.Eğitim durumunuz?

Okur-yazar değil İlköğretim Lise Üniversite

6.Mesleğiniz?

Emekli Esnaf Çiftçi İşçi Ev Hanım Serbest Meslek
 Diğer(yazınız).....

B. KATILIMCILARIN MEMNUNİYET DURUMU

7.Çiftçi kayıt sistemine üye misiniz?

Evet Hayır

8. Kaç yıldır organik üretim yapıyorsunuz?

1-2yıl 3-4yıl 5-6yıl 6-7yıl 8yıl –
Üstü

9. Hangi organik ürünleri yetiştiriyorsunuz?

Bögürtlen Ahududu Kızılıcık Kivi Safran

10. Organik üretime başlama nedeniniz nedir?

Ek gelir sağlamak Sağlıklı ürün yetiştirmek Hobi edinmek

11. Organik üretim yönteminden nasıl haberdar oldunuz?

Komşudan
 Akrabadan
 Ziraat Mühendisi/ Ziraat teknisyeninden
 Televizyondan
 Gazeteden

12. Organik olarak ürettiğiniz ürünlerin fiyatlarının diğer ürünlere göre daha yüksek olduğunu düşünüyor musunuz?

Evet Hayır

13. Toprağın verimliliğini organik üretim nasıl etkiledi?

Verimlilik arttı Verimlilik azaldı Verimlilik önce azaldı sonra arttı

14. Organik üretimin işgücü üzerinde nasıl bir etkisi oldu?

Üretimde iş gücü arttı Üretimde makine kullanımı arttı

15. Devlet desteklerinden haberdar mısınız?

- Yararlanıyorum, yeterli buluyorum
 Yararlanıyorum, yeterli bulmuyorum
 Yararlanmıyorum

16. Bartın İl Gıda Tarım ve Hayvancılık Müdürlüğünce verilen organik tarım eğitim ve bilgilendirme faaliyetlerinden haberiniz var mı?

- Evet Hayır

17. Organik tarım hakkında verilen eğitim ve bilgilendirme faaliyetlerine katılım durumunuz nedir?

- Hiç katılmadım
 Eskiden katılmışım, artık katılmıyorum
 Düzenli olarak katılıyorum

18. Organik tarım hakkında verilen eğitim ve bilgilendirme faaliyetleri hakkındaki görüşünüz nedir?

- Faydalı buluyorum, yeterli olduğunu düşünüyorum
 Faydalı buluyorum, yetersiz olduğunu düşünüyorum
 Faydalı bulmuyorum, yeterli olduğunu düşünüyorum
 Faydalı bulmuyorum, yetersiz olduğunu düşünüyorum

19. Organik üretime başlarken sözleşme yaptınız mı?

- Evet Hayır

20. Sertifikasyon masrafını kendiniz mi karşılıyorsunuz?

- Evet Hayır

21. Yıllık organik ürün üretim miktarınız(ton) ne kadardır?

- 1- 3.99 ton 4- 6.99 ton 7- 9.99ton 10 ve üstü ton Henüz ürün yetişmemektedir

22. Yıllık organik ürünlerden elde ettiğiniz gelir ne kadardır?

0- 999 1000-1999 2000-2999 3000-3999 4000- üstü

23. Ürettiğiniz ürünleri pazarlarken sorun yaşıyor musunuz?

Evet Hayır

24. Organik üretim yapmaya devam etmeyi düşünüyor musunuz?

Evet Hayır Kararsızım

25. Organik üretim hakkında eksik gördüğünüz yönler veya ilave etmek istediğiniz düşünceleri belirtiniz?

ÖZGEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler

Adı Soyadı : Fitnet FİDAN

Doğum Yeri ve Tarihi : Ordu-1991

Eğitim Durumu

Lisans Öğrenimi : Bartın Üniversitesi, İktisat

Bildiği Yabancı Diller : İngilizce

Bilimsel Faaliyet/Yayımlar :

1. Arslan, R., Fidan, F., ve Aydın, E. (2016). Türkiye’de Organik Tarımın Ekonomik Boyutu: Bartın İl Örneği, *Uluslararası Ekoloji Sempozyumu*, The Kars Park Hotel, Kars, 16-19 Mayıs.

2. Arslan, R., Fidan, F., ve Aydın, E. (2016). Üniversitelerin Kentlere Sosyal ve Ekonomik Katkıları Bartın Üniversitesi İİBF Öğrencileri Harcama Dağılımları Üzerine Bir İnceleme, *Kent Kültürü ve Kentlilik Bilinci Sempozyumu Bildiri Kitabı*, Bursa Kent Konseyi Bilimsel Yayınlar: Bursa, 356-369.

3. Arslan, R., Fidan, F. (2016). Türkiye’de Organik tarımın Ekonomik Boyutu: Bartın’da Organik Tarımın Ekonomik Etkileri Üzerine Bir İnceleme, *Organik Tarım Konferansı*, Bartın İl Gıda Tarım ve Hayvancılık Müdürlüğü Toplantı Salonu, Bartın, 29 Kasım.

İletişim

E-posta Adresi : fitnet.fidan@hotmail.com – fitnet.fidan@gmail.com

Tarih : 16/02/2016